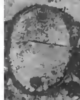
Quesumus omnipotens deus ut inte
cessio sancte dei genitricis marie.
omnium apostolorum. martyrum. confessorum. virginum
omniumque sanctorum. continuum presidium
bus auxilium. ut nobis et spiritualia accre
scentis. atque contra fulgura et tempesta
desuper nobis indignis nostram salutem
bas de celo et dextera tue potentie a
teras potestates. Per xpm dominum nostr

mox ante mortem
omni humane morte. c
bis inueniri. ut nobis
... atqȝ contra fili
ecclesie nobis indigne
bas de celis. et dexter
teras potestates. Per

uesumus omnipotens deus ut intercessi
o sancte dei genitricis marie. et sa
ctorum apostolorum. martyrum. confessorum. virginum. a
tque omnium sanctorum tuorum. continuum prestent no
bis auxilium. ut nobis a [illegible] arceant
[illegible]is. atque contra fulgura et tempesta
[illegible] nobis indignis tua salus [illegible]
[illegible]as de celis. et dextera tue potentie aereas
[illegible]eras potestates. Per xpm dominum nostrum

... nota ... Michael Aiguani ...
... romana.

	1	Unus
	5	Quinque
	10	Decem
	50	Quinquaginta
	100	Centum
	500	Quingenta
	1000	Mille
	5000	Quinque millia
CCIↃↃ	10000	Decem millia
IↃↃↃ	50000	Quinquaginta millia
CCCIↃↃↃ	100000	Centum millia
IↃↃↃↃ	500000	Quingenta millia
CCCCIↃↃↃↃ	1000000	Decies centena millia

Ad usum fr[atr]is Lau[ren]tij Lausani Romani ...

Obenzirandi di
mandati

112
18-50
30-50

Il Monte di Compatri fu edificato da 3. Compagni uno de quali diceva Zingaro il 2.° Todesco, il 3. Spagnuolo. Onde vien detto in Latino mons Compatrum, è luogo antichiss.°

Archita Tarentinus suo Aristippo magister; ac ipsemet Aristippo Philosophus Cirinensis.

Tendimus huc omnes, metam properamus ad unam,

Omnia sub leges Mors vocat ipsa suas.

MANVDVCTIO AD LOGICAM,

SIVE

DIALECTICA

STVDIOSÆ JUVENTUTI AD LOGICAM PRÆPARANDÆ

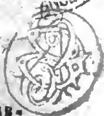
CONSCRIPTA

A R. P. PHILIPPO DU TRIEU, è Societate IESV,

ET

In Collegio Aquicinctino Duaci Philosophiæ Professore primario.

MONACHII

APVD LVCAM STRAVB,

Sumptibus IOANNIS VVAGNERI BIBLIOPOLAE.

Anno M. DC. LXII.

AD LECTOREM.

Isvm est ijs, quorum intereat, ipsique adeò Venerandæ Artium Facultati florentissimæ Academiæ Duacensis, commodum fore, si studiosæ Iuuentuti ad Logicam præparandæ noua Dialectica scriberetur. In tanta talium librorum multitudine? inquies. Ita censuerunt, & iam causam finémque dixi. Etsi enim multi, qui Dialectices præcepta hactenus publico dederunt, rectè & laudabiliter scripserint; ad hunc tamen finem non omninò accommodatè. Quidam sermonis cultum & dictionis elegantiam sectati, potiùs hanc artem ad oratoriam referentibus scripserunt, quàm adolescentibus ad seueriores disciplinas præparandis, quibus omni verborum refectâ luxurie, Dialectica planè & nudè pro-

 poni

Poni amat. Alij, cùm omnia omnino ad hanc disciplinam spectantia complecti vellent, multa necessariò prolixè sunt prosecuti, quæ Logicam jam ingressis, & omni alia occupatione liberis, vtiliter & opportunè proponantur; ijs verò, qui ante ascensum ad Logicam, inter quotidiana & continua ferè literarum humaniorum exercitia, vt harum regionum mos habet, Dialecticam prælibant, prorsus intempestiuè. Contrà nonnulli breuitatis studiosi, definitiones, regulas, præcepta Dialecticæ nimis jejunè, & sine sufficienti explicatione proponunt, cùm hic cibus suapte naturâ austerus in assuetis ingenijs etiam bene præmansus (experientiâ satis didicimus) ad accipiendum difficilis videatur. Alij denique omissis Aristotelis definitionibus ac regulis in earum locum suas, hoc est, suis verbis conceptas suffecerunt, aut ex versione vtrique Belgicæ Vniuersitati peregrina desumpserunt: quas

si ado-

ſi adoleſcentes ediſcant, vbi ad Academiam veniunt, alias ex vſitatâ Ariſtotelis verſione memoriæ mandare, duplicato labore, compelluntur. Quibus ac ſimilibus de cauſis factum eſt, vt in his prouincijs complures Rhetoricæ Dialecticæque Profeſſores, adoleſcentibus ad Logicam tranſmittendis, jam plures annos, omnibus relictis authoribus, hujus diſciplinæ, quæ neceſſaria videbantur, præcepta, dictanda ſibi potiùs eſſe, more Academico, judicârint. Hæc aliáque id genus ſcribendæ hujus Dialecticæ occaſio fuerunt.

Porrò quam in eâ methodum ſequar, ſic paucis accipe. Primò, quod ad definitiones & regulas Ariſtotelis attinet, eas ex Argyropyli verſione accipio, quam Veneranda Artium Facultas Academiæ Duacenſis, commodis ſtudioſæ Iuuentutis conſultum deſiderans, in poſterum Logicæ Auditoribus Duaci prælegendam decreuit, vt qui hac Dialecticâ vſuri ſunt; ad vtramuis Bel.

gij Vniuersitatem se conferant, non cogantur mutare. Deinde, quantâ possum claritate, definitiones, regulasq́, præcepta expono, subinde etiam, cùm necessarium visum sit, longiusculè; nec facilè dictionis alicuius huic arti propriæ, vel obscurioris declarationẽ prætermitto, memor, me tironibus scribere, quibus nisi singulorum propè verborum vis & energia explicetur, mirum quàm confusos & indigestos rerum cõceptus effingant animo. Declarationes autem illas quæstiunculis interjectis elicio, tum ad majorem lucem, tum ad excitanda his velut aculeis adolescẽtum ingenia; ad quos fines hanc explicationis formam valere plurimùm, etiam in ipsis Logicæ Physicæq; Auditoribus, vsu probatum est. Ordinem Aristotelis ferè sequor, nisi subinde instituti ratio methodúsque incipientibusq́ accommodatior, quam vbique potissimùm specto, ab illo aliquantulum auocet. Quædam prudens omitto, quæ ab

alijs

alijs copiosè traduntur, non inutilia illa quidem, sed ad præsens institutum non necessaria. Cùm enim, vt anteà dixi, disponendis ad Logicam adolescentibus omnia tradi non possint, delectus habendus est, eaq; potius tradenda, quæ & minùs spinosa sunt, & magis necessaria. Hinc nihil dico de enuntiationibus modalibus, exponibilibus, de inuentione medij, & nonnullis alijs generis eiusdem. Eandem ob causam interdũ regulas aliquas, diuisiones, proprietates obscuriores, & minùs vtiles prætermitto, multò magis abstineo à grauioribus & subtilioribus quęstionibus, quas non leuiter quidem attingo, probè sciens quàm hoc præposterum, & ab omni probatâ methodo alienum sit. Quis vir doctus & prudens ferat adolescentibus nondũ Logicam ingressis, de vniuersalibus, de entibus rationis, de relationibus, & alijs huiusmodi difficillimas proponi quæstiones? Quid est hoc, nisi confundere ingenia, per-

uertere disciplinarum ordinem, fastigium ante fundamentum moliri? Adolescentes si me audiant, dabunt operam, vt primùm Dialecticæ præcepta probè intelligant, ac firmiter teneant, certi, se nihil præclari vnquam in superioribus disciplinis effecturos, nisi hoc instrumento tempestiuè instructi ad eas accedant. Hæc habui, Lector, quæ de instituti mei ratione præmitterem.

JNDEX TITULORUM.

TRACTATUS PRIMUS, *DE TERMINO SIMPLICI.*

PARS PRIMA.

Quarundam vocum explicatio, quarum per totam ferè Dialecticam frequens est vsus.

PARS SECVNDA.

De Vniuersalibus.

TRACTATVS SECVNDVS.

DE ENVNTIATIONE.

PARS PRIMA.

De Enuntiationis structura, varietate, proprietatibus.

Cap.

PARS SECVNDA.

De definiendi, diuidendique ratione.

PARS TERTIA.

De Suppositione.

TRACTATVS TERTIVS.

DE SYLLOGISMO.

PARS PRIMA.

De Principijs internis Syllogiſmi.

2. Modi

PARS SECVNDA.

De principijs externis Syllogismi.

ART.

TRACTATVS QVARTVS.

DE LOCIS.

De locis Dialecticis.

7. Locus

PARS POSTERIOR.

De locis Sophisticis.

3. De

MANV-

MANVDVCTIO AD LOGICAM,

SIVE

DIALECTICA STVDIOSÆ IVVENTVTI AD LOGICAM PRÆPARANDÆ.

LIBRI DIVISIO.

Hoc Dialectica opusculum quadruplici tractatu complectemur. Primus erit de termino simplici. Secundus de enuntiatione. Tertius de Syllogismo. Quartus de locis Dialecticis & Sophisticis.

TRACTATVS PRIMVS.

De termino simplici.

PRIMVS hic tractatus diuidetur in tres partes. Prima pars continebit quarundam vocũ explicationem, quarum per totam Dialecticam frequentior

tior est vsus. Secunda aget de vniuersalibus, eritque compendium introductionis Porphyrianæ. Tertia Categorias explicabit, & in summam rediget ea, quæ Aristoteles in Prædicamentis tradit.

TRACTATVS PRIMI
Pars Prima.

Quarundam vocum explicatio, quarum per totam ferè Dialecticam frequens est vsus.

Diuido hanc partem in duo capita. In priori agetur de terminorum, qui apud Dialecticos maximè in vsu sunt, varietate. In posteriori de varietate prædicationum.

CAPVT PRIMVM.

De terminorum varietate.

Qvatuor in hoc capite traduntur. Primum definitio propositionis, & declaratio partium ejus. Secundum definitio termini. Tertium varia termini diuisio & subdiuisio. Quartum sin-

ſingulorum membrorum explicatio. Finis eſt, vt tironibus ad ſequentia via ſternatur, qui defectu cognitionis eorum, quæ hîc proponuntur, hærere ſolent ad ſingula.

ARTICVLVS PRIMVS.

Definitio Propoſitionis, ſiue Enuntiationis.

Ariſt. lib. 1. Prior. c. 1. PROPOSITIO ſiue Enũtiatio eſt alicuius de aliquo affirmatiua negatiuáue oratio. vt: *Homo eſt animal, Ariſtoteles eſt Philoſophus.*

QVÆST. I. *Quot & quæ in propoſitione reperiuntur?* ℞. tria, nempe ſubjectum, prædicatum, & copula. vt in iſta propoſitione, *homo eſt animal*, ſubjectum eſt, *homo*; prædicatum, *animal*; copula, verbum ſubſtantiuum, *eſt*.

Subjectum eſt id, quod ordine conſtructionis præcedit verbum. vt in dicta

cta propositione, *homo est animal*, subjectum est, *homo*, quia præcedit verbum substantiuum, *est*, non solùm pronuntiatione, sed etiam constructione. Hîc verò, *ardua est ad virtutem via*, subjectum est, *via ad virtutem*, quia licèt pronuntiatione & situ sequatur copulam, præcedit tamen constructionem sensu.

Prædicatum est id, quod ordine constructionis sequitur verbum, vt in istâ eâdem propositione, *homo est animal*, prædicatum est, *animal*; quia sequitur verbum, *est*, non tantùm pronuntiatione, sed etiam constructione. ibi autem, *ardua est ad virtutem via*, prædicatum est, *ardua*, quia licèt situ præcedat verbum, sequitur tamen sensu.

Copula est verbum conjungens prædicatum cum subjecto, vt in prædictis propositionibus, verbum substantiuum, *est*.

Q. 2. *An illa tria semper ponantur in propositione?* R. Semper ponuntur expli-

plicitè, vel implicitè. Explicitè ponuntur, quando aliquid ordine constructionis post verbum in nominatiuo ponitur. vt in allatis exemplis. Implicitè ponitur, quando nihil ordine constructionis post verbum in nominatiuo ponitur. vt hîc, *Deus est, Ioannes studet, Petrus orat Deum.* Dixi *in nominatiuo*; quia si post verbum aliquid ponatur in alio casu, non propterea in tali propositione prædicatum explicitè ponitur. vt ibi, *Petrus orat Deum*: prædicatum enim semper debet in casu conuenire cum subiecto. In talibus propositionibus verbum continet in se copulam & prædicatum: vnde, vt illa duo distinctè appareant, resoluendum est verbum in participium & verbum substantiuum hoc modo, *Deus est existens, Ioannes est studens, Petrus est orans Deum.*

ANNOTATIO.

Propositio apud Ciceronem non significat quamlibet enuntiationem, sed tantùm eam,

quæ

quæ in syllogismo primas tenet. Vsus tamen jam obtinuit, vt pro qualibet enuntiatione etjam posita extra syllogismum vsurpetur; fortè quia quælibet enuntiatio apta est primas tenere in aliquo syllogismo. Definiuimus autem hic propositionibus ante terminorum simplicium explicationem, licèt ordine naturæ deberet illis postponi, quia ad intelligendam termini definitionem, & quæ in hoc tractatu dicentur, aliqua propositionis cognitio est necessaria.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Definitio Termini.

Arist. lib. I. Prior. c. I.

TERMINVS est in quem resoluitur propositio, vt prædicatum, & de quo id prædicatur.

Id est, prædicatum vel subjectum propositionis, in quod ipsa propositio resoluitur. Itaque in omni propositione sunt duo termini, scilicet prædicatum & subjectum. vt in hac, *homo est animal*, termini sunt *homo* & *animal*.

Q. I. *Quæ*

Q. 1. Quare subiectum & prædicatum vocantur termini? R. quia sunt extrema propositionis, quibus tota propositio concluditur: extrema enim cuiusque rei vocari solent eius termini, vt in lineâ primum & vltimum punctum vocantur termini lineæ. Hinc copula non est terminus, quia non est extremum propositionis, sed inter extrema ponitur.

Q. 2. Vtrum ergo voces extra enuntiationem positæ non sint termini? R. propriè non esse, quia quando sunt extra propositionem, non sunt extrema propositionis, quæ ipsam terminant. Vocari tamen solent passim termini, etiam quando extra enuntiationem ponuntur, maximè si sint voces simplices, quia saltem aptæ sunt obtinere in propositione locum extremorum.

Quidam hunc loquendi modum reprehendunt, sed frustra contra communem vsum pugnatur, quem penes arbitrium est, & ius, & norma loquendi;

maximè cùm ille vsus ratione non careat. Sicut enim apud Grammaticos coniunctiones vocantur coniunctiones, etiam quando non ponuntur in oratione, & nullas eius partes coniungunt, quia saltem ex vi significationis suæ aptæ sunt coniungere partes orationis: sic etiam apud Dialecticos voces dici possunt termini, quando extra enuntiationem constitutæ nihil terminant, quia saltem ex vi significationis suæ aptæ sunt propositionem terminare.

ANNOTATIO.

Agitur hic tantùm de propositione, & termino vocali more Dialectico. Itaque non est, quòd de propositione & termino mentali tirones laborent. De scripto res est facilis, cùm nihil aliud sit, quàm scriptura propositionem aliquam vel terminum vocalem exprimens.

ARTICVLVS TERTIVS.

De termino syncategorematico, categorematico, & mixto.

Diuiditur primò terminus in syncatego-

tegorematicum, categorematicum, & mixtum.

Terminvs syncategorematicvs est vox, quæ per se nihil significat; alijs tamen iuncta illis certum significandi modum tribuit, vt, *omnis*, *nullus*, *vtinam*, *apud*, *&c.*

Terminvs categorematicvs est vox, quæ per se aliquid significat, nec vllum includit syncategorema; vt, *homo*, *animal*, *album*.

Terminvs mixtvs est, qui categorema & syncategorema includit: vt, *nemo*; continet enim significationem harum duarum vocum, *nullus homo*. Item *nusquam*, id est, *nullo loco*; *semper*, id est, *omni tempore*.

Inter syncategoremata quædã sunt, quæ vulgò dicuntur signa; quia significant & ostendunt, an vox, cui adiunguntur, sumatur vniuersaliter, an particulariter, vt, *omnis*, *nullus*, *aliquis*, &c. Illorum signorũ aliqua sunt vniuersalia, vt, *omnis*, *quilibet*, *nullus*. Alia particu-

laria, vt, *aliquis, quidam*, &c. Rursum quædam affirmatiua, vt, *omnis, aliquis*, &c. Alia negatiua, vt, *nullus, non*, &c.

Aduerte, syncategoremata propriè non posse vocari terminos: quia per se non possunt esse subiectum, aut prædicatum alicuius propositionis; sed tantùm subiecto vel prædicato iunguntur, cùm non sunt significatiua, sed consignificatiua. Itaque deinceps de termino tantùm categorematico agetur.

ANNOTATIO.

Categorema propriè est vox, quæ de aliquo, vel aliquibus dici potest, vt, homo, animal, homines, &c. Syncategorema vox, quæ de aliquo, vel aliquibus dici non potest, vt, doctè, sapienter, omnis, &c. Tales sunt omnes casus obliqui, aduerbia, præpositiones, coniunctiones. Præcipuè tamen ea vocantur syncategoremata, quæ à nullo categoremate deriuantur, vt, omnis, nullus, ad, apud, &c. Illa verò, quæ deriuantur ab aliquo categoremate, ad categoremata reduci non rarò solent, vt, hominis, doctè, sapienter, &c. Quam loquendi rationem in articulo secuti sumus. Hoc visum est paucis annotare; quia de hac re Dialectici admodum variè loquuntur.

AR-

ARTICVLVS QVARTVS.

De termino simplici & complexo.

Diuiditur secundò terminus in simplicem & complexum.

Terminus aliquis dicitur simplex tripliciter. 1. voce tantùm. 2. significatione tantùm. 3. voce & significatione simul.

TERMINVS SIMPLEX VOCE TANTVM, est vnica dictio pluribus æquiualens. vt, *nemo*, æquiualet his duabus, *nullus homo*.

TERMINVS SIMPLEX SIGNIFICATIONE TANTVM est, qui componitur quidem ex pluribus dictionibus, sed quæ significatione vni æquiualent. vt, *corpus animatum*, *quantitas continua*, *disciplina capax*: nam Dialectici interdum vtuntur duabus vocibus loco vnius, propter penuriam vocum simplicium, quæ proinde apud ipsos tam simplices habeantur, quam si essent vnica dictio.

TERMINVS SIMPLEX VOCE ET SIGNIFICATIONE SIMVL est vna dictio simplicis significationis, vt, *homo.*

Totidem modis terminus aliquis dicitur complexus, siue compositus.

Complexus voce tantùm idem est, quod simplex significatione tantùm. vt, *corpus animatum.*

Complexus significatione tantùm idem est, quod simplex voce tantùm. vt, *nemo.*

COMPLEXVS VOCE ET SIGNIFICATIONE SIMVL est, qui componitur ex pluribus dictionibus habentibus etiam compositam significationem. vt, *homo albus.*

Q. Quis terminus à Dialecticis absolutè vocetur simplex? R. Qui est simplex significatione, siue sit etiam simplex voce, siue non; Dialectici enim præcipuè spectant significationem. Itaque terminus simplex absolutè hîc dicendus est, vox aliqua habens simplicem significationem. vt, *homo*, *corpus animatum.* De illo

illo tantùm in hoc tractatu agitur; nam complexus, qui est oratio, ad secundum pertinet.

ARTICVLVS QVINTVS.

De termino concreto & abstracto.

Diuiditur tertiò terminus generatim sumptus in concretum & abstractum.

TERMINVS CONCRETVS est, qui formam & subiectum significat, vt, *album*: nam hæc dictio significat albedinem, quæ est forma; & rem præditam albedine, quæ dicitur subiectum albedinis. Si enim significationem huius vocis, *album*, reddere integrè volueris, dices, *res habens albedinem.*

Q. 1. *Quid hic vocatur forma?* R. Forma hîc est omne illud, quod alteri aliquam denominationem seu appellationem tribuit. vt, *albedo*, respectu lactis est forma, quia tribuit ipsi denominationem *albi*: *visio*, seu actus viden-

di, qui est in oculo, est forma tam respectu oculi, quia tribuit illi denominationem *videntis*, tum respectu parietis, vel alterius obiecti, quia tribuit illi denominationem *visi*, vel *rei visa*.

Q.2. Quid verò hîc vocatur subiectum? R. Subiectum hîc est omne illud, quod ab altero aliquam denominationem, seu appellationem suscipit. vt *lac* respectu albedinis, quia ab illa suscipit denominationem *albi*. *Oculus* respectu visionis, quia ab illa suscipit denominationem *videntis*. *Paries* item respectu eiusdem visionis, quia ab illa denominatur *visus*, seu *res visa*.

Notandum verò, subiectum hîc descriptum vocari subiectum denominationis, siue etiam sit subiectum inhæsionis, siue non. Quid autem sit subiectum inhæsionis, patebit p. 3. huius tractatûs c. 2. a. 1. vbi dicetur, quid sit esse in subiecto inhæsionis.

Terminvs abstractvs est, qui significat solam formam, non autem sub-

ſubiectum. vt iſta vox, *albedo;* tantùm enim ſignificat albedinem, quæ eſt forma, non autem rem affectam albedine, quæ eſt ſubiectum.

ANNOTATIO.

De concretis ſubſtantiuis non ſunt tirones ſolliciti, quia eorum cognitio neque hoc loco tradi commodè poteſt, neque ad præſens inſtitutum eſt neceſſaria: Satis ſupérque eſt, ſi generatim intelligant, omnia nomina ſubſtantiarum vſitata eſſe concreta: Ioannes, homo, equus, animal, arbor, &c. Abſtracta verò illis reſpondentia fingenda eſſe; vt à Ioanne fingitur Ioanneitas, ſicut Cicero à Lentulo finxit lentuleitas, ab homine humanitas, & ab equo equinitas, ab animali animalitas, &c.

ARTICVLVS SEXTVS,

De termino intrinſecè & extrinſecè denominante.

SVbdiuiditur terminus concretus in terminum denominantem intrinſecè, & denominantem extrinſecè.

TERMINVS CONCRETVS DENOMINANS INTRINSECE eſt, qui tribuitur

ei, in quo est forma per ipsum significata, vt, *album*, nam iste terminus tribuitur lacti, niui, papyro, cygno, &c. in quibus est forma per ipsum significata, nempe albedo.

TERMINVS CONCRETVS EXTRINSECE DENOMINANS est, qui tribuitur ei, in quo non est forma per ipsum significata, vt, *videri*, vel *visum esse*, nam iste terminus tribuitur parieti, in quo non est forma per ipsum significata, scilicet visio: hæc enim est in oculo, non pariete, vel quauis alia re visa. Talia sunt omnia verba & participia passiua significantia actiones animæ, vt, *audiri*, *intelligi*, *amari*, *desiderari*, *auditum*, *intellectum*, *amatum*, *desideratum*, nam, vt ex vno colligas cætera, dicitur amari pecunia, cùm tamen amor non sit in pecunia, sed in animo illam amantis. Item pleraque verba & participia actiua significantia alias actiones. vt, *illuminans*, *calefaciens*, &c. dicitur, v. g. Sol illuminans, cùm tamen illuminatio non sit in

in Sole, ſed in aëre. Verùm iſta hoc loco enucleatiùs tradi nec debent nec poſſunt.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

De termino connotatiuo & abſoluto.

Diuiditur quartò terminus generaliter acceptus in connotatiuum & abſolutum.

TERMINVS CONNOTATIVVS eſt, qui ſignificat formam quaſi adiacentem: vt, *album, coloratum, dulce*, &c.

Q. 1. *Quid eſt ſignificare formam quaſi adiacentem?* R. Eſt ſignificare adiectiuè. Itaque ſola adiectiua ſunt connotatiua; vt exempla iam adducta, vel quæ ſignificant per modum adiectiuorum, vt, *dominus, ſeruus, pater, filius* &c.

Q. 2. *Quotuplex ſignificatum habet terminus connotatiuus?* R. Duplex, materiale, & formale. *Significatum materiale* eſt ſubiectum formæ nomine connotatiuo expreſſæ. *Significatum formale* eſt forma nomine connotatiuo expreſſa.

vt hic terminus, *album*, vt antea dictum est, significat duo, scilicet subiectum, quod est res habens albedinem, nempe lac vel paries; & formam, quæ est albedo. Res habens albedinem, nimirum lac vel paries, est significatum materiale; albedo verò significatum formale.

Q. 3. *An terminus connotatiuus eodem modo significet suum significatum materiale & formale?* R. Non eodem modo: nam materiale significatum significatur in recto, formale autem in obliquo. Illud verò dicitur significari in recto, quod in explicatione termini significantis ponitur in nominatiuo casu. Illud dicitur significari in obliquo, quod in explicatione termini significantis ponitur in casu obliquo, vt, si velis explicare significatione huius termini connotatiui *album*, dices. *album est res habens albedinem*, vel *affecta albedine*, nimirum lac, vel paries, vel nix &c. Vbi *res*, quæ est subiectum albedinis, ponitur in nominatiuo; *albedo* autẽ, quæ est forma, poni-

ponitur in obliquo, videlicet in accusatiuo, vel ablatiuo. In idem redibit, si ad explicandam illam differentiam dicas, in explicatione termini connotatiui significatum materiale, vel potiùs nomen, quo illud exprimitur, cum nomine connotatiuo facere concordantiam, & ideo semper in casu cum illo conuenire; formam verò, vel potiùs nomen, quo illa exprimitur, minimè, vt patet ex declaratione superiori.

Q. 4. *Quid igitur est connotare, & quid connotatum?* R. colligitur vtrumque ex iam dictis. Connotare enim est, præter id, quod in recto significatur, simul aliquid in obliquo importare. Connotatum verò est id, quod significatur in obliquo, supra id, quod importatur in recto, v. g. ille terminus, *pater*, dicitur connotare filium, & filius dicitur esse illius connotatum. Si enim quæratur, quid sit pater, dicetur, *est is, qui genuit filium*. vbi vides, aliquid significari in recto, nempe eum, qui genuit, & præ-

ter illum significari filium, sed in obliquo.

TERMINVS ABSOLVTVS est, qui non significat formam quasi adiacentem, id est, non adiectiuè. vt, *albedo, homo, lapis, animal*, &c.

ARTICVLVS OCTAVVS.

De termino denominatiuo & denominante.

DIuiditur quintò terminus in denominatiuum & denominantem.

Terminus denominatiuus idem est, quod connotatiuus. Huius itaque definitio ex superiori articulo repetatur.

TERMINVS DENOMINANS est abstractum respondens termino denominatiuo seu connotatiuo. vt, *album*, est denominatiuum, *albedo*, denominans.

Denominatiuum est triplex, voce tantùm, significatione tantùm, voce & significatione simul.

DE.

DENOMINATIVVM VOCE TANTVM est, quod cum aliquo abstracto conuenit initio dictionis, sed ab eo differt formali significatione. vt, *somnolentus*, respectu huius abstracti, *somnus*: nam *somnus* significat quietem naturalem, *somnolentus* autem significat vitium.

DENOMINATIVVM SIGNIFICATIONE TANTVM est, quod cum aliquo abstracto conuenit tantùm significatione, non voce. vt, *probus*, respectu huius nominis, *virtus*.

DENOMINATIVVM VOCE ET SIGNIFICATIONE SIMVL est, quod cum aliquo abstracto conuenit significatione & initio dictionis, sed finali terminatione distinguitur. vt, *album*, respectu huius abstracti, *albedo*.

Hoc solùm definitur ab Aristotele in Antepraedicamentis, his verbis.

Arist. in Categ. c. 1. DENOMINATIVA sunt, quae ab aliquo nominis appel-

appellationem habent ſolo differentia caſu.

Ab aliquo, ſcilicet, abſtracto. *Solo differentia caſu*, id eſt, finali terminatione diſcrepantia. *Nominis appellationem habent*, id eſt, deriuantur.

Denominatiuo & denominanti reſpondet denominatum. Eſt autem denominatum ſubiectum formæ, de quo vox denominatiua accidentaliter dicitur. vt *coruus* eſt denominatum *nigri*, *cygnus albi*, &c.

ARTICVLVS NONVS.

De termino vniuoco & æquiuoco.

DIuiditur ſextò terminus generaliter acceptus in vniuocum & æquiuocum.

TERMINVS VNIVOCVS eſt, qui pluribus tribuitur in eâdem ſignificatione, vt ille terminus, *homo*, comparatione Ioannis & Petri: illis enim in eâdem ſignificatione tribuitur.

Q. 1. *Vnde cognosci potest, aliquem terminum pluribus tribui in eâdem significatione?* R. Si ei ſemper in mente reſpondeat idem conceptus, id eſt, ſi eius ſignificatum eodem ſemper modo concipiamus, v. g. dum *homo* tribuitur Ioanni & Petro, idem conceptus in mente formatur, & eodem modo ſignificatum illius vocis concipitur.

Q. 2. *Vnde verò cognoſcetur, eundem ſemper conceptum termino reſpondere: ſeu eius ſignificatum eodem ſemper modo concipi?* R. Si eadem explicatio ſemper illi poſſit accommodari. v. g. *homo*, dum tribuitur Ioanni. Petro. Paulo, &c. ſemper explicatur *per animal rationale*, cùm Ioannes ſit homo, quia eſt animal rationale; & Petrus etiam ſit homo, quia eſt animal rationale, &c. Hoc autem ſemper accidit, quando nomen imponitur pluribus, propter eandem rationem in illis inuentam, & expreſſam ipſo nomine; vt patet per exemplum adductum.

Terminus vniuocus dicitur à Dialecticis

ẽticis vniuocum vniuocans : hoc enim idem eſt ac nomen commune, quod pluribus in eadem ſignificatione tribuitur.

Huic reſpondent vniuoca vniuocata, quæ ſunt ipſæ res plures, quibus aliquod nomen in eadem ſignificatione tribuitur. vt, *Ioannes & Petrus*, reſpectu nominis, *homo*.

Hæc ſolùm in anteprædicamentis ab Ariſtotele definiuntur his verbis.

VNIVOCA dicuntur, quorum & nomen commune eſt, & ratio ſubſtantiæ nomini accommodata eadem eſt.

Id eſt, ſunt entia plura, quibus tribuitur idem nomen, ita vt definitio ſeu explicatio nominis ſemper etiam maneat eadem.

TERMINVS ÆQVIVOCVS eſt, qui pluribus tribuitur in diuerſa ſignificatione, vt nomen, *canis*, comparatione canis domeſtici, & conſtellationis, quæ illo

illo etiam nomine appellatur; *gallus*, respectu galli gallinacei, & hominis galli; *homo*, respectu hominis veri, & picti.

Q. 3. *Vnde potest cognosci, aliquem terminum tribui pluribus in diuersa significatione?* R. Ex signis contrarijs, videlicet, si ei respondeat in mente varius conceptus, id est, si eius significata vario modo concipiantur. Quod fit, quando diuersæ explicationes vni termino debent adhiberi, vt si tribuas illud nomen, *canis*, animali domestico & constellationi, non formabis vtrobiq; eundem conceptum, sed *variè* significatum illius vocis concipies, & diuersas eius explicationes adferes. Nam si explices illum terminum, dum tribuitur animali domestico, dices, canem esse animal latrans; si verò eundem explices, dum tribuitur constellationi, dices, canem esse seriem aliquot stellarum. Similiter, *homo*, dum tribuitur homini verò, explicatur esse animal rationale; dum

dum verò tribuitur homini picto, explicatur esse figura & imago hominis, &c. Et ratio est, quia illud nomen imponitur illis pluribus, propter diuersas rationes.

Terminus æquiuocus diuiditur in æquiuocum purè, & analogum.

TERMINVS ÆQVIVOCVS PVRE est, qui plura æquè primò significat, vt, *canis*, respectu canis domestici, & cælestis; *gallus*, respectu galli gallinacei, & hominis Galli.

TERMINVS ANALOGVS est, qui plura non æquè primò significat, sed vnum primariò, alterum secundariò, vt *homo*, respectu hominis veri, & picti; ista enim vox, *homo*, primariò & propriè significat hominem verum, secundariò autem & impropriè hominem pictum.

Terminus æquiuocus à Dialecticis dicitur æquiuocum æquiuocans: hoc enim idem est, ac nomen commune, quod pluribus in diuersâ significatione tribuitur.

Huic

Huic respondent æquiuoca æquiuocata; quæ sunt ipsæ res plures, quibus aliquod nomen in diuersâ significatione tribuitur, vt *canis domesticus*, *& cælestis*, respectu nominis, *canis*; *gallus gallinaceus*, *& gallus homo*, respectu nominis, *gallus*. Hæc definiuntur ab Aristotele in Anteprædicamentis his verbis,

Arist. in Categ. c. 1. **ÆQVIVOCA sunt, quorum nomen solùm commune est, ratio verò substantiæ nomini accommodata diuersa.**

Id est, sunt entia plura, quibus tribuitur idem nomen, sed ita, vt definitio & explicatio nominis sit diuersa. Quòd si illæ res plures æquè primò significentur, dicuntur simpliciter æquiuocata; qualia sunt duo exempla iam proposita; si verò vna significetur primariò, altera secundariò, dicuntur analogata, vt *homo verus*, *& pictus*, respectu nominis, *homo*.

ANNO-

ANNOTATIO.

Variæ sunt æquiuocorum iam explicatorum subdiuisiones apud Philosophos, sed illæ Dialecticæ tironi, & ad institutum nostrum nullo modo sunt necessariæ: Ideo illas prætermittendas iudicamus. Scimus etiam vniuoca & æquiuoca in Antepradicamentis ab Aristotele strictiùs sumi, quàm nos hîc ea sumpserimus, scilicet, pro ijs quibus idem nomen in eadem vel diuersa significatione essentialiter tribuitur, sed cùm illa restrictio ad finem nostrum non conducat, ipsius Aristotelis definitiones generaliùs, vt optimè possunt, interpretati sumus.

ARTICVLVS DECIMVS.

De terminis comparatis.

SEptima termini generatim sumpti diuisio desumi potest ex comparatione vnius termini cum altero. Quatuor enim modis ad se inuicem termini comparari possunt. 1. Vt repugnantes. 2. Vt conuertibiles. 3. Vt magis & minùs communes. 4. Vt excedentes & excessi.

TERMINI REPVGNANTES sunt, qui

qui de se inuicem vniuersaliter negari possunt. vt, *homo & brutum*; nullus enim homo est brutum, & nullum brutum est homo.

TERMINI CONVERTIBILES sunt, qui vniuersaliter de se inuicem affirmari possunt. vt, *homo & risibile*, quia omnis homo est risibilis, & omne risibile est homo.

TERMINI ILLI HABENT SE VT MAGIS ET MINVS COMMVNES, quorum vnus potest de altero vniuersaliter affirmari, sed non contrà, vt, *animal*, est terminus magis cōmunis, quàm *homo*, quia omnis homo est animal, sed non omne animal est homo.

TERMINI ILLI HABENT SE VT EXCEDENTES EX EXCESSI, quorum neuter de altero potest vniuersaliter affirmari, vel negari, sed tantùm particulariter: vt, *homo & albus*. Dicuntur verò tales termini excedentes & excessi, quia se mutuò excedūt: vnus enim de aliquo affirmari potest, de quo alter

ter non potest affirmari: & vice versa hic posterior non potest de aliquo affirmari, de quo prior potest: denique de vno & eodem verè affirmantur. v. g. termini iam propositi excedunt se mutuò, quia datur homo, qui non sit albus, vt Æthiops; datur album, quod non sit homo, vt cygnus; datur, quod sit vtrumque, vt homo Belga.

ANNOTATIO.

Hæ sunt potissimæ terminorum apud Dialecticos vsitatæ diuersitates: Sunt & aliæ complures; verùm nobis non necessariæ, & studio breuitatis omittendæ.

CAPVT SECVNDVM.

De varietate prædicationum.

IN hoc capite, vt in præcedenti, tria proponentur. Primum, prædicationis in genere definitio. Secundum, varia ipsius diuisio & subdiuisio. Tertium, singulorum membrorum explicatio. Finis est, vt tirones statim initio rudem saltem notitiam habeant variarum

præ-

prædicationum, sine qua definitiones vniuersalium, quæ secunda huius tractatûs parte traduntur, nequeunt intelligi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Definitio prædicationis; tum de prædicatione propria & impropria, & hac duplici, causali & concomitatiua.

PRÆDICATIO est affirmatio vnius de altero. vt, *homo est animal*. Dico, *affirmatio*, quia etsi negatio possit aliquo modo dici prædicatio, ordinariè tamen nomine prædicationis solet à Dialecticis intelligi affirmatio.

Quibus partibus constet prædicatio, vide suprà cap. 1. art. 1. vbi traduntur partes propositionis; prædicatio enim idem est, quod propositio affirmatiua.

Prædicationum alia est propria, alia impropria.

PRÆDICATIO PROPRIA est, cuius

omnes partes sumuntur in propria significatione. vt, *homo est animal.*

PRÆDICATIO IMPROPRIA est, cuius aliqua pars sumitur in impropria significatione. vt, *prata rident* : vbi verbum, *rident*, sumitur in impropria & metaphorica significatione.

Huc pertinent omnes tropicæ locutiones, quas tamen Dialecticus Rhetori relinquit, duas tantùm eius species vsurpans, in quibus copula sumitur impropriè.

Prædicatio itaque impropria apud Dialecticos duplex est, alia causalis, alia concomitatiua.

PRÆDICATIO CAVSALIS est, in qua effectus de sua causa, vel causa de suo effectu in recto prædicatur. vt hæc, *præsentia solis est dies*; nam dies est effectus præsentiæ solis : Item hæc; *dies est præsentia solis*; sicut enim in priori effectus de causa, ita in hac causa de effectu prædicatur.

Q. 1. *Quomodo ostendam copulā in prædicatione*

catione causali sumi impropriè? R. quia verbum substantiuum, *est*, propriè significat identitatem rei per subiectum & prædicatum in recto significatę. Vt cùm dico: *paries est albus*, significo parietem & rem affectam albedine esse eandem rem: at verò in propositione causali verbum substantiuum non significat illam identitatem, sed processum vnius ab altero, vt cùm dico, *præsentia solis est dies*, non denoto præsentiam solis esse propriè ipsum diem, sed efficere diem.

PRÆDICATIO CONCOMITATIVA est, in qua vnum de altero affirmatur in recto, ideo tantùm, quòd necessariò cum illo existat. vt, *generatio vnius est corruptio alterius*; generatio enim non est idem, quod corruptio, sed tantùm eam necessariò comitatur.

Q. 2. *Quare in vtraq; definitione additur illa particula, in recto?* R. Quia si prædicatio causæ de effectu, vel contrà; item si prædicatio vnius concomitantium de

altero fiat in obliquo tantùm, non erit prædicatio impropria: vt si dicam, *præsentia solis efficit diem, generatio comitatur corruptionem*; copula enim hîc non sumitur impropriè.

ARTICVLVS SECVNDVS.
De prædicatione ordinatâ & inordinata, & hac variâ.

DIuiditur prędicatio propria in duas species, ordinatam & inordinatam.

PRÆDICATIO ORDINATA est, in qua id prædicatur, quod aptius est prædicari, vt, *homo est animal, homo est risibilis.*

Q. I. *Quænam aptiora sunt prædicari, quàm subiici?* R. Duo potissimùm, scil. superius comparatione sui inferioris, vt, *animal* comparatione hominis; & connotatiuum comparatione sui absoluti, vt, *risibile*, comparatione hominis.

PRÆDICATIO INORDINATA est, in qua non prædicatur id, quod est aptius prædicari, vt hæ, *animal est homo: risibile est flebile.*

Præ-

Prædicatio inordinata est duplex, contra ordinem, & præter ordinem.

PRÆDICATIO INORDINATA CONTRA ORDINEM est, in qua id prædicatur, quod aptius est subijci. vt, *animal est homo: risibile est homo.*

Q. 2. *Quot modis fit prædicatio inordinata contra ordinem?* R. Duobus præcipuè modis: vno, si inferius prædicetur de suo superiori. vt, *animal est homo*: altero, si absolutum prædicetur de connotatiuo. vt, *risibile est homo.* Ex quo patet, has prædicationes fieri ordinatas sola transpositione terminorum.

PRÆDICATIO INORDINATA PRÆTER ORDINEM est, in qua neutrum aptius est subijci, vel prædicari, quàm alterum. vt, *album est dulce, ensis est gladius.*

Prædicatio inordinata præter ordinem est duplex; prædicatio identica, & prædicatio per accidens.

PRÆDICATIO IDENTICA est, cuius subiectum & prædicatum sunt eiusdem

prorsus significationis, vt, *homo est homo, ensis est gladius.*

PRÆDICATIO PER ACCIDENS est, in qua vnus terminus Connotatiuus de altero etiam connotatiuo prædicatur, ratione tantũ materialis significati, in quo eorum formalia significata simul reperiuntur. vt, *album est dulce*; nam album dicitur dulce, ratione tantùm lactis, vel alterius subiecti, in quo albedo & dulcedo, quæ sunt formalia significata, simul reperiuntur.

Q.3. *Quare additur in definitione particula exclusiua tantùm?* R. Quia si formalia significata habent connexionem aliquam per se, siue ratione sui, & non tantùm ratione materialis significati, prædicatio vnius connotatiui de altero, non erit prædicatio per accidens. Contingere id potest duobus casibus. Vnus est, si abstractum vnius connotatiui possit prædicari de abstracto alterius in recto; vnde hæc non est prædicatio per accidens, *album est coloratum*, quia

quia licet dicere in abstracto, *albedo est color.* Alter casus est, si forma per vnum connotatiuum significata sit causa formæ per alterum significatæ, aut similem aliquam connexionem cum illa habeat; vnde hæc etiam non est prædicatio per accidens, *iustus est honorandus*, quia iustitia est causa honoris. Tunc ergo demum vnus terminus connotatiuus prædicatur de altero per accidens, quando formæ per illos significatæ tales sunt, vt nec de se inuicem prædicari possint in abstracto, nec vna sit causa alterius, sed per accidens solùm contingit, vt in eodem reperiantur.

ARTICVLVS TERTIVS.

De prædicatione intrinseca & extrinseca, essentiali & accidentali, in quid, & in quale.

PRædicatio ordinata duplex est, vna intrinseca, altera extrinseca.

PRÆDICATIO INTRINSECA est, cu-

ius formale prædicatum est in subiecto. vt, *homo est albus*; nam albedo, quæ est formale prædicatum, id est, formale significatum prædicati, est in subiecto, nempe homine.

PRÆDICATIO EXTRINSECA est, cuius formale prædicatum non est in subiecto. vt, *paries videtur*; nam visio, quæ est formale prædicatum, non est in subiecto, scilicet pariete. Tales sunt omnes prædicationes constantes prædicato, quod sit concretum extrinsecè denominans, de quo dictum est c. 1. a. 6.

Prædicatio intrinseca subdiuiditur in essentialem & accidentalem.

PRAEDICATIO ESSENTIALIS est, cuius totum prædicatum est de essentia subiecti, vt, *homo est animal*, *homo est animatus*.

Q. 1. *Quid dicitur esse de essentia alterius?* R. Illud, sine quo alterius natura nec esse nec concipi potest, vt. *anima* est de essentia hominis, quia homo nec esse, nec concipi potest sine anima. Item *animal*

animal dicitur homini essentiale; quia non potest aliquid esse, aut concipi esse homo, quin sit & concipiatur esse animal.

Q. 2. *Quare dicitur in definitione, totũ prædicatum debere esse de essentia subiecti?* R. Quia si aliqua pars prædicati nõ pertineat ad essentiam subiecti, non erit prædicatio essentialis, etiamsi alia pars sit de essentia subiecti. vt hæc prædicatio, *Ioannes est homo albus*, non est essentialis, quia *album* non est de essentia Ioannis, licèt *homo* sit de essentia illius.

Praedicatio Accidentalis est, cuius prædicatum vel nullâ ex parte, vel non totum est de essentia subiecti. vt, *Ioannes est albus*, vel *Ioannes est homo albus*.

Prædicatio accidentalis aliter solet vocari denominatiua, quia in ea denominatiuum prædicatur de denominato; vt patet ex allatis exemplis.

Prædicatio intrinseca rursum est duplex, in quid, & in quale.

PRÆDICATIO IN QVID, SIVE QVIDDITATIVA est, quâ aptè respondetur quærenti, quid sit res. vt, *homo est animal.*

PRÆDICATIO IN QVALE est, quâ aptè respondetur quærenti, qualis sit res. vt, *homo est rationalis*; quærenti enim qualis sit homo, aptè respondetur; *homo est rationalis.* Item, iste, *Ioannes est albus, est probus, est doctus*, &c. nam quærẽti qualis sit Ioannes, conuenienter respondetur, *quòd sit albus, probus, doctus*, &c.

Prædicatio in quale est duplex, vna in quale essentiale, altera in quale accidentale.

PRÆDICATIO IN QVALE ESSENTIALE (quam vocant prædicationem in quale quid) est, quâ aptè respondetur quærenti, qualis sit res secundùm essentiam; vt, *homo est rationalis*, *brutum est irrationale*; nam si quæratur, qualis sit homo secundùm essentiam suam, aptè respondebitur, quòd sit rationalis, &

si

si quæratur, quale sit brutũ, rectè dicetur esse irrationale; quia *rationale* est de essentia hominis, & *irrationale* de essentia bruti.

PRÆDICATIO IN QVALE ACCIDENTALE (quam vocant simpliciter prædicationem in quale) est, quâ aptè respondetur quærenti, qualis sit res secundùm accidentia, vel proprietates, vt, *homo est risibilis*, *flebilis*, *albus*, *doctus*, &c.

Hanc distinctionem essentialis & accidentalis non admittit prædicatio in quid, quia omnis prædicatio in quid est essentialis.

ARTICVLVS QVARTVS.

De prædicatione necessaria, contingenti, impossibili.

DIuiditur rursum prædicatio generatim in necessariam, contingentem, & impossibilem.

PRÆDICATIO NECESSARIA est,

quæ ſic eſt vera, vt non poſſit eſſe falſa. vt, *homo eſt animal, rationalis, riſibilis.* Illud ergo dicitur prędicari neceſſariò de aliquo, quod nunquam poteſt negari de aliquo. vt, *animal*, *rationale*, *riſibile*, de homine.

PRÆDICATIO CONTINGENS, eſt, quæ poteſt eſſe vera & falſa. vt. *Ioannes eſt probus*: vnde illud dicitur de altero contingenter prędicari, quod aliquando poteſt negari de illo. vt, *eſſe probum*, de Ioanne.

PRÆDICATIO IMPOSSIBILIS eſt, quæ ſic eſt falſa, vt non poſſit eſſe vera, vt, *homo eſt brutum*, *album eſt nigrum.*

TRACTATVS PRIMI.
PARS SECVNDA.

DE VNIVERSALIBVS.

Diuiditur hæc pars in tria capita. In primo agetur de vniuerſali & indiuiduo generatim. In ſecundo ſpeciatim

ciatim

ciatim de ijs vniuersalibus, quæ dicuntur in quid. In tertio de ijs, quæ prædicantur in quale.

CAPVT PRIMVM.

De vniuersali & indiuiduo generatim.

IN hoc capite duo explicantur, definitio vniuersalis, & definitio indiuidui: priùs enim hæ intelligendæ sunt, quàm singulorum vniuersalium definitiones, quas tradit Porphyrius, explicentur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Definitio Vniuersalis.

VNa ex præcipuis diuisionibus termini est, quâ diuiditur in vniuersalem, siue communem; vt, *homo*, & singularem siue indiuiduum; vt, *Ioannes*, Hæc est diuisio, cuius gratiâ pleraque aliæ suprà traditæ sunt, vt patebit ex sequentibus,

Arist. lib. 1. de interp. cap. 5.

VNIVERSALE est, quod de multis aptum est prædicari.

Id est, Vniuersale est terminus simplex, qui, quantum est ex vi significationis, quam habet, aptus est verè affirmari de pluribus, vniuocè, ac diuisim; & (si mentem Porphyrij spectes) intrinsecè; idque ratione rei veræ & vnius naturæ. vt, *homo*, respectu Ioannis & Petri: potest enim dici. *Ioannes est homo, Petrus est homo.*

Terminus simplex dicitur, qui habet simplicem significationem. Vide dicta parte 1. c. 1. a 4. Hinc excluduntur orationes. vt, *animal rationale*, & vocabula simplicia voce tantùm. vt, *nemo*, de quibus ibidem dictum est.

Q. 1. *Quare additur illa pars, quantũ est ex vi significationis?* R. Quia sol, luna, & similes termini sunt vniuersales, licèt jam non possint prædicari de pluribus, cùm desint illa plura, de quibus prædicentur:

centur.: satis enim est, quòd talem habeant significationem, ratione cujus possent prædicari de pluribus, si essent plures lunæ aut soles, quod non repugnat diuinæ potentiæ. Sic iste terminus, *homo*, esset vniuersalis, etiamsi in rerum natura esset vnicus homo.

Q. 2. *Quare additur, ex vi significationis, quam habet, non verò, quam habere potest?* R. Additur illa pars ad excludẽdum indiuiduum; nam indiuiduum, v. g. *Petrus*, licèt spectatâ significatione, quam nunc ab hominibus accepit, prædicari tantùm possit de vno; posset tamen accipere significationem, quâ comprehenderet omnes homines, imò omnia animalia, & quidquid est in rerum natura, quia nimirùm significatio vocum est arbitraria, & à voluntate hominum pendens.

Q. 3. *Quare dicitur, aptus est verè prædicari, & non potius, verè prædicatur?* R. Quia non est necesse, vt vniuersale prædicetur actu, sed satis est, quod aptum sit

præ-

prædicari: vt dum ponitur extra enunciationem, aut in eo tenet locum subiecti.

Q. 4. *Quare dicitur verè affirmari?* R. Dicitur *verè*, quia indiuiduũ potest etiam falsò de multis affirmari. Dicitur quoque, *affirmari*, non verò negari, quia certum etiam est, indiuiduum de multis verè negari posse.

Eâdem de causa additur, *de pluribus*, vt nempe excludatur indiuiduũ, quod de vno tantùm affirmari potest.

Q. 5. *Qualia dicuntur hîc plura?* R. Plura hîc dicuntur, quæ in ratione per terminum significatâ multitudinem habẽt: id est, de quibus simul sumptis affirmari potest terminus in plurali numero. Hinc excluditur, *Deus*, respectu trium diuinarum personarum; quia etiamsi vnaquæque illarum sit DEVS, ipsæ tamen simul sumptæ non sunt tres Dij, sicut Ioannes, Petrus, Paulus sunt tres homines, sed sunt vnus DEVS.

Q. 6. *Quid est affirmari vniuocè?* R. Est affir-

affirmari in eâdem significatione: hinc excluditur indiuiduum. v. g. *Ioannes*; nam hic terminus potest quidem affirmari de pluribus, ijs nimirum omnibus, quibus illud nomen impositum est, sed non in eâdem significatione, vt infrà planiùs ostendetur. Excluduntur item per hanc partem termini communes æquiuoci relati ad sua æquiuocata; vt, *canis*, ad domesticum, & cælestem. De æquiuocis & vniuocis dictum est parte 1. c. 1. art. 9.

Q. 7. *Quid est affirmari diuisim*? R. Est affirmari de singulis, id est, in diuersis propositionibus. Sic, *animal*, affirmatur de homine & bruto, dum dicitur, *homo est animal*, *& brutum est animal*. Per hanc partem reijciuntur penitus à definitione nomina singularia collectiua, vt, *hic populus*, puta Leodiensis; licèt enim, *hic populus*, prædicetur de multis hominibus, qui vnum populum constituunt, non tamen diuisim, quia non potest dici; *hic homo est hic populus*, *& iste*

homo

homo est hic populus. &c. sed tantùm collectim hoc modo: *hic homo, & iste, & ille, & reliqui simul sumpti sunt hic populus.* Reijciuntur etiam nomina collectiua communia respectu eorum, quorum collectionem significant. vt, *populus*, respectu hominum, qui constant populum, ob eandem rationem. Dixi, *respectu eorum, quorum collectionem significant*; quia respectu plurium collectionum, non debent excludi per hanc partem, sed per vltimam, cùm de pluribus collectionibus diuisim affirmentur. vt, *populus*, de hoc, & illo populo.

Q. 8. *Quid est affirmari intrinsecè?* R. Est affirmari ratione rei in subiecto existentis. vt, *album*, prędicatur intrinsecè de pariete; quia illi tribuitur ratione albedinis, quæ est in ipso. Hinc excluduntur termini extrinsecè denominantes. vt, *videri*, respectu parietis. Vide, quæ dicta sunt de concretis intrinsecè & extrinsecè denominantibus parte 1. cap. 1. art. 6. Item de prædicatione

catione intrinseca & extrinseca, cap. 2. art. 3.

Q. 9. *Quid sibi vult illa particula, ratione res vera?* R. Ostendit necessarium esse, vt vniuersale significet rem veram, siue ens reale.

Dicitur autem, *res vera* seu, *ens reale*, quod reipsa existit, vel existere saltem potest, vt, *homo, equus, rosa*, etiam in hyeme, quando non est actu, sed tantùm potentiâ. Excluduntur per hanc partem termini significantes entia fictitia, quæ Philosophi vocare solent entia rationis, id est, aliqua impossibilia mente concepta & conficta, vt, *chimera, hippocentaurus, &c.*

Q. 10. *Quid indicat vltima illa clausula & vnius natura?* R. Declarat necessarium esse, vt vniuersale significet rem vnius naturæ; siue vt Philosophi loquuntur, ens vnum per se.

Dicitur autem *res vnius natura* (vt vulgari explicatione vtamur, quamuis non omnino sufficienti) quæ non componitur

nitur ex rebus ad diuersa prædicamenta pertinentibus. vt, *angelus*, qui cum ex nullis rebus componatur, vtpote partibus carens, non potest componi ex rebus diuersorum prædicamentorum. Item *homo*, qui componitur quidem ex pluribus rebus, sed eiusdem tantùm prædicamenti, nempe ex corpore & animâ, quorum vtrumque pertinet ad prædicamentũ substantię, de quo infrà. Enti vnius naturæ opponitur *aggregatũ per accidens*: diciturq; illud, quod componitur ex rebus ad diuersa prædicamenta pertinentibus, v.g. ex substãtia & accidente. Talia sunt omnia arte facta, quę componuntur ex substantia, & figura, quæ est accidens; vt, *sedes*: componitur enim ex ligno, quod est substantia, & figura artificialis, quę est accidens: non enim potest esse, vel concipi sedes sine figura. Hæc igitur omnia excluduntur à definitione vniuersalis.

Q. 11. Cur ante tres postremas particulas in sensu additũ est, si mentem Porphyrij spectes?

R. Quia

R. Quia si tantùm attendatur propria significatio huius vocis, *vniuersale*, & non spectetur mens Porphyrij, illę particulæ non sunt necessariæ; omnis enim vox, quæ potest affirmari de multis vniuocè & diuisim, propriè est vniuersalis, siue communis, cùm non sit singularis. Vnde nomina communia, quæ denominant extrinsecè, aut significant entia rationis, vel, aggregata per accidens, vt arte facta, propriè loquendo, & si non spectetur mens Porphyrij, sunt vniuersalia, vt, *videri, chimæra, sedes*. At verò si spectetur intentio Porphyrij, addendæ sunt tres illæ particulæ, quia ipse non agit de quolibet vniuersali, sed tantùm de illo, cuius aliquis vsus est in categorijs, ad quas hic auctor tractatum de vniuersalibus refert. In categorijs autem nec locum nec vsum vllum habent termini extrinsecè denominantes, significantes entia fictitia, aggregata per accidens, vt postea videbitur.

ARTI-

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Indiuiduo.

Porph. in 1. Isag. c. 3.

INDIVIDVVM est, quod prædicatur de vno solo particulari.

Id est, Indiuiduum est terminus simplex, qui ex vi significationis, quam habet, non est aptus verè affirmari de multis vniuocè & diuisim, sed tantùm de vno, vt, *Ioannes Petrus, Bucephalus, hac arbor, hic color, &c.* Quamuis enim *Ioannes* dicatur de pluribus, vt IOANNE BAPTISTA, & IOANNE EVANGELISTA, & cæteris eiusdem nominis; non tamen dicitur de illis vniuocè, id est, in eadem significatione.

Q. 1. *Quomodo demonstrari potest, illum terminum, Ioannes, non dici in eadem significatione de omnibus, qui hoc nomine appellantur?* R. Ex dictis p. 1. c. 1. a. 9. quia illud nomen non imponitur illis pluribus ob eandem rationem, sed ob diuersam; vt, IOANNI Baptistæ impositum est,

nomen

nomen Joannis, quia DEO ita placuit; alijs fortè ad memoriam parentum; alijs alia de causa. Quòd si fortè pluribus impositum sit idem nomen ob eandem rationem, v. g duobus filijs ad memoriam parentis, illa ratio ipso nomine non exprimitur, vnde audito illo nomine, non formatur idem conceptus.

Indiuiduum generatim sumptum apud Dialecticos est quadruplex, determinatum ex nomine, determinatum ex demonstratione, indiuiduum vagum, & indiuiduum ex hypothesi, siue suppositione.

INDIVIDVVM DETERMINATVM EX NOMINE est nomen proprium alicuius rei. vt, *Ioannes*, *Petrus*, *Eridanus*, *&c.*

INDIVIDVVM DETERMINATVM EX DEMONSTRATIONE est, quod constat nomine communi, & pronomine demonstratiuo, vt, *hic homo*, *ille canis*, *ista planta.*

INDI-

INDIVIDVVM VAGVM est, quod constat nomine communi & signo particulari. vt, *aliquis homo.*

INDIVIDVVM EX HYPOTHESI est, quod absolutè quidem ex vi significationis suæ dici potest de multis, facta tamen certa suppositione, de vno tantùm potest affirmari. vt, *Filius Sophronisci*, pro Socrate, supposito quòd Sophroniscus vnum filium habeat, scilicet Socratem. Item, *Filius Deiparæ*, pro Christo Domino, quia præter Christum nullum habuit filium.

Q. 2. *An omnia ista quatuor sint indiuidua propriè dicta?* R. Nō esse, sed sola duo prima; nam indiuiduum vagum absolutè dicitur de multis vniuocè. vt, *aliquis homo*, de Ioanne & Petro. Vocatur tamen indiuiduum, quia ordinariè per illum terminum volumus vnicum aliquid designare. Indiuiduum etiam ex hypothesi, absolutè loquendo, est vniuersale, cùm habeat communem significationem, & tantùm dicitur indiuiduum

duum ſecundùm quid, quia poſito certo caſu vni ſoli conuenit.

CAPVT SECVNDVM.

De Vniuerſalibus, quæ prædicantur in quid,

VNiuerſale definitum eſt quintuplex, genus, ſpecies, differentia, proprium, & accidens. Ex his duo prædicantur in quid, ſcilicet genus, & ſpecies; Tria in quale, nimirum differentia, proprium, & accidens. De duobus primis agetur in hoc capite, de tribus reliquis ſequenti. Tradentur verò hoc capite quatuor. Primùm linea prædicamentalis. Secundùm definitio ſpeciei. Tertiùm definitio generis. Quartùm definitio generaliſſimi, ſpecialiſſimi, & ſubalternorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

De linea prædicamentali.

QVia commodè intelligi non poſſunt plures definitiones, quas ex

Porphyrio deinceps proponemus, niſi rudis aliqua cognitio ſeriei prædicamentalis, quam ille explicare intendit, habeatur; propterea hoc loco ſubiectam tabulam proponendam duximus; ad quam tirones mentem oculóſque referant, dum aliquid infrà dicetur, quod illius cognitionem poſtulet. Neque verò integrum prædicamentum proponimus, ſed tantùm aliquod eius fragmentum, in quo à ſummo genere rectà deſcenditur vſque ad certum indiuiduum per terminos intermedios, ſub quibus illud indiuiduum collocatur, omiſſa aliorum terminorum, ſub quibus non continetur, diuiſione; & idcirco ſeriem hanc non prædicamentum, ſed lineam prædicamentalem appellamus.

Subſtantia

Immaterialis. *Materialis.*
Spiritus Corpus.

Corpus

Inanimatum. *Animatum.*

Cor-

Corpus inanimatum. Corpus animatum

Corpus animatum.

Insensitiuum. *Sensitiuum.*

Animal.

Irrationale. *Rationale.*

Brutum. Homo.

Homo.

Hic. *Iste.*

Petrus. Ioannes.

Ioannes.

In hac linea vides terminos ita esse dispositos, vt ascendendo, id est, incipiendo ab indiuiduo, quod est, *Ioannes*, semper crescat amplitudo significationis illorum, eóque sint vniuersaliores, quò ab indiuiduo sunt remotiores, quia superior semper est magis communis, quàm inferior; vt, *homo*, quàm *Ioannes*, *animal*, quàm *homo*, &c. E contrà descendendo, id est, incipiendo à generalissimo, quod est, *substantia*, semper decrescit amplitudo significationis terminorum, eóque sunt minùs vniuersales, quo magis accedunt ad indiuiduum, & recedunt à generalissimo.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Genere.

Porph. in Isag. c. 2.

GENVS est, quod de pluribus specie differentibus hoc ipso, quid est, prædicatur.

Vt, *animal*, respectu hominis & bruti: *corpus animatum*, respectu animalis & plantæ; & sic de cæteris vsque ad substantiam, vt vides suprà in linea prædicamentali.

In hac definitione immediatè post copulam subintelligendus est hic terminus, *vniuersale*, vt sic construatur oratio; *genus est vniuersale, quod*, &c. Idem intelligendum erit in definitionibus aliorum vniuersalium. Itaque genus definiti in hac definitione est, *vniuersale*, nam ille terminus, qui in definitione immediatè sequitur copulam, à Dialecticis vocatur genus definiti, vt postea dicetur. Per hanc ergo partem excluduntur omnes termini non vniuersales.

Per,

Per, *ſpecie differentia*, intelliguntur ſpecies differentes, id eſt, quæ ſunt diſſimilis naturæ ſeu eſſentiæ; qualia ſunt, *homo & brutum*, *animal & planta*, &c. Per hanc partem excluditur ſpecies, vt, *homo*, *quia homo*, tantùm prædicatur de Ioanne, Petro, Paulo, & cæteris hominibus, qui non ſunt ſpecies differentes.

Quid ſit prædicari hoc ipſo, quid eſt, diximus p. 1. cap. 2. a. 3. Per hanc autem particulam reijciuntur cætera vniuerſalia; ſcilicet differentia, proprium, & accidens.

ARTICVLVS TERTIVS.

De Specie.

ADfert Porphyrius duas acceptiones Dialecticas huius vocabuli, *ſpecies*. Aliquando enim ſignificat ſpeciem ſubijcibilem, aliquando prædicabilem. Priorem ita definit.

Porph. in Iſag. c. 3. SPECIES eſt id, quod ſubijcitur generi.

 Id

Id est, ponitur sub genere in recta linea prædicamentali. vt, *homo*, respectu animalis; *homo*, enim ponir sub animali, sicut, *animal*, sub corpore animato, *corpus animatum*, sub corpore, denique, *corpus*, sub substantia, vt patet in lineâ prædicamentali suprà positâ. Omnes itaque termini in ista linea inter indiuiduum & genus summum interpositi, sunt species subijcibiles, respectu eorum terminorum, sub quibus ponuntur.

Posteriorem, id est, speciem prædicabilem his verbis definit.

Porph. ibidem. SPECIES est id, quod de pluribus differentibus numero hoc ipso, quid est, prædicatur.

Id est, quæ dicitur tantùm de differentibus numero tantùm. vt, *homo*, respectu Ioannis & Petri, reliquorúmque hominum; *equus*, respectu huius & illius equi, &c.

Q. I.

Q. 1. *Quæ dicuntur differentia numero?* R. Differentia numero dicuntur, quæcunque inter ſe ſic diſtinguuntur, vt faciant numerum. Sic *Ioannes & Petrus* differunt numero, quia cùm ſint duo, faciunt aliquem numerum, binarium ſcilicet; item, *homo & brutum*, &c.

Q. 2. *Quæ dicuntur differentia numero tantùm?* R. Quæ differunt quidem numero, ſed non ſpecie, vt, *Ioannes & Petrus.* Talia non ſunt homo & brutum, quia etiam ſpecie differunt.

Q. 3. *Quare dicitur in ſenſu, de differentibus numero tantùm?* R. Additur particula illa excluſiua (tantùm) ad excludendum genus comparatum bruti; quia cùm genus prædicetur de differentibus ſpecie, prædicatur etiam de differentibus numero, ſed non de differentibus numero tantùm: ea enim quæ ſpecie differunt, differunt etiam numero, ſed non tantùm.

Q. 4. *Quare additur alia particula excluſiua ad verbum, dicitur, dum ſic redditur*

sensus species est, quæ dicitur tantùm, &c? R. Vt excludatur genus comparatum ad indiuidua eiusdem speciei. vt, *animal*, respectu Ioannis & Petri: verùm enim est, quod genus, v.g. *animal*, prædicetur in quid de differentibus tantùm numero, scilicet Ioanne & Petro: sed non tantùm prædicatur de illis, cùm etiam prædicetur de differentibus specie, scilicet homine & bruto: Itaque vt excludatur genus, addenda est duplex illa particula exclusiua. Solus ergo ille terminus in linea prædicamentali est species prædicabilis, qui ponitur immediatè & proximè supra indiuiduum, vt in superiori lineâ solus ille terminus, *homo*.

Species subijcibilis & prædicabilis generaliter sumptæ, & iam definitæ, nõ repugnant inter se, Sed habent se vt excedentia & excessa: vnde fit triplex species. Vna est subijcibilis tantùm, id est, quæ respectu superiorum est species, sed respectu inferiorum est genus. vt, *animal*, quod respectu corporis animati

&

& reliquorum superiorum est species, sed respectu inferiorum, scilicet hominis & bruti, est genus. Secunda est prædicabilis tantùm, id est, quæ respectu inferiorum est species, sed non respectu superiorum, vt, *rationale*: nam respectu huius & illius rationalis, quæ sunt eius inferiora, est species, non est autem species respectu superiorum, quia nulla habet superiora. Et ratio est, quia, vt Dialecticis placet, differentiæ non ponuntur directè sub aliquo genere.

Tertia est subijcibilis & prædicabilis simul, id est, quæ tam respectu superiorum, quàm inferiorum est species. vt, *homo*: nam respectu animalis est species subijcibilis, respectu verò Ioannis & Petri est prædicabilis.

ARTICVLVS QVARTVS.

De generalissimo, specialissimo & subalternis.

Porph. in Isa. c. 3.

GENVS generalissimum est, supra quod nullum

lum aliud omninò genus transcendit.

Id est, quo in linea prædicamentali nullum est generalius & superius, vt, *substantia*: nam in linea prædicamentali suprà positâ nihil est generalius, siue superius substantiâ.

Genera generalissima numerantur decem, quia sunt decem prædicamenta, videlicet, *substantia, quantitas, qualitas, ad aliquid, actio, passio, ubi, quando, situs, habitus.*

Porph. Ibidem. SPECIES specialissima est, quæ alias in species vllas diuidi nequit.

Id est, quæ in linea prædicamentali nullas species habet inferiores, in quas diuidi possit. vt, *homo*: nam in linea prædicamentali suprà positâ nulla species est inferior homine, cùm sub illo ponantur sola indiuidua, *Ioannes, Petrus,* &c. Itaque species specialissima idem est,

est, quod species prædicabilis & subijcibilis simul.

Porph. ibidem. SVBALTERNA genera speciésq; sunt, quorum vnumquodque species genúsque est, non respectu tamen eiusdem, sed diuersorum.

Id est, genera subalterna, siue species subalternæ dicuntur; quæ simul habent rationem generis & speciei; generis quidem respectu inferiorum, speciei verò respectu superiorum. Itaque subalternum genus, vel subalterna species, idem est, quod species subijcibilis tantùm. vt, *animal.* Talia sunt omnia, quæ in linea prædicamentali, inter genus summum & speciem infimam collocantur.

Ex his perspectum euadit, quibus terminis constet series prædicamentalis, scilicet indiuiduo, genere generalissimo, speciebus specialissimis & subalternis.

CAPVT TERTIVM.

De Vniuersalibus, quæ prædicantur in quale.

EXplicantur in hoc capite reliqua tria vniuersalia, scilicet differentia, proprium, & accidens.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Differentia.

Porph. in Isag. c. 4. DIFFERENTIA est id, quod de pluribus specie, vel numero differẽtibus hoc ipso quale quid est, prædicatur.

Vt, *rationale:* prædicatur enim in quale quid de Ioanne, Petro, cæterisque hominibus. Reijciuntur proprium & accidens, quia non prædicantur in quale quid, id est, essentialiter, sed tantùm in quale, id est, accidentaliter. Vide dicta p. 1. c. 2. art. 3.

Diuiditur differentia in constitutiuam & diuisiuam.

DIF-

DIFFERENTIA CONSTITVTIVA dicitur, quæ constituit speciem. vt, *rationale*, respectu hominis, *sensitiuum*, respectu animalis; & reliquæ differentiæ, quæ suprà in linea prædicamentali minoribus literis expressæ sunt, si conferantur cum illis speciebus, quibus superponuntur.

DIFFERENTIA DIVISA dicitur, quæ diuidit genus. vt, *rationale*, & *irrationale*, respectu animalis; *sensitiuum*, & *insensitiuum*, respectu corporis animati, & cæteræ in linea prædicamentali propositæ, si comparentur cum illis generibus, ad quorum latera infernè collocantur.

Q. I. *An igitur vna & eadem differentia possit esse cōstitutiua & diuisiua?* R. Omnino, non quidem respectu eiusdem, sed diuersorum. Imò verò omnis differentia diuisiua est constitutiua, & contrà, diuisa quidem generis, & constitutiua speciei, quæ sub illo genere ponitur, vt patet ex linea prædicamentali.

Differentia constitutiua subdiuiditur in differentiam genericam, & specificam.

DIFFERENTIA GENERICA est, quæ constituit genus. vt, *sensitiuum*, *animatum*, *materiale*: constituunt enim, *animal*, *corpus animatum*, *corpus*.

DIFFERENTIA SPECIFICA est, quæ proximè constituit speciem specialissimam. vt, *rationale*.

Q. 2. *Quare additur in definitione illa particula, proximè?* R. Vt, excludatur differentia generica, quæ constituit quidẽ speciem specialissimam, sed remotè. Est enim regula generalis, quòd omnis differentia constitutiua superioris sit etiam constitutiua inferioris; sicut è contrario omnis differentia diuisiua inferioris est etiam diuisiua superioris, sed remotè. v. g. *materiale*, quod constituit corpus, constituit etiam corpus animatum, animal, hominem; & *rationale*, quod diuidit animal, diuidit etiam corpus animatum, corpus, substantiam,

Q. 3.

Q. 3. *Quare dicitur, quæ conſtituit ſpeciem ſpecialiſſimam, non verò ſimpliciter, quæ conſtituit ſpeciem?* R. Quia differentia generica etiam proximè conſtituit ſpeciem, nempe ſubalternam; vt ergo excluderetur, addenda fuit dicta particula, *ſpecialiſſimam.*

Nota tamen, differentiam ſpecificam aliquando latè ſumi, vt etiam comprehendat genericam, quia ſaltem conſtituit ſpeciem ſubalternam, vt dictum eſt.

ANNOTATIO.

Differentia hîc explicata eſt differentia Logica, quæ propriiſſima vocari ſolet. De differentia communi, quæ eſt accidens ſeparabile, & propriâ, quæ eſt accidens inſeparabile, nihil dictum eſt, tum quia non ſunt ad inſtitutum neceſſaria, tum quia de accidente ante tempus agendum fuiſſet.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Proprio.

LIcèt in explicandis prioribus vniuerſalibus conſultò varias nominum

num acceptiones à Dialectico alienas omiserimus, quarum mentionem facit Porphyrius; hîc tamen aliquot Proprij acceptiones, quas idem proponit, propter frequentem vsum non possumus præterire. Sunt igitur quatuor acceptiones huius nominis, *proprium*.

Porph. ibidem. PROPRIVM PRIMO MODO est, quod soli cuipiam accedit speciei, etsi non omni.

Id est, non omnibus eius indiuiduis, vt, *grammaticus*, respectu hominis; solus enim homo est grammaticus, sed non omnis.

Porph. ibidem. PROPRIVM SECVNDO MODO est, quod omni accidit speciei, etsi non soli.

Vt, *bipes*, id est, aptus ad habendos duos pedes, respectu hominis.

Porph. Ibidem. PROPRIVM TERTIO MODO est, quod soli accidit, & omni, atque quandoque.

Vt,

Vt, *caneſcere*, reſpectu hominis: ſolus enim & omnis homo caneſcit, non ſemper, ſed tantùm in ſenectute, ſi ad illam homo perueniat.

Porph. ibidem. PROPRIVM QVARTO MODO eſt id, in quod omnia conuenerunt, vt ſoli, & omni, ſempérque accidat.

Vt, *riſibile*, reſpectu hominis, *hinnibile*, reſpectu equi.

Q. 1. *Quid in illis definitionibus eſt, accidere?* R. Eſt conuenire nō eſſentialiter. Et ſic à definitione proprij quarto modo reijcitur quælibet differentia, reſpectu ſpeciei, quàm proximè cōſtituit. vt, *rationale*, reſpectu hominis. Item à definitione proprij ſecundo modo excluditur differentia generica, reſpectu ſpeciei, quam remotè conſtituit, vt *ſenſitiuum*, reſpectu hominis.

Q. 2. *Quæ ex allatis Proprij acceptionibus eſt potiſſima?* R. Quarta: illud enim maximè proprium vocamus, quod conuerti-

uertitur cum eo, cui dicitur proprium, quale solum est propriũ quarto modo.

Q. 3. *An definitio proprij quarto modo sit adaquata definitio proprij, prout est quartum vniuersale?* R. Non esse; quædam enim eâ non continentur, quæ tamen sub quarto vniuersali contineri constat, vt statim patebit. Sic ergo potius definiendum est proprium, prout est quartum vniuersale.

PROPRIVM, VT EST QVARTVM VNIVERSALE, est, quod de multis specie vel numero differentibus accidentaliter & necessariò prædicatur. vt, *risibile*; dicitur enim accidentaliter, id est, non essentialiter, sed tamen necessariò, de Ioanne, Petro, cæterisque hominibus. Item, *bipes*, id est, aptum ad habendos duos pedes, respectu eorundem.

Q. 4. *Quænam in hac definitione continentur?* R. Contineri non solùm propria quarto modo, sed etiam quædam propria secundo modo. vt, *bipes*, respectu hominis; & similia per aptitudinem expo-

exposita. Huiusmodi enim aptitudines, etsi rebus, cum quibus comparantur, non solis conueniant, tamen conueniunt necessariò.

ARTICVLVS TERTIVS.

De Accidente.

Porph. in Isag. c. 6. **ACCIDENS est, quod adest atque abest sine subiecti corruptione.**

Id est, quod potest conuenire & non conuenire alicui subiecto, sine illius subiecti destructione, vt, *album*, respectu parietis.

Q. 1. *Quare verba illa, adest atque abest, exponuntur per potentiam, non per actum?* R. Quia falsum est, quod accidens actu adsit & absit; hæc enim repugnantia sunt, sed aptum est, vt adsit & absit?

Q. 2. *Quare additur, sine subiecti corruptione?* R. Ad excludenda cætera vniuersalia, quæ possunt quidem abesse à subiectis

iectis suis, sed cum illorum interitu, vt; si animal absit ab homine, non remanebit homo.

Accidentium aliud separabile, aliud inseparabile.

ACCIDENS SEPARABILE est, quod reipsa, & facilè à subiecto abesse potest, sine ipsius corruptione. vt, *album*, respectu parietis; *dormire*, respectu hominis.

ACCIDENS INSEPARABILE est, quod reipsa nullo modo, vel ægrè admodum abesse potest à subiecto sine ipsius corruptione. vt, *calidum*, respectu ignis; *nigrum* corui, *album* cygni, &c.

Q. 3. *Quomodo datur accidens inseparabile, cùm omne accidens, iuxta definitionem, possit abesse sine subiecti corruptione?* R. Omne accidens potest abesse, reipsà vel mente; sed datur aliquod accidens, quod non potest abesse reipsa, & illud dicitur inseparabile.

Q. 4. *Quid est posse abesse mente sine cogitatione?* R. Est posse negari de subiecto, non

non destructâ in mente subiecti essentiâ. v. g. Etiamsi neges apud te coruum esse nigrum, non tamen in tua mente destrues corui essentiam.

Q. 5. *Quare proprium non potest negari de subiecto, saluâ in mente subiecti essentiâ, cùm non sit de essentia subiecti?* R. Quia proprium profluit ex essentia, eámque necessariò consequitur. Vnde illo sublato, consequenter destruitur essentia, iuxta illud, *Qui tollit proprietates, tollit essentiam.*

TRACTATVS PRIMI,
PARS TERTIA.
DE CATEGORIIS SEV, Prædicamentis.

LIBER Categoriarum Aristotelis in tres partes diuidi solet, Antepraedicamenta, Prædicamenta, Postprædicamenta. Verùm quia de ijs, quæ ex Antepraedicamentis ad institutũ nostrum necessaria sunt, partim suprà dictum est,

est, partim infrà ex occasione dicendum erit, aliquantò aliter hanc partem, in quatuor scilicet capita diuidemus. In primo agetur de prædicamentis in generali. In secundo de singulis prædicamentis in speciali. In tertio de postprædicamentis. In quarto de proprietatibus prædicamentorum, quas in postremum locum reijcimus, quia earum intelligentia à postprædicamentorum explicatione dependet.

CAPVT PRIMVM.

De prædicamentis in generali.

IN hoc capite tria explicabuntur. Primum, quid & quotuplex sit categoria, siue prædicamentum. Secundum, quot modis aliquis terminus ponatur in prædicamento. Tertium, quæ conditiones requirantur, vt aliquis terminus directè ponatur in prædicamento.

ARTI.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid ſit categoria ſiue prædicamentum, & quotuplex?

CATEGORIA ſiue prædicamentum, eſt ſeries, ſiue ordo terminorum magis & minùs communium; in quo ſub vno ſummo genere multa, ſpecies, & indiuidua continentur. Vide ſuprà lineam prædicamentalem; quæ eſt prædicamenti ſubſtantiæ, & infrà integrum prædicamentum ſubſtantiæ.

Q. 1. *Quare talis ſeries vocatur categoria ſiue prædicamentum?* R. Quia termini, qui in tali ſerie collocantur, ſunt materiæ prædicationis ſiue enuntiationis: nam ſuperiores apti ſunt prædicari ſeu affirmari de inferioribus prædicatione ordinatâ eſſentiali, quidditatiuâ. Ita fit, vt prædicamentum nihil aliud ſit, quàm prædicatorum & ſubiectorum ſeries.

Q. 2. *Quo fine traduntur hæc prædicamenta?* R. Vt in promptu ſint termini

ad

ad faciendas prædicationes, siue enunciationes, & ex ijs syllogismos, qui est vltimus scopus Dialecticæ.

Decem sunt prædicamenta, quæ ijsdem verbis exprimuntur, quibus superiùs genera generalissima expressimus, videlicet, *Substantia, Quantitas, Qualitas, Ad aliquid, Actio, Passio, Vbi, Quando, Situs, Habitus.*

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quot modis aliquid ponatur in prædicamento?

TRibus modis terminus ponitur in prædicamento; directè, indirectè, reductiuè.

Directe ponitur summum genus cum ijs, de quibus prædicatur in quid, nimirum subalternis, speciebus specialissimis, & indiuiduis: his enim solis conueniunt conditiones requisitæ, vt terminus directè in prædicamento ponatur, vt patebit articulo sequenti.

In-

INDIRECTE ponuntur differentiæ: nam hæ ad latus generum tantummodò constituuntur ad diuisionem faciendam.

REDVCTIVE ponuntur, quę aliquem respectum habent ad ea, quæ directè collocantur, v. g. partes substantiæ reductiuè ponuntur in prędicamento substantiæ. vt, caput, manus, pes, &c.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quæ conditiones requirantur, vt terminus ponatur directè in prædicamento.

QVinque conditiones requiri solent, vt aliquis terminus directè ponatur in prædicamento, scilicet, vt sit simplex, vt significet ens reale, vnum, completum, finitum.

Quid sit terminus simplex, dictum est p. 1, c. 1. a. 4. Hinc reijciuntur à prædicamentis orationes, & voces complexæ quoad significationem.

Quid sit ens reale, explicatum est circa definitionem Vniuersalis.

Reijciuntur per hanc partem termini ſignificantes entia rationis.

Ens vnum, dicitur, quod eſt vnius naturæ. Quid autem ſi ens vnius naturæ, etiam dictum eſt circa definitionem vniuerſalis.

Hinc excluduntur omnes termini ſignificantes compoſita per accidens. vt, arte facta, *ſedes, veſtis, &c.*

Ens completum, dicitur, quod non cõcurrit tanquam pars ad compoſitionem rei vnius naturæ. vt, *homo, brutum, &c.*

E contrario, *ens incompletum*, dicitur, quod concurrit tanquam pars ad compoſitionem rei vnius naturæ. vt, *anima, corpus, caput, pes, &c.* concurrit enim ad compoſitionem hominis; qui eſt res vnius naturæ. Itaque per hanc conditionem excluduntur à prædicamentis termini, qui ſignificant partes eſſentiales phyſicas, id eſt, materiam & formam; quales ſunt in homine anima & corpus. Item qui ſignificant partes integrantes. vt, *caput, manus, pes, &c.* Excludi etiam

ſolet

ſolet per hanc partem differentia, quia eſt pars eſſentialis Logica: conſueuit enim aſſignari duplex pars eſſentialis Logica, ſcilicet genus & differentia, quia ſimul iuncta faciunt ſpeciem. vt, *animal* & *rationale*, faciunt hominem.

Q. *Cur ergo genus non reijcitur etiã à prædicamentis?* R. Quia licèt genus propter dictam rationem videatur eſſe tam incompletum, quàm differentia, tamen ſignificat per modum completum, quia eſt quid abſolutum, & prædicatur in quid; differentia verò eſt quid connotatiuum, & prædicatur in quale quid.

Ens finitum dicitur, quod eſt finitæ perfectionis, vt omnes creaturæ, *Ens infinitum*, quod eſt infinitæ perfectionis, vt, ſolus Deus Opt. Max. qui ideircò prædicamento non concluditur.

CAPVT SECVNDVM.

De ſingulis prædicamentis in particulari.

IN ſingulis prædicamentis tria traden.

dentur. Primum definitio generis generalissimi, quod in vnoquoque vnum est, Secundum diuisio in potissima membra. Tertium series vel saltem linea prædicamentalis. Visum est autem, in prædicamento substantiæ integram seriem proponere, vt in eâ forma prædicamentalis obseruetur: in reliquis verò lineam tantùm prædicamentalem oculis subijcere, quia hoc sufficit, vt tirones sibi congruentem terminorum varietatem habeant, & in singulis prædicamentis genera & species assignare possint: aliunde verò tanta multitudo diuisionum ac subdiuisionum, quæ in prædicamentis integris proponitur, rudes potiùs confundit, quàm iuuat.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Substantia.

SVBSTANTIA est ens per se existens, vt, *homo, lapis, &c.*

Illud dicitur per se existere, quod ad sui

sui naturalem existentiam non requirit subiectum inhæsionis.

Substantiæ opponitur accidens, quod sic definitur.

Accidens est ens in alio existens, id est, quod ad sui naturalem existentiam requirit subiectum inhæsionis, vt, *albedo, nigredo, lumen*, &c. albedo enim non potest existere, nisi vel in niue, vel in lacte, vel in charta, vel in aliquo alio subiecto. Idem est iudicium de cæteris accidentibus. At substantia non requirit vllum subiectum, in quo sit, imò accidētia omnia sunt in substantia tanquam in subiecto; & idcirco vocatur substantia, quia scilicet ipsa omnibus cæteris rebus, nempe accidentibus, substat, velut eorum basis ac fundamentum.

Q. 1. *Quare additur in sensu vtriusque definitionis, ad sui naturalem existentiam?* R. Quia supernaturaliter accidens potest existere sine subiecto inhæsionis; vt re ipsa existit in venerabili Sacramento Eucharistiæ, vbi accidentia panis remanent

manent ſine pane, vel alio ſubiecto: ſed, vt dixi, hoc fit ſupernaturaliter, non naturaliter.

Quid verò ſit eſſe in ſubiecto inhæſionis, definit Ariſtoteles his verbis.

Ariſt. ID in ſubiecto eſſe dico, quod in aliquo quidem eſt, & non vt pars, vt ſi autem ſeorſum ab eo, in quo ineſt, fieri nequit.

Vt, *albedo*, eſt in corpore tanquam in ſubiecto, quia cùm non ſit pars corporis, non poteſt eſſe naturaliter ſine corpore. Non ita ſubſtantia exiſtit in aliquo. v.g. vinum in vaſe, quia vinum poteſt eſſe ſine vaſe.

Diuiditur ſubſtantia in primam & ſecundam.

SVBSTANTIA PRIMA eſt ſubſtantia ſingularis, vt, *Ioannes, Petrus, &c.*

SVBSTANTIA SECVNDA eſt ſubſtantia vniuerſalis. vt, *homo, animal, &c.*

Q. 2. *Cur ſubſtantia ſingularis vocatur prima, & vniuerſalis ſecunda?* R. ſubſtãtia

ſingu-

singularis vocatur prima substantia, quia substat omnibus alijs tanquam primum & imum fundamentum; non solùm enim omnia accidentia recipiuntur in illa, vt in subiecto inhæsionis, sed etiam omnes substantiæ illi insunt essentialiter, & de ea prædicantur tanquam de primo subiecto essentiali. Itaque subest & substat omnibus alijs tam accidentibus, quàm substantijs vniuersalibus, tanquam primum omnium subiectum, quamuis diuersa ratione. Cùm ergò substantia dicatur à substando, meritò substantia singularis dicitur prima substantia. Substantia autem vniuersalis, cùm non substet omnibus alijs substantijs, (non enim substat substantijs singularibus) sed tantùm accidentibus, non est primum reliquorum fundamentum & subiectum, sed velut secundarium; & ideò rectè dicitur substantia secunda.

manent sine pane, vel alio subiecto: sed, vt dixi, hoc fit supernaturaliter, non naturaliter.

Quid verò sit esse in subiecto inhæsionis, definit Aristoteles his verbis.

Arist. ID in subiecto esse dico, quod in aliquo quidem est, & non vt pars, vt si autem seorsum ab eo, in quo inest, fieri nequit.

Vt, *albedo*, est in corpore tanquam in subiecto, quia cùm non sit pars corporis, non potest esse naturaliter sine corpore. Non ita substantia existit in aliquo. v.g. vinum in vase, quia vinum potest esse sine vase.

Diuiditur substantia in primam & secundam.

SVBSTANTIA PRIMA est substantia singularis. vt, *Ioannes*, *Petrus*, *&c.*

SVBSTANTIA SECVNDA est substantia vniuersalis. vt, *homo*, *animal*, *&c.*

Q. 2. *Cur substantia singularis vocatur prima, & vniuersalis secunda?* R. substãtia

singu-

singularis vocatur prima substantia, quia substat omnibus alijs tanquam primum & imum fundamentum; non solùm enim omnia accidentia recipiuntur in illa, vt in subiecto inhæsionis, sed etiam omnes substantiæ illi insunt essentialiter, & de ea prædicantur tanquam de primo subiecto essentiali. Itaque subest & substat omnibus alijs tam accidentibus, quàm substantijs vniuersalibus, tanquam primum omnium subiectum, quamuis diuersa ratione. Cùm ergò substantia dicatur à substando, meritò substantia singularis dicitur prima substantia. Substantia autem vniuersalis, cùm non substet omnibus alijs substantijs, (non enim substat substantijs singularibus) sed tantùm accidentibus, non est primum reliquorum fundamentum & subiectum, sed velut secundarium; & ideò rectè dicitur substantia secunda.

manent ſine pane, vel alio ſubiecto: ſed, vt dixi, hoc fit ſupernaturaliter, non naturaliter.

Quid verò ſit eſſe in ſubiecto inhæſionis, definit Ariſtoteles his verbis.

Ariſt. Id in ſubiecto eſſe dico, quod in aliquo quidem eſt, & non vt pars, vt ſi autem ſeorſum ab eo, in quo ineſt, fieri nequit.

Vt, *albedo*, eſt in corpore tanquam in ſubiecto, quia cùm non ſit pars corporis, non poteſt eſſe naturaliter ſine corpore. Non ita ſubſtantia exiſtit in aliquo. v.g. vinum in vaſe, quia vinum poteſt eſſe ſine vaſe.

Diuiditur ſubſtantia in primam & ſecundam.

Svbstantia prima eſt ſubſtantia ſingularis, vt, *Ioannes, Petrus, &c.*

Svbstantia Secvnda eſt ſubſtantia vniuerſalis. vt, *homo, animal, &c.*

Q. 2. *Cur ſubſtantia ſingularis vocatur prima, & vniuerſalis ſecunda?* R. ſubſtãtia ſingu-

singularis vocatur prima substantia, quia substat omnibus alijs tanquam primum & imum fundamentum; non solùm enim omnia accidentia recipiuntur in illa, vt in subiecto inhæsionis, sed etiam omnes substantiæ illi insunt essentialiter, & de ea prædicantur tanquam de primo subiecto essentiali. Itaque subest & substat omnibus alijs tam accidentibus, quàm substantijs vniuersalibus, tanquam primum omnium subiectum, quamuis diuersa ratione. Cùm ergò substantia dicatur à substando, meritò substantia singularis dicitur prima substantia. Substantia autem vniuersalis, cùm non substet omnibus alijs substantijs, (non enim substat substantijs singularibus) sed tantùm accidentibus, non est primum reliquorum fundamentum & subiectum, sed velut secundarium; & ideò rectè dicitur substantia secunda.

manent sine pane, vel alio subiecto: sed, vt dixi, hoc fit supernaturaliter, non naturaliter.

Quid verò sit esse in subiecto inhæsionis, definit Aristoteles his verbis.

Arist. ID in subiecto esse dico, quod in aliquo quidem est, & non vt pars, vt si autem seorsum ab eo, in quo inest, fieri nequit.

Vt, *albedo*, est in corpore tanquam in subiecto, quia cùm non sit pars corporis, non potest esse naturaliter sine corpore. Non ita substantia existit in aliquo. v.g. vinum in vase, quia vinum potest esse sine vase.

Diuiditur substantia in primam & secundam.

SVBSTANTIA PRIMA est substantia singularis, vt, *Ioannes, Petrus, &c.*

SVBSTANTIA SECVNDA est substantia vniuersalis. vt, *homo, animal, &c.*

Q. 2. *Cur substantia singularis vocatur prima, & vniuersalis secunda?* R. substãtia singu-

singularis vocatur prima substantia, quia substat omnibus alijs tanquam primum & imum fundamentum; non solùm enim omnia accidentia recipiuntur in illa, vt in subiecto inhæsionis, sed etiam omnes substantiæ illi insunt essentialiter, & de ea prædicantur tanquam de primo subiecto essentiali. Itaque subest & substat omnibus alijs tam accidentibus, quàm substantijs vniuersalibus, tanquam primum omnium subiectum, quamuis diuersa ratione. Cùm ergò substantia dicatur à substando, meritò substantia singularis dicitur prima substantia. Substantia autem vniuersalis, cùm non substet omnibus alijs substantijs, (non enim substat substantijs singularibus) sed tantùm accidentibus, non est primum reliquorum fundamentum & subiectum, sed velut secundarium; & ideò rectè dicitur substantia secunda.

dentur. Primum definitio generis generalissimi, quod in vnoquoque vnum est, Secundum diuisio in potissima membra, Tertium series vel saltem linea prædicamentalis. Visum est autem, in prædicamento substantiæ integram seriem proponere, vt in eâ forma prædicamentalis obseruetur: in reliquis verò lineam tantùm prædicamentalem oculis subijcere, quia hoc sufficit, vt tirones sibi congruentem terminorum varietatem habeant, & in singulis prædicamentis genera & species assignare possint: aliunde verò tanta multitudo diuisionum ac subdiuisionum, quæ in prædicamentis integris proponitur, rudes potiùs confundit, quàm juuat.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Substantia.

SVBSTANTIA est ens per se existens, vt, *homo, lapis, &c.*

Illud dicitur per se existere, quod ad sui

sui naturalem existentiam non requirit subiectum inhæsionis.

Substantiæ opponitur accidens, quod sic definitur.

ACCIDENS est ens in alio existens, id est, quod ad sui naturalem existentiam requirit subiectum inhæsionis, vt, *albedo, nigredo, lumen*, &c. albedo enim non potest existere, nisi vel in niue, vel in lacte, vel in charta, vel in aliquo alio subiecto. Idem est judicium de cæteris accidentibus. At substantia non requirit vllum subiectum, in quo sit, imò accidētia omnia sunt in substantia tanquam in subiecto; & idcirco vocatur substantia, quia scilicet ipsa omnibus cæteris rebus, nempe accidentibus, substat, velut eorum basis ac fundamentum.

Q. 1. *Quare additur in sensu vtriusque definitionis, ad sui naturalem existentiam?*
R. Quia supernaturaliter accidens potest existere sine subiecto inhæsionis; vt re ipsa existit in venerabili Sacramento Eucharistiæ, vbi accidentia panis re-

singularis vocatur prima substantia, quia substat omnibus alijs tanquam primum & imum fundamentum; non solùm enim omnia accidentia recipiuntur in illa, vt in subiecto inhæsionis, sed etiam omnes substantiæ illi insunt essentialiter, & de ea prædicantur tanquam de primo subiecto essentiali. Itaque subest & substat omnibus alijs tam accidentibus, quàm substantijs vniuersalibus, tanquam primum omnium subiectum, quamuis diuersa ratione. Cùm ergò substantia dicatur à substando, meritò substantia singularis dicitur prima substantia. Substantia autem vniuersalis, cùm non substet omnibus alijs substantijs, (non enim substat substantijs singularibus) sed tantùm accidentibus, non est primum reliquorum fundamentum & subiectum, sed velut secundarium; & ideò rectè dicitur substantia secunda.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Quantitate.

QVANTITAS est, secundùm quam aliquid dicitur quantum, vel aliqua dicuntur aliquot, vt, *linea bipedalis, ternarius.*

Dici *quantum* est denominari concreto, quo aptè respondetur quæstioni factæ per quantum, vt, aliquid dicitur bipedale à linea bipedali: si enim quæratur, quantum illud sit, aptè respondetur esse bipedale.

Dici *aliquot*, est denominari concreto, quo aptè respondetur quæstioni factæ per quot, vt, à ternario aliqua dicuntur tria: si enim quæratur quot sint, aptè respondetur esse tria. Itaque priori membro continetur quantitas continua, posteriori discreta; de quibus jam dicetur.

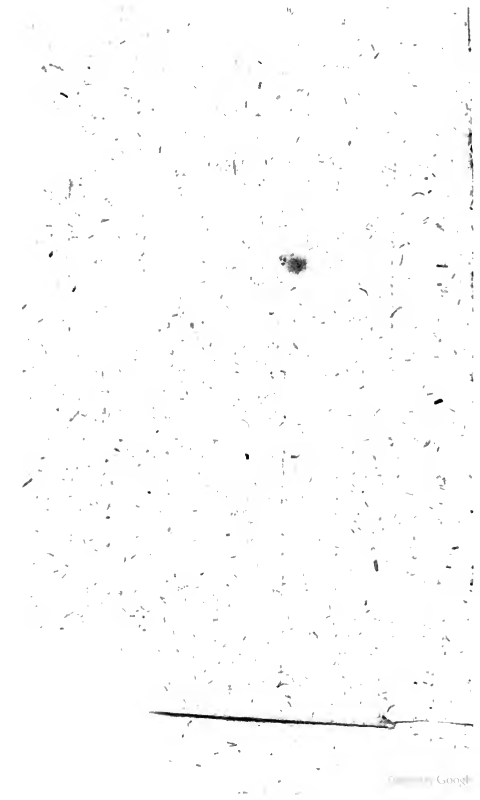
Diuiditur quantitas in continuam & discretam.

QVANTITAS CONTINVA est, cujus

partes

✠ PRÆDICAN

Spiritus — Michae / Gabrie / Raphae

partes aliquo termino communi copulantur, vt, *linea*: eius enim partes copulantur termino communi, scilicet, puncto.

Q. 1. *Quid & quotuplex est terminus in quantitate continua?* R. Terminus est aliquid indiuisibile in quantitate existens, vt, *punctum*, in linea; *momentum*, in tempore, &c.

Terminus ille est triplex, inchoans, finiens, communis.

Terminus inchoans est, à quo quantitas ducit initium. vt, *primum momentū horæ*.

Terminus finiens est, in quod quantitas desinit. vt, *vltimum momentum horæ*.

Terminus communis est, quo partes quantitatis coniunguntur, vt, *medium momentum horæ*, vel *punctum lineæ*. Vocatur communis, quia est duarum partium terminus, finis quidem vnius, & initium alterius.

Quantitas continua diuiditur in permanentem, siue magnitudinem, & successiuam, siue tempus.

QVANTITAS PERMANENS SIVE MAGNITVDO est, cui non repugnat habere omnes partes simul existentes. vt, *linea*: eius enim omnes partes possunt simul, id est, eodem tempore, existere.

Quantitas permanens, siue magnitudo est triplex; linea, superficies, & corpus.

LINEA est magnitudo longa, non lata, cuius partes puncto copulantur.

SVPERFICIES est magnitudo longa, & lata, non profunda, cuius partes lineâ copulantur.

CORPVS est magnitudo longa, lata, & profunda, cuius partes superficie copulantur.

Q. 2. *Quomodo in definitione superficiei ponitur linea tanquã terminus eius, & in definitione corporis superficies, cũ antea dictũ sit, terminũ esse quid indiuisibile, linea verò & superficies sint diuisibiles, illa quidẽ secundùm longitudinem, hæc etiam secundùm latitudinem?* R. Terminũ debere esse quid indiuisibile, vel absolutè, vt, punctum

in

in linea, momentum seu instans in tempore; vel saltem propria diuisione illius quantitatis, cuius est terminus; & sic linea, quæ est terminus superficiei, est indiuisibilis secundùm latitudinem; & superficies, quæ est terminus corporis, est indiuisibilis secundùm profunditatem.

Q. 3. *Quomodo corpus numeratur inter species quantitatis, cùm anteà positum sit in prædicamento substantiæ, & alibi dictum sit, illud non poni directè in prædicamento?* R. Corpus habere triplicem significationē. 1. Significat alteram partem compositi naturalis, scilicet, materiam; quomodo dicimus hominem esse compositum ex corpore & animâ. Et in hac significatione non ponitur directè in vllo prædicamento. 2. Significat integrum compositum naturale; quomodo dicimus hominem esse corpus, id est, substantiam corpoream. In hoc sensu ponitur in prædicamento substantiæ. 3. Significat quantitatem habentem tres

dimensiones, quam possumus vocare corpulentiam, vel crassitiem. Et ita accipitur hoc loco.

QVANTITAS SVCCESSIVA SIVE TEMPVS est, cui repugnat habere omnes partes simul existentes. vt, *hora*, *dies*, *annus*.

QVANTITAS DISCRETA est, cuius partes nullo termino communi copulantur. vt, *binarius*, *ternarius*, & cæteri numeri.

Quantitas discreta diuiditur in numerum, & orationem.

NVMERVS est quantitas discreta permanens. vt, *ternarius*.

ORATIO est quantitas discreta successiua. vt, hæ voces prolatæ, *Ioannes ambulat*.

ANNOTATIO.

Tribus speciebus magnitudinis addidit Aristoteles quartam, nempe locũ, sed ex vulgi potius, quàm sua sententia: nam in physicis declarat, locum non esse aliud, quàm superficiem. Idẽ censent communiter interpretes de oratione; quæ potius qualitas est, quàm quantitas.

Linea

Linea prædicamenti quantitatis.

	Quantitas.	
Continua,		Discreta.
	Continua.	
Permanens,		Successiua.
	Permanens.	
Linea,		Superficies, corpus.
	Linea,	
Hæc linea,		Ista linea, &c.
	Hæc linea.	

ARTICVLVS TERTIVS.

De Qualitate.

Arist. in Categ. c. 9. QVALITAS est, quâ quales quidam dicuntur.

Vt, *albedo*; ab eâ enim homo dicitur *albus*; *iustitia*, quâ dicitur, *iustus*, &c.

Genus definiti est forma accidentalis. Hinc excluduntur formæ substantiales; vt, anima, & differentiæ substantiarum, vt, rationale.

Dici *quale*, est denominari concreto, per quod aptè respondetur quæstioni factæ per quale tantùm, vt paries dicitur, *qualis*, ab albedine, quia si quæratur

tur, qualis sit paries, rectè respondebitur, *esse album.*

Q. 1. *Quare additur in allatâ explicatione particula exclusiua, tantùm?* R. Vt excludantur cæteræ formæ accidentales, quæ cùm prædicentur in quale, denominant etiam sua subiecta concreto, per quod aptè respondetur quæstioni factæ per quale, sed non tantùm; vt à linea trium cubitorum dicitur lignum tricubitum, per quod concretum non tantùm responderi potest ad quæstionem factam per quale, sed etiam, & quidem magis propriè, ad quæstionem factam per quantum: si enim quæratur, quantum sit lignum, optimè respondetur esse tricubitum.

Diuiditur qualitas in quatuor species; quæ omnes duplici voce sub disiunctione exprimuntur. Prima dicitur Habitus, vel dispositio. Secunda Vis naturalis vel imbecillitas Tertia Patibilis qualitas, vel passio. Quarta Figura, vel forma.

HABI-

HABITVS, VEL DISPOSITIO est qualitas acquisita vel infusa, quâ subiectum redditur promptum ad operandum, difficulter vel facilè mobilis. vt, *habitus citharizandi, scientia, virtus.*

Q. 1. *Quare dicitur sub disiunctione qualitas acquisita, vel infusa?* R. Quia habitus aliqui acquiruntur exercitio, id est, frequenti repetitione actuum similium. vt, omnes habitus naturales, qui propterea vocantur habitus acquisiti. Alij verò non acquiruntur exercitio, sed diuinitus infunduntur. vt, *fides, spes, charitas*, & omnes habitus supernaturales, qui idcirco vocantur habitus infusi.

Q. 2. *Quare dicitur iterum sub disiunctione, difficulter, vel facilè mobilis?* R. Vt indicetur discrimen inter habitum & dispositionem: si enim qualitas sit difficulter à subiecto mobilis, vocatur habitus. vt, temperantia longo vsu confirmata. Si autem illa qualitas sit facilè mobilis à subiecto, dicitur dispositio.

vt,

vt, intemperantia paucis actibus comparata.

Ad hanc ſpeciem qualitatis pertinent omnes ſcientiæ, artes, virtutes, vitia.

VIS NATVRALIS, VEL IMBECILLITAS eſt qualitas à natura inſita, quâ ſubiectum redditur potens, vel impotens ad aliquid faciendum; aut reſiſtendum, aut ſuſcipiendum ſuam perfectionem.

Eſt ergo triplex vis naturalis, vel imbecillitas. Prima, quâ ſubiectum redditur potens vel impotens ad operandum. vt, *vis audiendi in iuuene, imbecillitas in ſene.* Secunda, quâ ſubiectum redditur potens, vel impotens ad reſiſtendum corrumpenti. vt, *durities in ferro, mollities in cera.* Tertia, quâ ſubiectum redditur potens, vel impotens ad ſuſcipiendam ſuam perfectionem. vt, *vis naturalis, per quam aliquis dicitur facilè ſanabilis;* & *imbecillitas, per quam aliquis dicitur inſanabilis*, nempe propter bo-

nam

nam vel malam humorum complexionem.

Ad hanc speciem pertinent omnes facultates animalium, plantarum, lacuum, metallorum, &c.

PATIBILIS QVALITAS, VEL PASSIO est qualitas vnico sensu exteriori perceptibilis, vel appetitûs affectio, difficulter aut facilè mobilis. vt, *albedo, nigredo, ira, odium*, &c.

Q. 3. *Quid hîc vocatur appetitûs affectio?* R. Est commotio appetitûs orta ex vehementiori apprehensione. vt, *indignatio, ira, odium, amor, lætitia, tristitia*, &c.

Q. 4. *Quare iterum hîc dicitur disiunctiuè, difficulter aut facilè mobilis?* R. Ad indicandum discrimen inter patibilem qualitatem & passionem: si enim qualitas illa vnico sensu exteriori perceptibilis, vel affectio appetitûs sit difficulter mobilis, vocabitur patibilis qualitas; vt, *color firmus & constans, inueteratum odium*: si autem sit facilè mobilis, dicetur passio. vt, *rubor ortus ex verecundia, leuis indignatio.* FIGV-

FIGVRA VEL FORMA est qualitas quantitatem terminatam consequens. vt, *triangulus*, *quadratum*, &c.

Linea prædicamenti qualitatis.

	Qualitas,	
Habitus,		Vis naturalis, &c.
	Habitus,	
Acquisitus,		Infusus.
	Acquisitus,	
Moralis,		Intellectualis.
	Moralis,	
Virtus,		Vitium.
	Virtus,	
Temperantia,		Fortitudo, &c.
	Temperantia,	
Hæc,		Ista, &c.
	Hæc,	

ARTICVLVS QVARTVS.

De ad aliquid.

Arist. in Categ. c. 8. AD ALIQVID sunt ea, quorum esse idẽ ei, quod est ad aliquid, aliquo modo se habere.

Id est, quæ nihil aliud denotant, quàm relationem ad aliud. vt, *pater*, *filius &c. pater*, enim nihil aliud designat, quàm respectum eius, qui genuit, ad eum, qui genitus est. Item, *filius*, respectum eius, qui genitus est, ad eum, qui genuit.

Definitum sunt *Ad aliquid*, quæ alijs nominibus dicuntur, *relatiua*, *relata*, *respectiua*. Quibus concretis respondent hæc abstracta, *relatio*, *respectus*, & his æquiualentia.

Pro maiori huius definitionis intelligentia aduerte, terminum genere aliter sumptum diuidi in relatiuum siue respectiuum & absolutum. Hanc diuisionem initio omisimus, vt commodiùs hoc loco explicaretur.

TERMINVS RELATIVVS est, qui significat respectum, seu relationem ad aliud. vt, *pater*, *filius*, *dominus*, *seruus*. Non enim potest intelligi pater, nisi alicuius, scilicet filij, nec filius intelligi potest, nisi alicuius, scilicet, patris. Et

hæc

hæc definiuntur ab Aristotele iam explicata definitione.

Terminus absolutus est, qui non significat respectum ad aliud. vt, *homo, linea, albedo*, & omnia nomina significantia substantiam, quantitatem, aut qualitatem. Vnde hîc non accipitur terminus absolutus prout opponitur connotatiuo, sicut acceptus est. 1. par. cap. 1. art. 7. sed prout opponitur relatiuo.

Q. 1. *Quot & quæ concurrunt ad relationem, & per nomen respectiuũ significantur?* R. Duo, fundamentum, & terminus.

Fundamentum relationis est id, à quo incipit relatio, id est, id, quod refertur & comparatur cum alio.

Terminus relationis est id, in quod tendit relatio, id est, id, cum quo aliud comparatur. vt si dicas, *Anchises est Æneæ pater*: fundamentum est *Anchises*, terminus *Æneas*. Vel sic, *Pater est filij pater*, fundamentum est *is, qui est pater*, terminus *is, qui est filius*.

Q. 2.

Q. 2. *An terminus respectiuus eodē modo significet fundamentum & terminum?* R. Non eodem modo; significat enim fundamentum in recto, terminum in obliquo, vt patet exemplo superiori; vnde dicitur connotare terminum, vt etiam dictum est.

Q. 3. *Quomodo differunt relatiua, & correlatiua?* R. Relatiua dicuntur, quæcumque referuntur ad aliud. vt, *pater, dominus*, &c. Correlatiua autem vocantur, quæ referuntur ad se inuicem. vt, *pater & filius, dominus & seruus, præceptor & discipulus*, &c.

Diuiduntur relatiua, in Relatiua Æquiparantiæ & Disquiparantiæ.

Relativa Æqviparantiæ sunt, quæ referuntur ad correlatiuum eiusdem nominis. vt, *simile, æquale, cognatus, affinis, &c.* Nam simile est simili simile, æquale est æquali æquale, &c.

Relativa Disqviparantiæ sunt, quæ referuntur ad correlatiua diuersi nominis, vt, *dominus, seruus, pater, filius,*

lius, &c. Nam dominus est serui dominus, non domini, & Pater est filij pater, non patris.

Linea prædicamenti ad aliquid.

Relatiuum.
Disquiparantiæ, Æquiparantiæ,
Disquiparantiæ,
Dignius correlatiuo, Indignius correlatiuo.
Dignius correlatiuo.
Causa, Pater, dux, &c.
Causa,
Materia, Forma, efficiens, finis.
Materia,
Hæc, Ista.

ARTICVLVS QVINTVS.

De actione & passione.

ACTIO est forma, à qua quippiam dicitur agere. vt, *calefactio*, per quam ignis dicitur calefacere lignum.

PASSIO est forma, à qua quippiam dicitur pati. vt, *calefactio*, per quam lignum dicitur calefieri ab igne.

Facile est distinguere concreta actionis,

nis, & passionis. *calefacere, calefieri, frigefacere, frigefieri; percutere, percuti.* Sed abstracta difficiliùs dignoscuntur, quia quoad vocem coincidunt. Vnde distinctionis gratiâ, ad denotandam actionem addi solet illis hæc vox, *actiua*; ad significandam verò passionem, ista vox, *passiua*, vt, *calefactio actiua, frigefactio actiua, calefactio passiua, frigefactio passiua.* Idcirco etiam vnica linea actionis proponetur, quæ totidem verbis accommodari poterit passioni.

Linea prædicamenti actionis.

Actio,

Animæ, Corporis,

Animæ,

Sensum habentis, Sensu carentis,

Sensum habentit,

Externa, Interna,

Externa,

Visio, Auditio, Gustatio,

Visio,

Hæc, Ista;

AR-

ARTICVLVS SEXTVS,

De reliquis quatuor prædicamentis.

VBi est præsentia rei in loco, vt, *esse in schola, foro, templo*, &c.

Linea Prædicamenti Vbi.

	Vbi.	
In aëre,		Extra aërem.
	In aëre,	
In vrbe,		Extra vrbem.
	In vrbe,	
Sub tecto,		Sub dio.
	Sub tecto,	
Publico,		Priuato.
	Publico,	
Sacro,		Profano.
	Sacro,	
In templo.		In sacello.
	In templo.	
D. Petri,		D. Pauli.

QVANDO est existentia rei in tempore. vt, *fuisse heri, esse hodie, cras fore.*

Linea prædicamenti Quando.

	Quando.	
In tempore circumstanti,		In præsenti.

In

	In circumstanti,	
In præterito,		In futuro;
	In præterito,	
Olim,		Nuper
	Olim,	
A sæculo;		A lustro;
	A sæculo,	
Hoc,		Illo,

Sitvs est dispositio partium in toto in ordine ad locum, vt, *stare, sedere, cubare*: nam homo suscipit has denominationes ex eo, quòd habeat partes corporis certâ ratione in loco dispositas,

Linea prædicamenti Situs.

	Situs,	
Fortuitus,		Naturalis;
	Fortuitus,	
Sessio,		Statio, &c.
	Sessio,	
Hæc,		Ista,

Habitvs est indumenti, vel ornamenti ad corpus applicatio, vt, *esse calceatum, coronatum, &c.*

Linea prædicamenti Habitus.

	Habitus.	
Indumenti,		Ornamenti,
	Indumenti,	
Domestici,		Militaris,
	Domestici,	
Tunica,		Calceatio,
	Tunicatio,	
Hæc,		Ista,

CAPVT TERTIVM.

De Postprædicamentis.

EXijs, quæ Aristoteles in Postprædicamentis tradit, duo hîc tantùm præcipua explicabuntur, opposita, & modi prioris, & simul.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Oppositis.

REPVGNANTIA sunt; quæ de eodem singulari simul verè affirmari non possunt, vt, *album & nigrum.*

Repugnantium alia sunt disparata; alia opposita.

DISPARATA sunt, quæ non præcisè repu-

repugnant. Id est, sunt repugnantia, quorum vnum alicui tertio æquè, vel magis repugnat eodem repugnandi modo, vt, *homo & equus, album & rubrū*: homo enim æquè leoni repugnat, atque equo; album verò, magis repugnat nigro, quàm rubro. Cur addatur, *eodem repugnandi modo*, statim patebit.

OPPOSITA sunt, quæ præcisè repugnant. Id est, sunt repugnantia, quorum neutrum alicui tertio æquè, vel magis repugnat eodem repugnandi modo, vt, *album & nigrum, calidum & frigidum*: album enim nulli tam repugnat, quàm nigro; nec vice versâ; & sic de calido & frigido.

Opposita sunt quadruplicia, Relatiuè opposita, Contraria, Priuantia, Contradictoria.

Q. *Vnde sumitur & colligitur ista diuisio?*
R. Ex modis generalibus repugnandi, qui sunt quatuor. Primus, quo relatiuum repugnat relatiuo, vt, *pater filio*, Secundus, quo positiuum absolutum re-

pugnat positiuo absoluto. vt, *album nigro.* Tertius, quo positiuum repugnat priuatiuo. vt, *visus cæcitati.* Quartus, quo positiuum repugnat negatiuo. vt, *homo non homini.*

Vbi per *positiuum*, intelligitur terminus affirmans, id est, nullam negationem significans, vt, *homo, album, &c.*

Primus modus constituit relatiuè opposita, secundus contraria, tertius priuantia, quartus contradictoria.

Arist. in Categ. c. 1. **RELATIVE opposita sũt, quæ id quod sunt oppositorum, aut alio aliquo modo ad alia dicuntur.**

Vt, *Pater & filius, maius & minus,* & omnia correlatiua.

Dici *oppositorum*, est referri ad opposita in genitiuo casu expressa; sic pater refertur ad filium, cùm dicitur, *Pater est filij Pater.*

Dici *alio aliquo modo ad alia*, est referri ad opposita expressa in alio casu, quàm in

in genitiuo. Sic majus refertur ad minus, cùm dicitur, *majus est minore majus.* Contrariorum ex Aristotele colligitur hæc definitio.

Arist. in Categ. c. 1. CONTRARIA sunt, quæ posita sub eodem genere maximè à se inuicem distant, ejdem subjecto susceptiuo vicissim insunt, à quo se mutuò expellunt, nisi alterum insit à natura. Vt, *album & nigrum.*

In hac definitione continentur quatuor conditiones, siue leges contrariorum.

Prima, vt sint sub eodem genere, siue illud sit proximum, sicut albedo & nigredo ponuntur sub colore; siue remotum, sicut iniustitia & iustitia ponuntur sub diuersis generibus proximis, scilicet virtute & vitio, sed illis mediantibus ponuntur sub eodem genere remoto, nempe habitu, & vlterius

sub qualitate. Itaque contraria saltem debent esse eiusdem prædicamenti. Per hanc partem excluduntur priuantia & contradictoria.

Secunda conditio contrariorum est, vt sub illo eodem genere maximè distent, id est, præcisè repugnent: quod eodem modo explicandum est, quo suprà. Hinc excluduntur disparata.

Tertia, vt eidem subiecto inhæsionis viciſſim insint. vt, calor & frigus viciſſim insunt eidem aquæ.

Quarta, vt ab illo subjecto se mutuò expellant. vt, calor expellit frigus ab aqua; & contrà.

Q.2. *Quare in definitione additur hac exceptio, nisi alterũ insit à natura?* R. Quia si alterum insit à naturâ, non erit necesse, vt viciſſim insint eidem subjecto, ideoq; vnum propriè non debebit expellere alterum, quia nihil propriè expellitur ex aliquo, nisi aliquando fuerit in illo. v. g. calor & frigus non insunt viciſſim igni, nec ab eo se expellunt,

sunt, quia calor inest igni à naturâ, & est ab illo inseparabilis.

Contrariorum alia sunt immediata, alia mediata.

Arist. ibid. CONTRARIA immediata dicuntur, quæ talia sunt, vt ipsorum alterum necessariò rebus ijs insit, in quibus aptum est fieri, aut de quibus prædicatur.

Id est, quæ non habent medium, quod sit subjectum capax.

Medium, vocatur aliquid, de quo vtrumque contrariorum possit negari. Talia contraria sunt ægrum & sanum, par & impar; quia nullum datur subjectum capax ægritudinis & sanitatis, nempe, animal, quod nec sit ægrum nec sanum. Item nullus datur numerus, qui nec sit par, nec impar.

Q. 3. *Quare additur explicationi, quòd sit subiectum capax?* R. Quia contraria immediata possunt habere medium incapax, vt, inter sanum & ægrum mediũ

 est

est lapis, qui nec sanus est, nec æger.

Arist. ibid. **CONTRARIA mediata sunt, quorum alterum inesse necesse non est.**

Id est, quæ habet medium, quod sit subjectum capax. vt, album & nigrum, quæ pro medio habent parietem rubrum.

PRIVANTIA sunt habitus & priuatio illi opposita. vt, visus & cæcitas.

Habitus, hîc dicitur quæuis forma, quæ haberi potest.

Priuatio, est absentia formę à subjecto capaci, & tempore à naturâ determinato.

Q. 4. *Quare dicitur, in subjecto capaci?* R. Quia absentia formæ à subjecto incapaci non dicitur priuatio, sed pura negatio. vt, lapis non dicitur priuatus visu, siue cœcus, sed tantùm non visiuus, siue non habens visum.

Q. 5. *Cur non additur, tempore à natura determinato?* R. Quia absentia formæ à sub-

subjecto ante tempus à naturâ determinatum non est priuatio, sed mera tantùm negatio. vt, catulus ante nonnm diem non est cœcus, si verum est ante illum diem naturaliter eum non videre.

Arist.ibid. **CONTRADICTORIA sunt, quæ nullum habent medium.**

Vt, *homo & non homo*, *album & non album*, denique omnis terminus semel affirmatus & semel negatus. Nihil enim datur, quod nec sit homo, nec non homo; sed quodcunque assignaueris, erit necessariò homo, vel non homo. Excluduntur contraria immediata, quia licèt non habeant mediũ, quod sit subjectum capax, habent tamen aliquod medium, nempe, subjectum incapax. At verò contradictoria nullum omninò habent medium.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De modis prioris & simul.

MOdi prioris, id est, quibus vnum dicitur altero prius, ab Aristotele assignati sunt quinque.

PRIMVS, quo alterum altero dicitur prius tempore. Sic *Plato fuit prior Aristotele.*

SECVNDVS, quo id dicitur prius, quod non conuertitur essendi consequentiâ, id est, quod ab altero rectè infertur, sed non vicissim alterum infert. Sic, *vnum est prius duobus*; quia licèt bene sequatur; duo sunt, ergò vnum est; non tamen vicissim sequitur; vnum est, ergo duo sunt. Hoc modo multæ causæ sunt priores suis effectibus. vt, *Deus creaturâ, ferrum gladio, omnis pars suo toto.* Hinc factum est, vt hic modus vocatus sit modus prioritatis naturæ, & quod hoc modo prius est, dicatur altero prius naturâ: omnis enim causa est naturâ prior suo effectu, quia effectus ab illa dependet.

TER-

TERTIO MODO ID DICITVR PRIVS, quod ordine alterum præcedit. Sic *Exordium prius est narratione.*

QVARTO MODO ID DICITVR PRIVS, quod dignius est & præstantius, siue ex naturâ suâ, siue nostrâ æstimatione tantùm. vt. *aurum argento, anima corpore, amici alienis*; quod enim pluris facimus, hoc apud nos prius & antiquius dicitur.

QVINTO MODO ID DICITVR PRIVS, à quo licèt reciprocetur essendi consequentia, est tamen alteri causa, vt sit, sic prior est effectu causa reciproca, id est, quæ ab effectu rectè infertur, & vicissim effectum rectè infert, vt, *ortus solis die, rationabile risibili*. Itaque non quæuis causa hoc modo est prior suo effectu, cùm multæ ad secundum modum pertineant, sed tantùm causa reciproca, vt expresse declarat Aristoteles. Omnes tamen causę ad effectus suos comparatæ sunt illis priores naturâ, & reducuntur ad hunc, vel secundum mo-

dum. Isti modi prioris continentur his versiculis, qui tamen juxta dicta exponendi sunt.

Tempore, natura, prius ordine, dic & honore;
Et causa effectis dicitur esse prior.

Modi simul, id est, quibus vnum dicitur simul esse cum altero, ab Aristotele tres assignantur.

PRIMO MODO SIMVL DICVNTVR, quorum generatio est in eodem tempore. Ita simul sunt omnia, quæ simul nascuntur.

SECVNDO MODO ILLA SIMVL DICVNTVR, quæ cùm conuertantur essendi cōsequentiâ, neutrum tamen, vt sit alterū, causa est, vt, *Dominus & servus, pater & filius*, deniq; omnia correlatiua.

Q. *Quomodo hoc verum est, cùm pater sit causa filij?* R. Hominem, qui est pater, esse causam illius hominis, qui filius est, sed paternitatem non esse causam filiationis. Eodem modo is, qui est pater, præcedit eum, qui est filius, non tantùm natu-

naturâ, sed etiam tempore; at paternitas non præcedit filiationem, neque naturâ, neque tempore: quod est dicere; non priùs est aliquem esse patrem, quàm alterum esse filium.

TERTIO MODO SIMVL ESSE DICVNTVR diuersæ species eiusdem generis, vt, *homo & brutum*. Dicuntur verò tales species esse simul quoad generis diuisionem & participationem, quia æqualiter illud diuidunt ac participant. vt, brutum æquè perfectè est animal, & æquè illud diuidit atque homo.

Possunt alij modi simul & prioris assignari, sed hos tantùm proposuit Aristoteles. Tres isti modi simul his vulgatis versiculis continentur.

Tempore dico simul, quorum generatio nunc est,
Quæ conuertuntur, dicimus esse simul.
Suntque simul species genus vnum distribuentes.

CAPVT QVARTVM.

De proprietatibus Prædicamentorum.

ARistóteles in quinque primis prædicamentis ponit aliquot proprietates, vt faciliùs singula prædicamenta ab alijs distinguantur. Quarum proprietatum explicationem etsi communiter Dialectici singulorum prædicamentorum explicationi coniungant; visum est tamen satiùs eas subiungere, non modò prædicamentis, sed etiam postprædicamentis; quia multæ illorum sine postprædicamentorum adminiculo à tironibus percipi non possunt. Non est autem nobis propositum omnes illas proprietates hîc explicare, sed tantùm eas, quæ celebriores sunt, & ad captum tironum accommodatiores, alijs spinosioribus prætermissis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Proprietates Substantiæ.

1.

Arist. in Categ. c. 6. COMMVNE est omni substantiæ in subiecto non esse.

Id est, Omnis substantia naturaliter existit sine subiecto inhæsionis. Videatur definitio substantiæ.

2.

Arist. ibid. COMPETIT præterea substantijs, & nihil ipsis contrarium esse.

Id est, Vna substantia non est alteri contraria per se.

Contraria per se, dicuntur ea, quæ ratione sui, & non ratione alterius, sunt contraria. Talia sunt, *calor & frigus,* & quæcunq; continentur definitione contrariorũ tradita in postprædicamentis.

Contraria per accidens, dicuntur ea, quæ non ratione sui, sed ratione alterius sunt

ſunt contraria. vt, *aqua & ignis*: ſunt enim inter ſe contraria ratione caloris & frigoris, quæ ſunt contraria per ſe.

Q. 1. *Quare ſubſtantiæ non ſunt inter ſe contrariæ per ſe?* R. Duabus de cauſis. 1. Quia non ſunt oppoſitæ. vt, brutum non opponitur homini, quia non magis illi repugnat quàm lapidi. 2. Quia inſunt viciſſim eidem ſubiecto, cùm ſubſtantiæ nullum habeant ſubiectum.

Q. 2. *Quare in explicatione proprietatis additur illa particula, per ſe?* R. Quia ſubſtantiæ poſſunt eſſe contrariæ per accidens, vt dictum eſt.

Ariſt. ibid. 3. SVBSTANTIA non videtur ſuſcipere gradus, vt ſit magis minúſue talis.

Id eſt, Nomina ſubſtantiarum non prædicantur cum aduerbijs, magis & minùs, vt, *non poteſt dici, quòd Ioannes ſit magis homo, vel minùs, quàm Petrus, &c.* licet dici poſſit maior & minor.

Excipiunt aliqui ab hac proprietate nomen

nomen generalissimum substantiæ, quia secundùm Aristotelem prima substantia dicitur magis substantia, quàm secunda, quia videlicet pluribus substat; vt dictum est suo loco.

4. MAXIME substantiæ hoc proprium esse videtur, idem vnúmque numero permanens contrariorum esse susceptiuum.

Id est, vna & eadem substantia vicissim suscipere potest contraria tanquam subiectum vltimum, vt, *eadem aqua vicissim recipit calorem & frigus.*

Additur, *tanquam subiectum vltimum*, id est, quod nõ est in vlteriori subiecto, quia etiam quantitas recipere potest vicissim contraria; vt superficies albedinem & nigredinem, sed non tanquam subiectum vltimum, cùm ipsa etiam in alio subiecto, scilicet substantiâ, recipiatur.

***

AR-

ARTICVLVS SECVNDVS.

Proprietates Quantitatis.

I.

Arist. in Categ. c. 8. QVANTITATI nihil est contrarium.

Id est, vna quantitas non est alteri contraria per se, vt, *vna linea non est contraria alteri lineæ.*

Additur, *per se*, quia per accidens vna potest esse alteri contraria, vt, *superficies alba nigræ.*

2. QVANTO magis ac minùs esse non competit.

Id est, concreta quantitatum non prædicantur cum aduerbijs magis & minùs. vt, *vnum bicubitum non dicitur alio magis, vel minùs bicubitum.*

Q. *Quomodo vera est hæc proprietas, cùm vna linea dicatur magis longa quàm altera?* R. Hæc difficultas variè à varijs soluitur. Facillima est eorum solutio, qui dicunt hanc proprietatem non conuenire quan-

quātitati indeterminatæ, id eſt, generali nomine expreſſæ; qualia nomina ſunt, *longum, latum, &c.* ſed tantùm quantitati determinatæ, id eſt, ſpeciali nomine expreſſæ; qualia nomina ſunt, *bicubitum, tricubitum, &c.* Quæ expoſitio fundamentum habet in Ariſtotele, & tironum captui valdè eſt accommodata.

Ariſt. ibid. PROPRIVM quantitatis eſt maximè æqualitas, & inæqualitas.

Ratio eſt, quia ſolæ quantitates dicuntur per ſe, id eſt, ratione ſui æquales vel inæquales: alia verò dicuntur æqualia vel inæqualia ratione ipſarum quantitatum. v. g. *quantitas pedalis per ſe eſt æqualis alteri quantitati etiam pedali: lignum verò pedale eſt æquale alteri ligno pedali ratione quantitatis, quam habet.*

ARTICVLVS TERTIVS.

Proprietates Qualitatis.

I.

Ariſt.

I.

Arist. in Categ. c. 1. CONTRARIETAS in qualitate esse videtur.

Id est, Qualitas vna est alteri contraria per se, vt, *albedo nigredini, virtus vitio.*

Conuenit hæc proprietas soli qualitati: omnia enim alia, quæ aliquo modo dicuntur contraria, sunt contraria ratione qualitatum.

Arist. ibid. 2. QVALIA ipsa gradus suscipiunt, ac magis talia minúsue dicuntur.

Id est, concreta qualitatis prædicari possunt cum aduerbijs magis & minùs. vt, vnum album dicitur magis album quàm alterum.

Arist. ibid. SIMILIA dissimiliáque per qualitates solas dicuntur.

Id est, Quæcumque dicuntur similia aut dissimilia, dicuntur talia ratione qualitatum suarum. vt, *duo parietes albi sunt similes ratione suarum albedinum, paries autem albus & niger sunt dissimiles ratione diuersarum qualitatum,* AR-

ARTICVLVS QVARTVS.

Proprietates ad aliquid.

I.

Arist. in Categ. c. 8. VNIVERSA quæ sunt ad aliquid, ad ea dicuntur, quæ conuertuntur.

Id est, Omnia relatiua referuntur ad sua correlatiua. vt, *pater est filij pater, dominus est serui dominus &c.*

Arist. ibid. 2. EA quæ sunt ad aliquid, simul naturâ esse videntur.

V. G. *dominus & seruus*, sunt simul naturâ, *duplum & dimidium. pater & filius, &c.* Quæ dicantur simul naturâ, & quomodo hæc proprietas explicanda sit, patet ex c. 3. huius partis a. 2. in explicatione modorum simul.

ARTICVLVS QVINTVS.

Proprietates actionis & passionis.

I.

Arist. in Categ. c. 10. SVSCIPIT ipsum agere passiue contrarietatem.

Id

Id est, Actio potest esse contraria actioni & passio passioni, v.g. contrariantur inter se, *calefacere & frigefacere, calefieri & frigefieri.*

Nota secundùm communem explicationem, non nisi per accidens contrarietatem conuenire actioni & passioni, scilicet ratione qualitatum, quæ per illas producuntur, & in subiecto recipiuntur, vt, *calefactio & frigefactio*, ratione caloris & frigoris: absolutè tamen hæc proprietas illis tribuitur, quia illa contrarietas ipsarum nomine exprimitur, quandoquidem ab illis qualitatibus contrarijs nomen sortiantur, vt patet ex nominibus calefactionis & frigefactionis. Quæ ratio Dialectico sufficiat, quamuis non desint aliæ grauiores ab ipsâ rei naturâ petitæ.

Arist. ibid. 2. GRADVS quoque suscipiunt, vt magis atque minùs dicantur.

Id est, Concreta actionis & passionis quæ-

quædam possunt prædicari cum aduerbijs magis & minùs. vt, *vnum agens dicitur magis agere, calefacere, frigefacere, &c. quàm aliud.*

Cæteris prædicamentis nullas assignauit proprietates Aristoteles, non quia nullæ assignari possunt, sed quia faciliores sunt, & minoris momenti.

TRACTATVS SECVNDVS.

DE ENVNTIATIONE.

HACTENVS de simplicibus terminis actum est: nunc de enuntiatione, quæ ex illis componitur, agendum. Diuidetur hic tractatus etiam in tres partes. In prima agetur de structura ipsius enuntiationis, varietate, proprietatibus. Secunda tradet definiendi, diuidendíque rationem. Tertia suppositionem explicabit.

TRACTATVS SECVNDI.

PARS PRIMA.

De Enuntiationis structura, varietate, proprietatibus.

COmplectetur hæc pars tria capita. In 1. agetur de partibus enuntiationis. In 2. de ipsâ enuntiatione, eiúsque varietate. In 3. de quibusdam enuntiationis proprietatibus.

CAPVT PRIMVM.

De partibus Enuntiationis.

OMnis enuntiatio constat nomine & verbo. De his ergo duobus hoc capite agetur.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Nomine.

NOminis ab Aristotele hæc proponitur definitio.

NOMEN

Arist. de interp. c. 2. NOMEN est vox significatiua ex instituto, sine tēpore, cujus nulla pars significat separata. vt, *homo, candor, &c.*

Significare sine tempore, est præter principale significatum nullam primariam temporis differentiam denotare. E contrà significare cum tempore, est, præter principale significatum aliquam primariam temporis differentiam denotare.

Primariæ autem temporis differentiæ sunt tres, præteritum, præsens, futurum.

Per hanc ergo partem excluditur verbum; nam amo v. g. præter principale significatum, quod est amor, denotat tempus præsens.

Ista nomina, hora, dies, mensis, &c. Significant quidem principaliter tempus, sed præter principale significatum non denotant vllum tempus, ideoque significant sine tempore. Hæc verò

prandium, cœna, &c. præter principale significatum, quod est refectio corporis, denotant quidem aliquod tempus, nempe, meridiem, aut vesperam, non tamen denotant primariam temporis differentiam, scilicet præsens, præteritum, aut futurum, & sic etiam significant sine tempore.

Per illam partem (*cujus nulla pars significat separata*) excluditur oratio. vt. *homo albus*, quia ejus aliqua pars seorsim, & per se aliquid significat. Non tamen excluditur nomen compositum; vt respublica, jusiurandum, &c. quia licèt ejus partes aliquid per se singulæ significent, si sumantur vt integræ dictiones; nihil tamen separatim significant, si sumantur vt partes vnius dictionis compositæ. sed sunt instar syllabæ, quæ propriam significationem non habet.

Addendæ sunt huic definitioni ex Aristotelis mente duæ particulæ, nempe, *finita, & recta*, vt sic reddatur integra definitio. *Nomen*

Nomen est vox ex instituto significatiua, finita, & recta, &c.

Vox finita dicitur, cui nulla præfigitur negatio. vt, *homo.*

Vox infinita est, cui præfigitur negatio, id est, particula negatiua, *non.* vt, *non homo.* Tales voces à definitione nominis reijciuntur.

Vox recta dicitur, quæ est nominatiui casûs, vel indicatiui modi & præsentis temporis. Excluduntur per hanc partẽ casus obliqui. vt, *hominis, homini, &c.*

Ratio, cur Aristoteles illos exclusèrit, est, quia cum verbo non possunt absoluere enuntiationem.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Verbo.

Arist. 1. de interp. c. 3.

VERBVM est, quod insuper tempus significat, & cuius nulla pars seorsim significat, atque semper eorum, quæ de altero dicuntur, est signum. vt, *amo, habeo, &c.*

Insuper significare tempus, est significare cum tempore; quod superiori articulo explicatum est. Per hanc partem excluditur nomen.

Verbum esse semper notam eorum, quæ de alio dicuntur, est, verbum esse semper prędicatum, quando in enuntiatione significatiuè ponitur. Dico, *quando significatiuè*, id est, pro significato, *ponitur*, quia quando non ponitur pro significato, sed pro ipsâmet voce, potest esse subjectum. vt si dico, *amo est verbum*.

Distinquũt autem hîc Dialectici duplex prædicatum, vnum formale, quod est ipsa copula; alterum materiale, id scilicet, quod mediante copulâ dicitur de subjecto. vt hîc, *homo est animal*, prędicatum materiale est, *animal*, formale, verbum *est*. Cùm ergo dicitur, verbum semper esse prædicatum, intelligitur vel formale tantùm; vt ibi, *homo est animal*, vel formale & materiale simul; vt hîc, *Ioannes ambulat*.

Addendæ sunt etiam huic definitioni ex

ni ex Aristotelis mente duæ illæ particulæ, *vox finita*, &, *recta*. Vnde excluduntur verba infinita, vt, *non valet*, *nõ currit*. Item casus obliqui verborum, id est, alterius modi, quàm indicatiui, vel alterius temporis, quàm præsentis. Ratio, cur Aristoteles eos excluserit, est, partim, quia cum nomine non faciunt enuntiationem, vt verba infinitiui modi; partim, quia veritas enuntiationis, quã componunt, pendet à veritate enuntiationis de præsenti; vt hæc enuntiatio vera est, *Aristoteles audiuit Platonem*, quia hæc aliquando fuit vera, *Aristoteles audit Platonem*.

CAPVT SECVNDVM.

De ipsa Enuntiatione, eiusq; varietate.

IN hoc capite quatuor declarabuntur. 1. quid sit oratio. 2. quæ illius species. 3. quid enuntiatio. 4. quas habeat species.

ARTICVLVS PRIMVS.

De oratione, duabus ejus speciebus imperfecta & perfecta, & hac multiplici.

Arist. 1. de Categ. c. 4. ORATIO est vox significatiua, cuius partiũ aliqua separata significat vt dictio, sed non vt affirmatio vel negatio. vt, *homo albus, homo est animal.*

Significare vt dictio, est, significare sine vero, aut falso. vt, *homo.*

Significare vt affirmatio, vel negatio, est significare cum vero, aut falso. vt, *homo est animal.*

Aduerte, quòd dicatur, *cuius aliqua pars significat vt dictio*, non verò, *omnis*; quia alioquin excluderetur enuntiatio cõposita. v. g. *homo est rationalis, & brutũ est irrationale*, cujus aliqua pars significat vt affirmatio, scilicet, *homo est rationalis*, & sic non omnis eius pars significat vt dictio. Verum est interim, quòd aliqua etiam illius pars significet, vt dictio, nempe,

nempe, *homo, rationale, &c.* Tantùm ergo ostenditur, ad orationem requiri & sufficere, vt aliqua ejus pars significet saltem vt dictio, & licèt nulla significaret vt affirmatio vel negatio, nihilominus adhuc fore orationem.

Orationum alia est imperfecta, alia perfecta.

ORATIO IMPERFECTA est, quæ non gignit perfectum sensum in animo audientis. vt, *homo albus.*

ORATIO PERFECTA est, quæ gignit perfectum sensum in animo audientis. vt, *homo est animal.*

Perfecta diuiditur in enuntiatiuam, & non enuntiatiuam.

ORATIO PERFECTA NON ENVNTIATIVA est, in qua nec est verum, nec falsum. vt, *sis felix.*

Diuiditur in quinq; species: Interrogatiuam; vt. *Est aliquid, quò tendis?* Vocatiuam; vt, *Huc ades, ô Melibœe:* Imperatiuam; vt, *Maturate fugam.* Deprecatiuam;

vt, *Aspice nos.* Optatiuam; vt, *Vtinam Philosophus euadam!*

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Enuntiatione, eiúsque diuisione, ac subdiuisione.

Arist.ibid. ENVNTIATIO est oratio, quæ vera est, vel falsa. vt, *homo est rationalis, homo ~~non est~~ irrationalis.*

Vera dicitur, quæ est conformis rei significatæ, vt prior.

Falsa, quæ est difformis rei significatæ, vt posterior.

Aduerte, propositionem, de qua dictum est, tract. I. p. I. c. I. art. I. idem esse, quod enuntiationem simplicem, cũ eo discrimine, quod ibidem in annotatione indicatum est; & ideo quæ de propositionis partib. ibi dicta sunt, enuntiationi debent accommodari.

Aduerte præterea, prædicationem, de qua etiam dictum est tract. I. p. I. c. 2. idem esse, quod enuntiationem simplicem affirmatiuam; vnde quæ de præ-

dica-

dicationis varietate ibi dicuntur, etiam ad enuntiationem transferri possunt. Tantùm ergo illic omissa hîc proponẽtur.

Diuiditur enuntiatio in simplicem & compositam, siue in categoricam & hypotheticam.

Arist. 1. de interp. c. 4. ENVNTIATIO simplex est aliquid dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo remouens.

Id est, quæ vnum prædicatum de vno subiecto affirmat, vel negat; siue, quæ constat vno prædicato & vno subiecto, tanquam præcipuis partibus, vt, *homo est animal*.

ENVNTIATIO COMPOSITA est, quæ constat pluribus enuntiationibus simplicibus tanquam præcipuis partibus, vt, *Si dies est, lux est*.

Subdiuiditur primò enuntiatio simplex in affirmationem & negationem.

Arist. ibid. AFFIRMATIO est alicuius de aliquo enuntiatio.

Id est, in quâ prædicatum affirmatur de subjecto, vt, *Aristoteles est Philosophus.*

Arist. ibid. NEGATIO est enuntiatio, quâ aliquid ab aliquo dimouetur.

Id est, in quâ prædicatum remouetur à subjecto, vt, *vitium non est amandum.*

Subdiuiditur secundò enuntiatio simplex in vniuersalem, particularem, indefinitam, & singularem.

Arist. 1. Prior. c. 1. ENVNTIATIO vniuersalis est, cùm aliquid aut omni aut nulli inesse significat.

Id est, cujus subjecto præfigitur signum vniuersale, vt, *Omnis homo est disciplinæ capax; nullus homo est irrationalis.*

Quid & quotuplicia sint signa, dictum est tract. 1. p. 1. c. 1. a. 3.

Arist. ibid. ENVNTIATIO particularis est, cùm alicui, aut non alicui, aut non omni inesse significat.

Id est, cuius subjecto præfigitur signum particulare, vt, *aliquod animal est rationale.*

Illa

Illa particula, *non alicui*, inuertenda est, quasi dictum esset, *alicui non*: nam, *alicui non*, si negatio intelligatur præposita, idem valet, quod *nulli*, vt infrà dicetur, & sic designaretur enuntiatio vniuersalis, non particularis. Illud ergo membrum sensu idem est cum sequenti, *non omni*.

Arist.ibid. **ENVNTIATIO indefinita est, cùm quid inesse vel non inesse, sine vniuersali particularíue notâ significat.**

Id est, cujus subiecto communi nullum signum præfigitur, vt, *homo est animal*.

Debet esse subjectum commune; quia si sit singulare, non erit indefinita, sed singularis. vt, *Petrus est homo*.

Debet quoque illud subjectum commune sumi personaliter: si enim aliter sumatur, potiùs reducetur ad singularem; sed hoc reseruetur in tractatum de suppositione.

ENVNTIATIO SINGVLARIS est, quæ constat subjecto singulari, vt, *Petrus ambulat.*

Inter has diuisiones illud est discriminis, quòd prima dicatur diuidere enuntiationem secundùm substantiam, secunda secundùm qualitatem, tertia secundùm quantitatem. Vnde primâ diuisione respondetur quæstioni factæ per, *qua*; secundâ, quæstioni factæ per, *quali*; tertiâ quæstioni factæ per, *quanta*. Vt, *qua* est hæc propositio, *omnis homo est animal*? R. Simplex: *qualis?* affirmatiua; *quanta?* R. Vniuersalis.

ANNOTATIO.

Non agitur hîc de enuntiatione composita, de qua tamen multa vtilia dici possent, quia cũ tempus tradendæ Dialecticæ præscriptum non sufficiat ad omnia, tantùm explicabitur syllogismus categoricus, id est, præcipuus. Eandem ob causam prætermittuntur enuntiationes exponibiles & modales.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

De quibusdam Enuntiationis proprietatib.

DVæ sunt proprietates enuntiationis, oppositio & æquipollentia, quæ hoc capite explicabuntur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid & quotuplices sint opposita?

Arist. 1. de interp. c. 4. OPPOSITÆ sunt affirmatio, & negatio eiusdem de eodem non ęquiuocè.

Id est, Oppositæ sunt affirmatio & negatio, quæ constant eodem subiecto & prædicato non æquiuocè sumpto. vt, *omnis homo est doctus. nullus homo est doctus.*

Additur, *non æquiuocè*, quia si subiectum vel prædicatum sumatur in diuersa significatione, tolletur oppositio: vnde hæ non sunt oppositæ, *canis latrat, canis non latrat*, si subiectum, *canis*, semel sumatur pro cane domestico, & semel pro constellatione.

 Oppo-

Oppositę sunt triplices, contrarię, subcontrarię, contradictorię.

CONTRARIÆ sunt, quorum vna de vniuersali enuntiat competere, altera non competere.

Id est, sunt oppositę vniuersales, vt, *Omnis homo est doctus, nullus homo est doctus.*

Arist. 1. de interp. c. 5. SVBCONTRARIÆ sunt, in quibus de vniuersali, non vniuersaliter enuntiatur.

Id est, sunt oppositę particulares, vel indefinitę. vt, *Aliquis homo est doctus.*

Arist. ibid. CONTRADICTORIÆ sunt, quarum altera vniuersaliter significat de eodem, altera verò non.

Id est, sunt oppositę, quarum vna est vniuersalis, altera particularis, aut indefinita. vt, *Omnis homo est doctus, Aliquis homo non est doctus.*

Q. *Sub quo membro continentur opposita sin-*

tæ singulares. Vt, *Petrus est doctus*, *Petrus non est doctus*? R. Sub nullo membro ab Aristotele definito comprehendi, quia tantùm describit oppositas constantes subiecto vniuersali, vt patet ex definitionibus singularum specierum. Reuerà tamen opposite singulares sunt contradictoriꝫ, quia ipsis conuenit lex contradictoriarum, vt statim patebit.

Oppositis adiungi solent subalternę, quę sic definiuntur.

SVBALTERNÆ sunt duę propositiones constantes eodem prędicato & subiecto, eiusdem qualitatis, sed diuersæ quantitatis: id est, vtraque est affirmatiua, vel vtraque negatiua, sed vna est vniuersalis, altera particularis. vt, *Omnis homo est animal*. *Aliquis homo est animal*. Vniuersalis dicitur, *subalternans*, particularis, *subalternata*. Has propositiones certum est non opponi, cùm non sint affirmatio & negatio.

Tabula

Tabula Oppositarum.

Omnis homo est doctus. CONTRARIÆ. Nullus homo est doctus.

SVBALTERNÆ. CONTRADICTORIÆ. CONTRADICTORIÆ. SVBALTERNÆ.

Aliquis homo est doctus. SVBCONTRARIÆ. Aliquis homo non est doctus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Leges subalternarum & oppositarum.

SVbalternis & singulis oppositis sua lex assignatur, ostendens quomodo ad inuicem se habeant secundùm veritatem & falsitatem.

Lex

Lex subalternarum.

EX VERITATE SUBALTERNANTIS sequitur veritas subalternatæ, non tamen ex falsitate subalternantis sequitur falsitas subalternatæ. E contrà ex falsitate subalternatæ sequitur falsitas subalternantis, non tamen ex veritate subalternatæ sequitur veritas subalternantis.

Prior pars declaratur exemplo. Quia hæc est vera, *Omnis homo est animal*, hæc etiam est vera, *Aliquis homo est animal*. Non tamen ex eo, quòd hæc falsa sit, *Omnis homo est probus*, sequitur etiam, hanc falsam esse, *Aliquis homo est probus*.

Declaratur item pars posterior. Quia hæc est falsa, *Aliquis homo est irrationalis*, hæc etiam est falsa, *Omnis homo est irrationalis*. Non tamen ex eo, quod hæc vera sit, *Aliquis homo est probus*, sequitur etiam hanc veram esse, *Omnis homo est probus*.

Q. *Quæ est ratio huius legis?* R. Quia subalternans includit subalternatam, & ali-

aliquid amplius; ideóque plus requiritur ad eius veritatem, quàm ad veritatẽ subalternatæ, & minus ad falsitatem.

Lex contrariarum.

Contrariæ non possunt esse simul veræ, possunt tamẽ simul esse falsæ. *Omnis homo est probus, Nullus homo est probus.*

Q. *Quæ est ratio huius legis?* R. Si contrariæ essent simul veræ, sequeretur, contradictorias esse simul veras: nam ex veritate duarum contrariarum, quæ sunt vniuersales, rectè sequitur veritas duarum particularium, quarum affirmatiua contradicit vniuersali negatiuæ, & negatiua affirmatiuæ, vt videre est in tabula superiori. Ex falsitate autem contrariorum non sequitur falsitas particularium, ideóque non sequitur, contradictorias esse simul falsas.

Lex Subcontrariarum.

Svbcontrariæ possunt esse simul veræ, non simul falsæ. Simul veræ sunt hæ, *Aliquis homo est doctus, Aliquis homo non est doctus.*

Q.

Q. *Quæ rursum huius legis ratio?* R. Si subcontrariæ essent simul falsæ, contradictoriæ essent etiam simul falsæ per legem subalternarum; dum autem simul sunt veræ, non sequitur, contradictorias esse simul veras, vt patet ex eâdem lege.

Lex Contradictoriarum.

CONTRADICTORIÆ nec simul verę, nec simul falsæ esse possunt.

Huius legis nulla ratio dari potest, cùm sit lumine naturæ cuiuis notissima: æquiualet enim his duobus axiomatibus, *Idem non potest simul esse, & non esse*; &, *Quodlibet est, vel non est.*

ARTICVLVS TERTIVS.

De Æquipollentia.

ENVNTIATIONES ÆQVIPOLLENTES sunt diuersæ enuntiationes constātes eodem prædicato & subiecto, sed diuersis signis, idem significantes. vt hæ, *Aliquis homo non est temperans*, *Non omnis homo est temperans.*

Possunt

Possunt autem oppositæ & subalternæ reddi sibi inuicem æquipollentes appositione particulæ negatiuæ, *non*, vel ante subiectum, vel post subiectum, vel ante & post subiectum; vt præscribitur tribus his regulis.

Prima regula æquipollentiæ.

SI SVBIECTO enuntiationis vniuersalis postponatur negatio, reddetur æquipollens suæ contrariæ. vt ista, *Omnis homo est animal*, reddetur æquipollens suæ contrariæ, hoc modo, *Omnis homo non est animal*; hæc enim æquiualet isti, *Nullus homo est animal*, reddetur suæ contrariæ æquiualens, si dicas, *Nullus homo non est animal.*

Secunda regula æquipollentiæ.

SI SVBIECTO alicuius enuntiationis præponatur negatio, reddetur æquipollens suæ contradictoriæ. vt ista, *Aliquis homo est probus*, redditur æquiualens suæ contradictoriæ, si dicas. *Non aliquis homo est probus*, quæ sensu eadem est cum hac, *Nullus homo est probus.*

Tertia

Tertia regula æquipollentiæ.

SI SVBIECTO enuntiationis præponatur simul & postponatur negatio, reddetur æquipollens suæ subalternę. vt ista, *Aliquis homo est animal*, fiet æquiualens huic, *Omnis homo est animal*, si dicatur, *Non alquis homo non est animal.*

Leges istæ hoc versiculo vulgò comprehenduntur.

Præ contradic, post contra, præpostq; subalter.

TRACTATVS SECVNDI.

PARS SECVNDA,

De definiendi, diuidendiq; ratione.

DEfinitio & diuisio, si præcisè sumantur, non sunt enuntiationes, sed orationes imperfectæ. Quia tamen per enuntiationes tradi solent, imò sæpè nomen definitionis ac diuisionis pro integris enuntiationibus vsurpatur. vt paulò pòst patebit, eas enuntiationi annectimus. Diuidemus hanc partem

tem in duo capita. In priori agetur de definitione, in posteriori de diuisione.

CAPVT PRIMVM.

De Definitione.

HOc capite duo explicabuntur. Vnum, quid & quotuplex sit definitio. Alterum, quæ leges definitionis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid & quotuplex sit definitio.

DEFINITIO est oratio naturam alicuius explicans. vt hæc oratio, *Animal rationale*, respectu hominis; & hæc, *Quod de multis aptum est prædicari*, respectu vniuersalis. Itaq; definitio, propriè loquendo, non est integra enuntiatio, in quâ oratio rem explicans de reipsâ prædicatur, sed ipsa sola oratio, quæ rem explicat, siue talis enuntiationis prædicatum. vt, hoc totum non est definitio hominis propriè loquendo, *Homo est animal rationale*; nec istud totum est definitio vniuersalis, *Vniuersale est*,

quod

quod de multis aptum est prædicari; sed istę imperfectæ orationes, *Animal rationale, quod de multis aptum est prædicari.* Enunciationes verò illæ magis propriè vocarentur enuntiationes definitiuæ, quàm definitiones: vulgariter tamen & passim definitio etiam sumitur pro tali integrâ enuntiatione, quia cùm definitio solitariè sumpta sit imperfecta oratio, vt integer sensus conficiatur, quærenti definitionem respondetur per talem enuntiationem.

DEFINITVM est id, quod oratione explicatur, vt, *homo*, respectu huius orationis, *animal rationale.*

Definitionum alia est definitio quid nominis, alia definitio quid rei.

DEFINITIO QVID NOMINIS est, quæ alicuius vocis significationem exponit, vt si dicas, *Dialectica est nomen significans artem bene disserendi.* Huc reuocantur definitiones petitæ ab etymologiâ nominis, vt, *Consul est, qui consulit patriæ.*

DEFI-

Definitio quid rei est, quæ rei per nomen significatæ naturam explicat. vt si dicas, *homo est animal rationale.*

Definitionum quid rei, alia est definitio propriè dicta seu essentialis, alia descriptio.

Definitio Essentialis est, quæ datur per sola essentialia definiti. vt, *animal rationale*, respectu hominis.

Definitionum essentialium vna est Physica, altera Metaphysica, seu Logica.

Definitio Essentialis Physica est, quæ datur per materiam & formam. vt si dicas, *homo est quoddam compositum ex corpore & animâ rationali.*

Definitio Essentialis Metaphysica sive Logica est, quæ datur per genus & differentiam, vt si dicas, *Homo est animal rationale.*

Q. 1. *Quare prior dicitur Physica, posterior Metaphysica, vel Logica?* R. Prior dicitur Physica, quia materia & forma, quibus constat, vocari solent partes essentiales

les physicæ, eò quòd de illis physicus agat. Posterior dicitur metaphysica, vel logica, quia genus & differentia, quibus constat, vocari solent partes essentiales metaphysicæ, vel logicæ, eò quòd de illis agat metaphysicus vel logicus.

Descriptio est, quæ datur per aliquid, quod non est essentiale definito. vt si dicas, *Homo est animal risibile.*

Descriptionum alia causalis, alia non causalis.

Descriptio causalis est, quæ datur per causam externam.

Causa externa est, quæ non est pars rei, cuius est causa.

Illa est duplex, efficiens; vt, *Sol luminis*, & finalis, vt, *sanitas deambulationis.*

Itaque descriptio causalis est etiam duplex; vna datur per causam efficientem. vt si dicas, *dies est motus solis supra terram*: nam motus solis supra terram est causa efficiens diei. Altera datur per causam finalem. vt si dicas, *Homo est animal creatũ ad fruendũ æterna beatitudine*:

nam frui æternâ beatitudine est finis hominis.

Q. 2. *An definitio constans partibus physicis non possit vocari causalis?* R. Posse, si vim nominis attendamus, quia datur per causas internas, quæ sint materia & forma. Si tamen vocari non solet, quia habet nomen dignius, nempe definitionis essentialis & per causalem vulgò intelligitur ea, quæ non est essentialis, daturque per causam externam.

Descriptio non causalis est etiam duplex; vna datur per genus & proprietatem conuertibilem cum definito, vt si dicas, *Homo est animal risibile.* Altera datur per genus & plura accidẽtia, quæ simul collecta cũ definito cõuertuntur. vt si dicas, *Homo est animal bipes implume.*

Q. 3. *An poßit aliquo sensu dici, omnem definitionem constare genere & differentiâ?* R. Posse dici, intelligendo per genus & differentiam illa etiam, quæ subeunt vicem generis & differentiæ. Omnis enim definitio constat genere & differentiâ,

ferentiâ, vel subeuntibus vicem eorum, id est, vno termino communiori, & alio vel alijs ita restringentibus, vt soli definito conueniat, vt patet ex omnibus exemplis allatis.

Vt autem nouerint tirones in omni propositâ definitione singula suis muneribus, nominibúsque distinguere, aduertant, in omni enuntiatione definitiuâ hunc esse ordinem. Id, quod sensu præcedit copulam, siue ipsum subjectum, est definitum. Terminus simplex, qui sensu immediatè sequitur copulam, est genus definiti; quod sæpissimè subticetur. Id, quod deinceps sequitur, est differentia.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quæ sunt leges definitionis?

EX multis legibus definitionis, quę ex Aristotele, & alijs adferri possent, tres tantùm præcipuas proponemus.

1. DEFINITVM non potest ingredi suã definitionem. Ratio est, quia definitio

debet esse clarior definito ; idem verò non potest esse clarius seipso.

Hinc collige relatiua, *qui*, *quæ*, *quod*, in enuntiationibus definitiuis immediatè copulæ postposita non referre ipsum definitum ; quia tunc definitum ingrederetur suam definitionem , sed genus definiti, quod subticetur. vt cùm dicitur: *Genus est quod de multis, &c.* relatiuum, *quod*, non refert *genus*: tunc enim esset sensus: *Genus est quod, &c.* sed refert, *vniuersale*; & sic construitur, *Genus est vniuersale quod, &c.* Idem judicium est de cæteris.

2. Definitio debet esse conuertibilis cum definito. Id est, non debet magis, aut minùs latè patere. Hinc istæ definitiones hominis sunt vitiosæ : *Corpus animatum sentiens*; *Animal litteratum*.

3. Definitio nihil contineat superfluum. Id est, nihil præter ea, quæ necessaria sunt, vt definitio sit conuertibilis cum definito; nisi fortè illa non essent satis clara: tunc enim, quod illis majoris

ris explicationis gratiâ addetur, non erit superfluum. Vitiosa ergo est ista hominis definitio, *Animal rationale bipes.*

CAPVT SECVNDVM.

De Diuisione.

ETiam duo de diuisione explicabuntur, scilicet quid & quotuplex diuisio; tum quæ diuisionis leges.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid & quotuplex diuisio.

DIVISIO est oratio totum in suas partes distribuens, vt, *hominis alia pars corpus, alia pars anima.*

Diuisio generaliter sumpta duplex est; vna diuisio nominis, altera rei.

DIVISIO NOMINIS est, quâ distinguitur multiplex significatio termini æquiuoci. Hanc diuisionem, distinctionem potiùs, quàm diuisionem Dialectici vocare solent.

Est autem duplex; vna diuisio æqui-

uoci purè in sua æquiuocata. vt, *nomen canis aliquando significat animal latrans, aliquando sidus cœleste.* Altera diuisio analogi in sua analogata. vt, *Hominum alius verus, alius pictus.*

Divisio rei est, quâ res aliqua, vel terminus vniuocus in suas partes diuiditur. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum.*

Diuisio rei est triplex, nempe, totius integralis, essentialis, vniuersalis.

Divisio totivs integralis est, quâ totum integrale distribuitur in partes integrantes. vt, *Hominis alia pars caput, alia brachia, alia venter, pedes, &c.*

Dicuntur autem partes integrantes, quæ suâ quantitate totius quantitatem constituunt. Hanc diuisionem multi partitionem potiùs, quàm diuisionem vocandam censent.

Divisio totivs essentialis est, quâ totum essentiale diuiditur in partes sibi essentiales. vt, *Hominis vna pars corpus, altera anima.*

Divisio

DIVISIO TOTIVS VNIVERSALIS est, quâ aliquod magis commune diuiditur in minùs communia. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum.*

Diuisio totius vniuersalis admodum varia posset assignari, sed potissimùm quadruplex in vsu est.

Prima est generis in species. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum.* Ad hãc reuocatur diuisio speciei in indiuidua, differentiæ in species vel indiuidua, generis in differentias, differentiæ in differentias.

Secunda est accidens in subjecta, cùm videlicet diuisum est accidens membrorum diuidentium, vt, *Alborum aliud lilium, aliud nix, &c.*

Tertia subjecti in accidentia, cũ nempe membra diuidentia sunt accidentia diuisi. vt, *Hominum alij probi, alij improbi.*

Quarta accidentis in accidentia, quando diuisum & membra diuidentis sunt accidentia eiusdem subjecti, vt, *Dulcium aliud album, aliud flauum, &c.*

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quæ sunt leges diuisionis?

INter multas leges diuisionis quatuor sunt præcipuæ.

1. DIVISVM debet plus continere, quã singula membra diuidentia. Hinc vitiosa est ista diuisio; *Animalium aliud sensitiuum, aliud homo, aliud brutum:* nam, *sensitiuum*, quod est vnum è membris diuidentibus, est conuertibile cum diuiso.

2. DIVISVM debet adæquari membris diuidentibus simul sumptis. Vitiosa igitur est hæc diuisio; *Viuentium aliud homo, aliud brutum,* viuens enim, quod est diuisũ, latiùs patet, quàm homo & brutum simul, quandoquidem etiam complectatur plantam.

3. OMNIA membra diuidentia debent inter sese pugnare. Vnde inepta est hæc diuisio; *Hominum alius probus, alius literatus.*

4. MEMBRA diuidentia sint pauca. Vnde malè sic diuideretur viuens, *Viuenti.*

uentium aliud homo, aliud equus, aliud leo, aliud canis, aliud quercus, &c. sed diuidendum est priùs in species generales, & hæ rursum in alias, donec veniatur ad id, quod quæritur, vt, *Viuentium aliud animal, aliud planta; Animalium aliud homo, aliud brutum, &c.*

TRACTATVS SECVNDI.

PARS TERTIA.

De Suppositione.

TRactatui de enuntiatione tractatum de suppositione subnectimus, quia hæc affectio, etsi terminis simplicibus conueniat, non tamen conuenit illis nisi in oratione, maximéque in enuntiatione positis, vt ex dicendis patebit. Præmittimus autem hunc tractatum tractatui de argumentatione & syllogismo, quia ad cognoscendas regulas & vitia argumentationis, ac præcipuè syllogismi, eius notitia prorsus est ne-

cessaria. Alias autem vocum affectiones, non quia non vtiles, sed quia minùs necessariæ ad institutum, ob rationem alibi commemoratam prætermittimus.

Diuiditur hæc pars in duo capita. In priori agetur de generibus suppositionum. In posteriori de speciebus.

CAPVT PRIMVM.

De generibus suppositionum.

TRia genera suppositionum vulgò recensentur, quæ explicabuntur hoc capite, præmissâ suppositionis in communi definitione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid & quotuplex suppositio.

SVppositio est vsurpatio vocis in oratione positæ pro aliquo. vt, hîc, *omnis homo est animal*, vox illa, *homo*, vsurpatur pro Joanne, Petro, & reliquis hominibus. Suppositio aliter vocari solet, *acceptio vocis*.

Q. I.

Q. 1. *Vnde dicta est suppositio?* R. Ex eo, quòd vox in oratione plerumque supponatur, id est, substituatur in locum alterius, nempe rei per ipsam significatæ. Cùm enim, vt ait Aristoteles, res ipsas expromere, aut in disputationem aut colloquium adducere non possimus, vocibus loco rerum vtimur, & in harum locum illas subrogamus, sicut ad numerandum calculis æneis pro nummis aureis vti mercatores solent.

Q. 2. *Estne igitur magna suppositionis cognoscendæ necessitas?* R. Maxima, tum ad exprimendos proprios conceptus, tum ad alterius intelligendos. Sicut enim qui ignorat, quid quoque loco calculus valeat, nec ipse calculis ad numerandum vti, nec alium vtentem potest intelligere, & facillimè decipitur; ita qui nescit, pro quo vox in quâque oratione accipiatur, nec ipse mentem suam exponere, nec alterius conceptum assequi poterit, ac facillimè circumuenietur.

Q. 3. *Quare dictum est, plerumq; vocem orationi insertam substitui in locum alterius?* R. Quia, vt dicetur proximo articulo, vox interdum accipitur pro seipsâ; quo casu non substituitur in locum alterius. Dicitur tamen etiam tunc supponi, extensa verbi istius significatione ad quamcunq; vocis acceptionem.

Triplex est generatim suppositio, Materialis, Simplex, Personalis, quæ vulgò genera acceptionis, aut suppositionis vocantur.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De suppositione materiali.

SVPPOSITIO MATERIALIS est acceptio vocis pro seipsa. vt cùm dico, *Homo est dictio dissyllaba*, vox, *homo*, accipitur pro seipsa, id est, pro ipsamet voce, non autem pro significato.

Q. 1. *Quare ista acceptio dicitur materialis?* R. Quia per illam vox accipitur pro materia nominis seu termini, quæ sunt litteræ & syllabæ; nomen enim signifi-

cati-

catiuum constat duobus, ipsa voce, & significatione; vox est velut materia, significatio velut forma.

Q. 2: *Quo alio nomine vocatur ista suppositio*? R. Græco vocabulo Latinis etiã Dialecticis familiari dicitur technica, quasi dicas, artificiosa, vel dolosa; quia nimirum ista suppositio est ad fallendum apta, eò quòd dictum de voce facilè accipitur tanquam dictum de re significata; & sic sophistæ illâ velut arte quadam & fraude ad technas & captiones vtuntur.

Q. 3: *Quibus notis Dialectici hanc suppositionem indicare solent*? R. Duabus. vna est articulus græcus, τὸ, id est, *illud*, quẽ articulum sæpè præponunt voci, quam materialiter volunt accipi. vt, τὸ *animal*, τὸ *homo*, quasi dicas, illa vox, *animal*, illa vox *homo*: Altera est particula, *li*, quâ graues quidam authores familiariter vtuntur. vt, li *animal*, *li homo*. Quæ particula ęquivalet articulo Gręco, & puto esse antiquum articulum Galli-

H 7 cum

cum, quo Parisienses etiam in scholis vtebantur.

ARTICVLVS TERTIVS.

De suppositione simplici.

SVPPOSITIO SIMPLEX est acceptio vocis pro suo immediato significato tantùm; id est, pro natura communi, vel conceptu communi. Ita sumi dicitur subiectum hujus enuntiationis, *homo est vniuersale*: non enim significatur, quòd Ioannes, vel Petrus, vel quispiam alius singularis homo sit vniuersale, hoc enim falsum esset, sed quòd homo in communi sit vniuersale.

Dictum est, *pro natura communi, vel conceptu communi*, quia in talibus propositionibus quidam dicunt subiectum sumi pro natura comuni, alij verò docent, illud sumi tantùm pro conceptu communi. Sed hæc difficultas altioris est considerationis, & omnino Dialecticis prætereunda, præsertim cùm voces illæ, quæ dicuntur sumi simpliciter, sumi

sumi etiam possint technicè siue materialiter, sensu longè faciliori, & Dialecticis accommodatiori: potest enim, imò & solet, apud Dialecticos subiectũ allatæ propositionis sumi pro ipsa voce, vt sit sensus, *homo est vniuersale*, id est, illa vox, *homo*, est vniuersale; quem sensum in tractatu de vniuersalibus semper secuti sumus, omnium propè Dialecticorum more. Idem esto iudicium de subiectis ceterarum propositionum, in quibus aliqua proprietas dialectica, vt aiunt, subiecto tribuitur. vt, *homo est species, animal est genus.*

ARTICVLVS QVARTVS.

De suppositione personali.

SVPPOSITIO PERSONALIS est acceptio vocis pro mediato significato; id est, pro inferioribus vel denominatis. Sic accipitur subiectũ huius propositionis, *Omnis homo est animal*; accipitur etiam pro Ioañe, Petro, & cæteris, qui sunt inferiora hominis, cùm sensus sit, Ioannes est

eſt animal, & Petrus eſt animal, &c. Itẽ ſubiectum huius, *Omne album eſt ſubſtantia*, accipitur enim pro pariete, niue, lacte, & reliquis; quę ſunt denominata *albi*.

Q. *Quomodo differunt inferius & denominatum?* R. Inferius dicitur id, cui aliquis terminus magis cōmunis eſſentialiter & in quid tribuitur, vt, indiuidua reſpectu ſpeciei, ſpecies reſpectu generis. Denominatũ verò eſt id, cui aliquis terminus connotatiuus accidentaliter tribuitur. vt, *paries, nix, &c.* reſpectu, *albi*. Huc reuocari poſſunt ſpecies, vel indiuidua comparatione differentię eſſentialis, quia differentia etſi prędicetur eſſentialiter, eſt tamen comparatione ſpeciei & indiuiduorum terminus connotatiuus.

Ad deprehendendam acceptionem perſonalem ponitur hęc regula.

OMNIS vox, cui pręponitur, vel pręponi poteſt, manente eodem ſenſu, aliquod ſignum, accipitur perſonaliter. vt ſub-

subiectum ipsius propositionis, *Omnis homo est animal*, quia illi præponitur signum, *omnis*: & istius, *Homo est probus*, quia illi præponi signum potest particulare, manente eodem sensu, hoc modo, *Aliquis homo est probus*.

Ex his suppositionũ generibus desumitur hæc ad argumentandum regula.

IN ARGVMENTATIONE non licet mutare genus acceptionis; id est, non licet vnam & eandem vocem semel accipere materialiter, & semel simpliciter, vel personaliter, &c. vnde vitiosum est hoc argumentum, *Homo est dictio dissyllaba, omnis homo est animal, ergo animal est dictio dissyllaba*; quia, *homo* in prima propositione sumitur materialiter, in secunda personaliter.

CAPVT SECVNDVM.

De speciebus suppositionum.

SVppositio personalis diuiditur in quatuor species, vniuersalem, copulatam, determinatam, & confusam, quæ

alijs

alijs nominibus vocantur distributiua, collectiua, disiunctiua, disiuncta. Et ab his vox aliqua dicitur accipi vniuersaliter, seu distributiuè, copulatim, seu collectiuè, determinatè, seu disiunctiuè; confusè, seu disiunctim. Hæ suppositiones etsi, vt dictum est, sint species suppositionis personalis; passim tamen absolutè vocantur species suppositionis, sicut priores genera. De singulis hoc capite breuiter agetur.

ARTICVLVS PRIMVS.

De suppositione vniuersali seu distributiua.

SVPPOSITO VNIVERSALIS est acceptio vocis pro inferioribus, vel denominatis copulatiuè enumerandis.

Dicuntur autem aliqua enumerari copulatiuè; quando enumerantur per coniunctionem copulatiuam copulatiuè sumptam, id est, connectentem integras enuntiationes. Ita sumitur subiectum huius propositionis, *Omnis homo est animal*, sic enim explicatur, *Ioannes est*

ani-

animal, *& Petrus est animal*, *Paulus est animal*, *& sic de ceteris*: vbi coniunctio copulatiua, *&*, connectit integras enunciationes.

Suppositio vniuersalis diuiditur primò in absolutam, & accommodam.

SVPPOSITIO VNIVERSALIS ABSOLVTA est, vbi nulla intelligitur exceptio. Ita sumitur subiectum dictæ propositionis, *Omnis homo est animal.*

SVPPOSITIO VNIVERSALIS ACCOMMODA est, vbi aliqua intelligitur exceptio. vt hîc, *Cælum tegit omnia*, scilicet præter se.

Diuiditur secundò suppositio vniuersalis in vniuersalem pro generibus singulorum, & vniuersalem pro singulis generatim.

SVPPOSITIO VNIVERSALIS PRO GENERIBVS SINGVLORVM est, per quam vox accipitur pro omnibus generibus seu speciebus, non autem pro omnibus indiuiduis. Hoc modo sumitur subiectũ istius propositionis, *Omne animal fuit in*

arca

rem, quod nempe signum vniuersale affirmatiuum distribuat illum terminum, cui immediatè præfigitur.

2. VTRVMQVE extremum enuntiationis vniuersalis negatiuæ, & prædicatum particularis negatiuæ sumitur vniuersaliter. vt hîc, *Nullus homo est brutum*, vniuersaliter sumitur tam *homo*, quàm, *brutum*: Hic verò, *Aliquod animal non est homo*, tantùm *homo*, sumitur vniuersaliter, non *animal*.

Hæc enim regula reducitur ad generaliorem, quòd nimirum signum negatiuum distribuat omnia sequentia, siue proximè illis præponatur, siue remotè. Eandem vim habent omnes dictiones, quæ in sua significatione negationem includunt. vt particulæ, *sine*, *absque*, verba significantia priuationem, aut carentiam. vt, *egeo*, *careo*, &c.

ARTI-

arcâ Noë. Sensus enim est, *Omne genus seu species animalis fuit in arca Noë*, scilicet, equus, leo, elephas, &c. Non autem sic, *Omne indiuiduum animalis fuit in arca Noë*, sic enim significaretur etiam te, qui hæc legis, & cætera animalia, quæ nunc viuunt, fuisse in arca Noë. Vel sic. Significatur cuiuslibet speciei aliquod indiuiduum ibi fuisse, non verò cuiuslibet speciei quodlibet indiuiduum.

SVPPOSITIO VNIVERSALIS PRO SINGVLIS GENERVM est, per quam vox sumitur pro omnibus suis indiuiduis. Ita sumitur subiectum ipsius propositionis, *Omnis homo est animal.*

Ad cognoscendam suppositionem vniuersalem multæ à Dialecticis regulæ traduntur, ex quibus duæ sunt præcipuæ.

1. SVBIECTVM enuntiationis vniuersalis affirmatiuæ sumitur vniuersaliter. vt subiectum istius, *Omnis homo est animal.*

Reducitur hæc regula ad generaliorem,

rem, quod nempe signum vniuersale affirmatiuum distribuat illum terminum, cui immediatè præfigitur.

2. VTRVMQVE extremum enuntiationis vniuersalis negatiuæ, & prædicatum particularis negatiuæ sumitur vniuersaliter. vt hîc, *Nullus homo est brutum*, vniuersaliter sumitur tam *homo*, quàm, *brutum*: Hic verò, *Aliquod animal non est homo*, tantùm *homo*, sumitur vniuersaliter, non *animal*.

Hæc enim regula reducitur ad generaliorem, quòd nimirum signum negatiuum distribuat omnia sequentia, siue proximè illis præponatur, siue remotè. Eandem vim habent omnes dictiones, quæ in sua significatione negationem includunt. vt particulæ, *sine*, *absque*, verba significantia priuationem, aut carentiam. vt, *egeo*, *careo*, *&c.*

ARTI-

arcâ Noë. Sensus enim est, *Omne genus seu species animalis fuit in arca Noë*, scilicet, equus, leo, elephas, &c. Non autem sic, *Omne indiuiduum animalis fuit in arca Noë*, sic enim significaretur etiam te, qui hæc legis, & cætera animalia, quæ nunc viuunt, fuisse in arca Noë. Vel sic. Significatur cuiuslibet speciei aliquod indiuiduum ibi fuisse, non verò cuiuslibet speciei quodlibet indiuiduum.

SVPPOSITIO VNIVERSALIS PRO SINGVLIS GENERVM est, per quam vox sumitur pro omnibus suis indiuiduis. Ita sumitur subiectum ipsius propositionis, *Omnis homo est animal.*

Ad cognoscendam suppositionem vniuersalem multæ à Dialecticis regulæ traduntur, ex quibus duæ sunt præcipuæ.

1. SVBIECTVM enuntiationis vniuersalis affirmatiuæ sumitur vniuersaliter. vt subiectum istius, *Omnis homo est animal.*

Reducitur hæc regula ad generalio-

rem,

rem, quod nempe signum vniuersale affirmatiuum distribuat illum terminum, cui immediatè præfigitur.

2. VTRVMQVE extremum enuntiationis vniuersalis negatiuæ, & prædicatum particularis negatiuæ sumitur vniuersaliter. vt hîc, *Nullus homo est brutum*, vniuersaliter sumitur tam *homo*, quàm, *brutum*: Hic verò, *Aliquod animal non est homo*, tantùm *homo*, sumitur vniuersaliter, non *animal*.

Hæc enim regula reducitur ad generaliorem, quòd nimirum signum negatiuum distribuat omnia sequentia, siue proximè illis præponatur, siue remotè. Eandem vim habent omnes dictiones, quæ in sua significatione negationem includunt. vt particulæ, *sine*, *absque*, verba significantia priuationem, aut carentiam. vt, *egeo*, *careo*, &c.

ARTI-

arcâ Noë. Sensus enim est, *Omne genus seu species animalis fuit in arca Noë*, scilicet, equus, leo, elephas, &c. Non autem sic, *Omne indiuiduum animalis fuit in arca Noë*, sic enim significaretur etiam te, qui hæc legis, & cætera animalia, quæ nunc viuunt, fuisse in arca Noë. Vel sic. Significatur cuiuslibet speciei aliquod indiuiduum ibi fuisse, non verò cuiuslibet speciei quodlibet indiuiduum.

Svppositio vniversalis pro singulis generum est, per quam vox sumitur pro omnibus suis indiuiduis. Ita sumitur subiectum ipsius propositionis, *Omnis homo est animal*.

Ad cognoscendam suppositionem vniuersalem multæ à Dialecticis regulæ traduntur, ex quibus duæ sunt præcipuæ.

1. Svbiectvm enuntiationis vniuersalis affirmatiuæ sumitur vniuersaliter. vt subiectum istius, *Omnis homo est animal.*

Reducitur hæc regula ad generaliorem,

rem, quod nempe signum vniuersale affirmatiuum distribuat illum terminum, cui immediatè præfigitur.

2. VTRVMQVE extremum enuntiationis vniuersalis negatiuæ, & prædicatum particularis negatiuæ sumitur vniuersaliter. vt hîc, *Nullus homo est brutum*, vniuersaliter sumitur tam *homo*, quàm, *brutum*: Hic verò, *Aliquod animal non est homo*, tantùm *homo*, sumitur vniuersaliter, non *animal*.

Hæc enim regula reducitur ad generaliorem, quòd nimirum signum negatiuum distribuat omnia sequentia, siue proximè illis præponatur, siue remotè. Eandem vim habent omnes dictiones, quæ in sua significatione negationem includunt. vt particulæ, *sine*, *absque*, verba significantia priuationem, aut carentiam. vt, *egeo*, *careo*, *&c.*

ARTI-

alijs nominibus vocantur distributiua, collectiua, disiunctiua, disiuncta. Et ab his vox aliqua dicitur accipi vniuersaliter, seu distributiuè, copulatim, seu collectiuè, determinatè, seu disiunctiuè; confusè, seu disiunctim. Hæ suppositiones etsi, vt dictum est, sint species suppositionis personalis; passim tamen absolutè vocantur species suppositionis, sicut priores genera. De singulis hoc capite breuiter agetur.

ARTICVLVS PRIMVS.

De suppositione vniuersali seu distributiua.

SVPPOSITO VNIVERSALIS est acceptio vocis pro inferioribus, vel denominatis copulatiuè enumerandis.

Dicuntur autem aliqua enumerari copulatiuè; quando enumerantur per coniunctionem copulatiuam copulatiuè sumptam, id est, connectentem integras enuntiationes. Ita sumitur subiectum huius propositionis, *Omnis homo est animal*, sic enim explicatur, *Ioannes est*

ani-

animal. *& Petrus est animal*, *Paulus est animal*, *& sic de ceteris*: vbi coniunctio copulatiua, *&*, connectit integras enunciationes.

Suppositio vniuersalis diuiditur primò in absolutam, & accommodam.

SVPPOSITIO VNIVERSALIS ABSOLVTA est, vbi nulla intelligitur exceptio. Ita sumitur subiectum dictæ propositionis, *Omnis homo est animal*.

SVPPOSITIO VNIVERSALIS ACCOMMODA est, vbi aliqua intelligitur exceptio. vt hîc, *Cælum tegit omnia*, scilicet præter se.

Diuiditur secundò suppositio vniuersalis in vniuersalem pro generibus singulorum, & vniuersalem pro singulis generatim.

SVPPOSITIO VNIVERSALIS PRO GENERIBVS SINGVLORVM est, per quam vox accipitur pro omnibus generibus seu speciebus, non autem pro omnibus indiuiduis. Hoc modo sumitur subiectū istius propositionis, *Omne animal fuit in arca*

arcâ Noë. Sensus enim est, *Omne genus seu species animalis fuit in arca Noë*, scilicet, equus, leo, elephas, &c. Non autem sic, *Omne indiuiduum animalis fuit in arca Noë*, sic enim significaretur etiam te, qui hæc legis, & cætera animalia, quæ nunc viuunt, fuisse in arca Noë. Vel sic. Significatur cuiuslibet speciei aliquod indiuiduum ibi fuisse, non verò cuiuslibet speciei quodlibet indiuiduum.

Svppositio vniversalis pro singvlis genervm est, per quam vox sumitur pro omnibus suis indiuiduis. Ita sumitur subiectum ipsius propositionis, *Omnis homo est animal.*

Ad cognoscendam suppositionem vniuersalem multæ à Dialecticis regulæ traduntur, ex quibus duæ sunt præcipuæ.

1. Svbiectvm enuntiationis vniuersalis affirmatiuæ sumitur vniuersaliter. vt subiectum istius, *Omnis homo est animal.*

Reducitur hæc regula ad generaliorem,

rem, quod nempe signum vniuersale affirmatiuum distribuat illum terminum, cui immediatè præfigitur.

2. VTRVMQVE extremum enuntiationis vniuersalis negatiuæ, & prædicatum particularis negatiuæ sumitur vniuersaliter. vt hîc, *Nullus homo est brutum*, vniuersaliter sumitur tam *homo*, quàm, *brutum*: Hic verò, *Aliquod animal non est homo*, tantùm *homo*, sumitur vniuersaliter, non *animal*.

Hæc enim regula reducitur ad generaliorem, quòd nimirum signum negatiuum distribuat omnia sequentia, siue proximè illis præponatur, siue remotè. Eandem vim habent omnes dictiones, quæ in sua significatione negationem includunt. vt particulæ, *sine*, *absque*, verba significantia priuationem aut carentiam. vt, *egeo*, *careo*, *&c.*

ARTI-

ARTICVLVS SECVNDVS.

De suppositione copulata.

SVPPOSITIO COPVLATA est acceptio vocis pro inferioribus, vel denominatis, copulatim enumerandis, id est, per coniunctionem copulatiuam copulatim sumptam, hoc est, non connectentem integras enuntiationes, sed terminos simplices. Ita sumitur subiectum huius propositionis, *Omnia elementa sunt quatuor*; sic enim explicatur; *Ignis & aër, & terra, & aqua sunt quatuor*; non autem sic, *Ignis est quatuor, & aër est quatuor &c.*

Ad dignoscendam hanc suppositionem vna hæc notetur regula.

SVBIECTVM propositionis, cuius prædicatum est vox numerum significans, sumitur copulatim. Exemplum iam est propositum.

ARTICVLVS TERTIVS.

De suppositione determinata.

SVPPOSITIO DETERMINATA est acceptio vocis pro inferioribus, vel denominatis disiunctiuè enumerandis: id est, per coniunctionem disiunctiuam, disiunctiuè sumptam, hoc est, connectentem integras enuntiationes. Ita sumitur subiectum huius propositionis, *Aliquis homo est probus*: sic enim explicatur, *vel Ioannes est probus, vel Petrus est probus, vel Paulus est probus, & sic de cæteris.*

Ad cognoscendam hanc suppositionem hæc sit regula.

Vtrumque extremum propositionis particularis, aut indefinitæ affirmatiuæ, & subiectum negatiuæ, sumitur determinatiuè. vt in his propositionibus, *Aliquis homo est probus. Homo est probus*, tam prædicatum quàm subiectum sumitur determinatè. In his autem, *Aliquis homo non est probus, Homo non est probus*, solum subiectum sumitur

tur determinatè, prædicatum verò vniuersaliter per secundam regulam de suppositione vniuersali.

ARTICVLVS QVARTVS.

De suppositione confusa.

SVPPOSITIO confusa est acceptio vocis pro inferioribus, vel denominatis disiunctim enumerandis, id est, per coniunctionem disiunctiuam disiunctim sumptam, hoc est, connectentem simplices terminos, non verò integras enuntiationes. Ita sumitur prædicatum huius propositionis, *Omnis homo est animal*: sic enim exponitur, *Omnis homo est hoc, vel istud, vel illud, vel aliud animal*, non autem sic, *Omnis homo est hoc animal, vel omnis homo est istud animal, &c.* Hæc enim expositio falsa est, cùm ipsa propositio sit vera.

Traduntur de hac acceptione multæ regulæ, inter quas hæc est pręcipua.

Prędicatum propositionis vniuersalis affirmatiuę sumitur confusè. Patet

tet exemplo superiori. Reducitur hæc regula ad generaliorem, quòd nempe signum vniuersale affirmatiuum confundat, id est, confusè sumi faciat illum terminum, cui mediatè siue remotè proponitur.

Ex his suppositionum speciebus sumitur hæc regula argumentandi, & axioma celeberrimum, quo pleræque syllogismorum regulæ nituntur.

NON LICET procedere à non distributo ad distributum, id est, non licet aliquem terminum, qui in antecedente non sumitur vniuersaliter, ponere in consequente vniuersaliter sumptum, vt, non sequitur, *Omnis homo est animal, ergo omne animal est homo*, quia, *animal*, in antecedente non distribuitur, cùm sit prædicatum vniuersalis affirmatiuæ; in consequente verò distribuitur, cùm sit subjectum vniuersalis affirmatiuæ.

TRACTATVS TERTIVS.

DE SYLLOGISMO.

EX terminis componitur propoſitio, ex propoſitionibus Syllogiſmus, de quo hîc nobis agendum eſt. Diuidetur hic tractatus in duas partes. In priori tractabitur de principijs internis Syllogiſmi. In poſteriori de externis.

TRACTATVS TERTII.

PARS PRIMA.

De Principijs internis Syllogiſmi.

PRincipia interna ſyllogiſmi dicuntur, quæ ſunt in ipſo ſyllogiſmo.

Hæc principia duplicia ſunt, materialia & formalia. Itaq; hæc pars diuidetur in duo capita. In priori agetur de principijs materialibus ſyllogiſmi. In poſteriori de formalibus.

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

De Principijs materialibus Syllogismi.

PRincipia materialia ſunt, ex quibus velut materia conſtruitur ſyllogiſmus.

Hæc principia ſunt duplicia, propinqua, quæ ſunt propoſitiones; & remota, quæ ſunt termini. Itaque hoc capite quatuor explicabuntur, 1. Quid argumentatio in genere, & quæ ejus partes, 2. Quotuplex, 3. Quid ſyllogiſmus. 4. Quot termini & enuntiationes in ſyllogiſmo.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid ſit argumentatio, & quæ eius partes?

GEnus Syllogiſmi eſt argumentatio, quæ præter Syllogiſmum alias quaſdam ſpecies complectitur, vt infrà dicetur. Itaque priùs, quàm de Syllogiſmo agamus, exponendum videtur, quid ſit argumentatio, & quænam illius partes,

Argumentatio est oratio, in quâ vnum ex alio colligitur. vt, *Omnis homo est sensitiuus, ergo omnis homo est animal.* Dicitur vnum colligi ex alio, quando significatur vna propositio sequi ex altera; quod fit per particulam illam, *ergo*, vel aliam æquiualentem. Vnde non est hîc argumentatio, *Omnis homo est animal, & omnis homo est sensitiuus*; quia etiamsi posterior propositio rectè sequatur ex priori, non tamen in illa oratione significatur, sequitur sequi.

Tres ergo sunt partes argumentationis; Antecedens, Consequens, Nota illationis.

Antecedens est enuntiatio, ex qua alia colligitur.

Consequens est enuntiatio, quæ ex alia colligitur.

Nota illationis est coniunctio significans vnam enuntiationem colligi ex alia; vt in assignata argumentatione, antecedens est *Omnis homo est sensitiuus*; consequens, *Omnis homo est animal*, nota illationis, ista conjunctio, *ergo*. Illa.

Illatio alijs nominibus vocatur *sequela, consequentia, consecutio, collectio*, quæ nõ est antecedens, nec consequens, sed connexio consequentis cum antecedente, designata, vt dictum est, per illam vocem, *ergo*, vel aliam æquiualentem. Sumitur etiam non rarò consequentia, & illi æquiualentia pro integra argumentatione.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quotuplex est argumentatio?

ARgumentationum alia est bona, alia vitiosa.

Bona est, cuius consequens legitimè infertur ex antecedente, vt, *Homo est animal, ergo homo est rationalis*: non enim legitimè colligitur hominem esse rationalem ex eo, quòd sit animal, cùm brutum sit etiam animal, & tamen non sit rationale. Quando verò consequens legitimè, quando non legitimè colligatur ex antecedente, patebit ex regulis, quæ suo loco tradentur.

Nota, cùm simpliciter fit mentio argumentationis, bonam intelligi, non vitiosam.

Argumentatio bona diuiditur in formalem, & materialem; siue in formaliter bonam, id est, ratione formæ, & materialiter bonam, id est, ratione materiæ.

Argumentatio formalis est, cùm in nulla similis formæ dari potest antecedens verum, consequente falso.

Argumentationes verò similis formę sunt, quæ constant æquè multis terminis, eodem ordine dispositis, & æquè multis propositionibus, ejusdem quantitatis, & qualitatis; vt hæ argumentationes sunt similis formæ,

Omne animal est viuens,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est viuens.

Et,

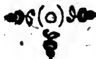
Omnis arbor est planta,
Omnis quercus est arbor, ergo
Omnis quercus est planta.

Eædem

Eædem ſunt argumentationes formales: nam in nulla argumentatione, quæ ſimilem formam habeat, dari poteſt antecedens verum, conſequente falſo.

Argumentatio materialis dicitur, cùm in aliqua ſimilis formæ dari poteſt antecedens verum, conſequente falſo. vt hæc, *Omnis homo eſt ſenſitiuus, ergo omnis homo eſt animal*; datur enim antecedens verum, conſequente falſo in hac ſimilis formæ; *Omnis homo eſt ſenſitiuus, ergo omnis homo eſt brutum.*

Diuiditur iterum argumentatio bona in Syllogiſmum, Enthymema, Inductionem, & Exemplum, de quibus deinceps per ordinem agemus. Inter illas autem ſolus Sollogiſmus eſt argumentatio formalis.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quid sit Syllogismus?

SYllogismus est oratio, in qua quibusdam positis, aliud quiddam ab ijs, quæ posita sunt, necessariò accidit, eò quòd hæc sunt.

Id est, Syllogismus est oratio, in quâ duabus præmissis simplicibus in modo & figurâ rectè dispositis, conclusio à præmissis diuersa colligitur per necessariam & formalem consequentiã, propter legitimam præmissarum in modo & figurâ dispositionem, vt.

Omne animal est viuens.
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est viuens.

Q. *Quis Syllogismus hic definitur?* R. Syllogismus categoricus siue simplex, id est, constans omnibus enuntiationibus simplicibus; qualis est jam assignatus. Et propterea dicitur in sensu, *duabus præmissis simplicibus.*

De Syllogismo composito, id est, con-

constante vnâ, vel pluribus enuntiationibus compositis hîc non agitur. Syllogismus compositus est iste.

Si dies est, lux est,
Sed dies est, ergo
Lux est.

ARTICVLVS QVARTVS.

Quot termini & enuntiationes in Syllogis.

Termini sunt materia remota Syllogismi, enuntiationes autem propinqua; quia ex terminis priùs formandæ sunt enuntiationes, ac deinde ex enuntiationibus Syllogismus.

In omni Syllogismo sunt tres termini, majus extremum, minus extremum, & medium.

Medium est terminus, qui bis in antecedente Syllogismi ponitur.

Extremum in genere est, quod semel tantùm in antecedente Syllogismi ponitur.

Majus extremum est, quod in antecedente Syllogismi præstantiorem locum obtinet,

Minus extremum est, quod in antecedente Syllogismi minùs præstantem locum obtinet. Illud verò dicitur obtinere præstantiorem locum, quod obtinet locum prædicati, altero obtinente locum subjecti, aut, si in hoc sit paritas, quod pronuntiatione præcedit. Prius fit in primâ figurâ, vbi vnum extremum prædicatur de medio, alterum subijcitur. Posterius in secundâ, vbi vtrumque extremum subijcitur medio; & in tertiâ, vbi vtrumque extremum prædicatur de medio, vt, sit hic Syllogismus,

Omne animal est viuens,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est viuens.

Ibi medium est, *animal*, majus extremum, *viuens*, minus extremum, *homo*.

In omni item Syllogismo sunt tres enuntiationes, maior propositio, minor propositio, conclusio.

MAIOR PROPOSITIO est illa pars antecedentis, in quâ ponitur majus extre-

tremum. A Cicerone & quibusdam alijs vocatur simpliciter propositio.

MINOR PROPOSITIO est illa pars antecedentis, in qua ponitur minus extremum. A Cicerone & alijs vocatur Assumptio. Duæ illæ propositiones dici etiam solent præmissæ, quia præmittuntur conclusioni.

CONCLVSIO est enuntiatio, quæ ex alijs infertur, vt in superiori Syllogismo, major propositio est illa, *Omne animal est viuens*; minor, ista, *Omnis homo est animal*; cōclusio ista, *Omnis homo est viuēs*.

Q. 1. *Vtrum illa propositio dicenda sit major, quæ primo loco ponitur?* R. Ordinariè quidem ita est; patitur tamen exceptionem ista regula interdum in Syllogismis primæ figuræ, id est, in quibus vnum extremum prædicatur de medio, & alterum subijcitur medio, vbi semper illa est major, in quâ ponitur illud extremum, quod prædicatur de medio, siue illa ponatur primo loco, quod plerumq; fit, siue secundo, quod interdum accidit, vt si dicas.

Omnis homo est animal.
Omne animal est viuens, ergo
Omnis homo est viuens.

Major propositio est illa, *Omne animal est viuens*, quâ in eo ponitur majus extremum, id est, illud quod nobiliorem locum obtinet, in antecedente syllogismi, vtpote tenens locum prædicati, cùm alterum teneat locum subjecti.

Q. 2. *Quare termini syllogistici istis nominibus appellantur?* R. Duo illi termini, qui semel tantùm ponuntur in antecedente syllogismi, vocãtur extrema, quia sunt extrema enuntiationis probandæ, siue conclusionis, id est, prædicationis ejus & subjectum; ille autem terminus, qui bis ponitur in antecedente, vocatur medium, quia est velut vinculum & nexus extremorum: sicut enim extrema se habent ad illum terminum, ita colliguntur se habere ad inuicem.

ANNO-

ANNOTATIO.

In definiendo maiori & minori extremo secutus sum Recentiorum communem opinionem, tanquam planiorem & faciliorem. Alioquin putarem conformiorem esse Aristoteli Alexandri sententiam & aliorum, qui censent illud extremum esse maius, quod vel in antecedente, vel certè in quæstione probanda prædicatur, cùm alterum subijciatur. Verùm hæc sententia, tametsi solida, minùs tironum captui est accommodata.

CAPVT SECVNDVM.

De Principijs formalibus syllogismi.

PRINCIPIA FORMALIA sunt dispositiones quædam principiorum materialium, Id est, terminorum & propositionum. Sunt igitur duo; vnum terminorum, quod vocatur figura, quę triplex est; alterum propositionum, quod vocatur modus. Itaque in hoc capite de his agetur. 1. de figura & modo, eorúmque varietate generatim. 2. de modis primæ figurę. 3. de modis secundę. 4. de modis tertię.

ARTICVLVS PRIMVS.

De figurâ & modo, eorúmq; varietate generatim.

FIGVRA SYLLOGISTICA est dispositio medij cum extremis secundùm subiectionem & prædicationem.

Figura est triplex, Prima, Secunda, Tertia.

PRIMA est, in quâ medium semel subijcitur & semel prædicatur.

SECVNDA, in quâ medium bis prædicatur.

TERTIA, in quâ medium bis subijcitur. Exempla habes Articulis sequentibus.

MODVS SYLLOGISTICVS est trium enuntiationum Syllogismi dispositio secundùm quantitatem & qualitatem. Itaque tot sunt modi quot modis possunt enuntiationes Syllogismi variari secundùm *quantitatem & qualitatem*; quod vt minutiùs examinetur, non suaserim, cùm parùm vtilitatis illud exa-

examen habeat. Exempla modorum habes inferiùs.

Modorum alius directus, alius indirectus; siūe alius directè concludens, alius indirectè. Eodem modo diuiditur Syllogismus.

MODVS DIRECTVS est, in quo maius extremum concluditur de minori. Eodem modo definitur Syllogismus directus, vt hic.

Omne animal est viuens,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est viuens.

MODVS INDIRECTVS est, in quo minus extremum concluditur de maiori. Eodem modo definitur Syllogismus indirectus, vt hic.

Omne animal est viuens,
Omnis homo est animal, ergo
Aliquod viuens est homo.

Recensentur vulgò modi vtiles, id est, apti ad concludendum, nouendecim,

cim, ſinguli ſingulis expreſſi vocabulis; quę his verſiculis comprehenduntur.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapeſmo, Friſeſomorum, Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco, Darapti, Felapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo, Feriſon.

In his vocabulis hęc aduerte.

1. Nouem prima ſpectare ad primam figuram: ſequentia quatuor ad ſecundam; reliqua ſex ad tertiam.

2. Quòd ſingula vocabula conſtent tribus ſyllabis, & ſingulę ſyllabę ſingulis vocalibus; nam in *Baralipton, Friſeſomorum,* ſolæ tres primæ ſyllabæ aliquid ſignificant, reliquæ adduntur tantùm metri causâ; vnde extra metrum vocari ſolent, *Baralip. Friſeſom.*

3. Quòd tres illæ vocales ſignificent tres enuntiationes ſyllogiſticas, prima quidem maiorem propoſitionem, ſecunda minorem, tertia concluſionem.

4. Quòd vocalis *A* ſignificet vniuerſalem affirmatiuam, *E*, vniuerſalem negatiuam, *I*, particularem affirmatiuam,

O,

O, denique particularem negatiuam.
Vnde antiquum carmen.

Asserit A, negat E, sed vniuersaliter ambo,
Asserit I, negat O, sed particulariter ambo.

Quid verò in prædictis vocabulis significent consonantes, *S*, *P*, & *M*, posteà dicetur.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Modi primæ figuræ cum exemplis Syllogismorum.

PRima figura, vt dictum est, habet nouem modos, videlicet,

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Beralipton,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum.

Inter hos, quatuor primi sunt directi, &, vt posteà dicetur, perfecti; scilicet, *Barbara, Celarent, Darij, Ferio.*

Quinque reliqui sunt indirecti, &, vt posteà dicitur, imperfecti; scilicet

..... Baralipton,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum.

Vt autem tirones exemplaria habeant Syllogismorum in singulis modis, quæ

quæ imitentur, modos omnes cum ſuis Syllogiſmis proponemus.

Modi directi ac perfecti primæ figuræ cum Syllogiſmis.

Bar	Omne animal eſt ſubſtantia,
ba	Omnis homo eſt animal, ergo
ra.	Omnis homo eſt ſubſtantia,
Ce	Nullum animal eſt planta,
la	Omnis homo eſt animal, ergo
rent.	Nullus homo eſt planta.
Da	Omnis homo eſt rationalis,
ri	Aliquod animal eſt homo, ergo
i.	Aliquod animal eſt rationale.
Fe	Nullus Æthiops eſt albus,
ri	Aliquis homo eſt Æthiops, ergo
o.	Aliquis homo non eſt albus.

Modi indirecti ac imperfecti primæ figuræ cum Syllogiſmis.

Ba	Omne animal eſt ſubſtantia,
ra	Omnis homo eſt animal, ergo
lip.	Aliqua ſubſtantia eſt homo.
Ce	Nullum animal eſt planta,
lan	Omnis homo eſt animal, ergo
tes.	Nulla planta eſt homo.
Da	Omnis homo eſt rationalis,
bi	Aliquod animal eſt homo, ergo
tis.	Aliquod rationale eſt animal,

Fap

Fap Omnis homo eſt animal,
eſ Nullum brutum eſt homo, ergo
mo. Aliquod animal non eſt brutum.

Friſ Aliqua virtus eſt delectabilis,
eſ Nullum vitium eſt virtus, ergo
om. Aliquod delectabile non eſt vitium.

ARTICVLVS TERTIVS.

Modi ſecundæ figuræ cum exemplis Syllogiſmorum.

Modi ſecundæ figuræ ſunt hi quatuor.

Ceſare, Cameſtres. Feſtino, Baroco.

In ſingulis Syllogiſmorum exempla ſubijciuntur.

Ceſ Nullum brutum eſt rationale,
a Omnis homo eſt rationalis, ergo
re. Nullus homo eſt brutum.

Ca Omnis homo eſt rationalis,
meſ Nullum brutum eſt rationale, ergo
tres. Nullum brutum eſt homo.

Feſ Nullus homo eſt brutum,
ti Aliquod animal eſt brutum, ergo
no. Aliquod animal non eſt homo.

Ba Omnis homo eſt rationalis,
ro Aliquod animal non eſt rationale, ergo
co. Aliquod animal non eſt homo.

ARTI.

ARTICVLVS QVARTVS.

Modi tertiæ figuræ cum exemplis Syllogiſmorum.

Da	Omnis homo eſt rationalis,
rap	Omnis homo eſt animal, ergo
ti.	Aliquod animal eſt rationale.
Fe	Nullus homo eſt irrationalis,
lap	Omnis homo eſt animal, ergo
ton.	Aliquod animal non eſt irrationale.
Diſ	Aliquod animal eſt rationale,
a	Omne animal eſt viuens, ergo
mis.	Aliquod viuens eſt rationale.
Da	Omnis auarus eſt miſer,
tis	Aliquis auarns eſt diues, ergo
i.	Aliquis diues eſt miſer.
Bo	Aliquod animal non eſt homo;
car	Omne animal eſt viuens, ergo
do.	Aliquod viuens non eſt homo.
Fe	Nullum vitium eſt amandum,
ris	Aliquod vitium eſt delectabile, ergo
on.	Aliquod delectabile nõ eſt amandum.

TRA-

TRACTATVS
TERTII,
PARS SECVNDA.

De Principijs externis Syllogismi.

PRincipia externa Syllogismi voco, quæ non sunt in ipso Syllogismo.

Sunt duplicia, dirigentia, & perficientia. Hinc duo conficientur capita, quibus tertium addetur de argumentationibus non Syllogisticis, quæ reductione ad Syllogismum etiam perficiuntur.

CAPVT PRIMVM.

De Principijs dirigentibus.

PRincipia dirigentia sunt axiomata, id est, propositiones per se notæ, quibus nititur consequentia Syllogistica.

Sunt autem duo; vnum affirmatiuum, alterum negatiuum. His anneéluntur regulæ generales & speciales Syl-

Syllogiſmorum. Quinque igitur hoc capite tradentur. 1. Principia dirigentia. 2. Regulæ generales Syllogiſmorum. 3. Regulæ ſpeciales primæ figuræ. 4. Regulæ ſpeciales ſecundæ figuræ. 5. Regulæ ſpeciales tertiæ figuræ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quot & quæ ſint principia dirigentia Syllogiſmorum.

PRriuſquàm declarentur principia dirigentia, exponendum eſt, quid ſit prædicari, ſiue dici de omni, quid de nullo, ex quibus dictis illa principia deſumuntur.

Ariſt. l. 1. Prior. c. 1. Prædicari de omni eſt, cùm nihil ſumere ſubiecti eſt, de quo alterũ non dicatur.

Id eſt, cùm prædicatum ſignificatur conuenire ſubiecto vniuerſaliter ſumpto. Dictum ergo de omni eſt prædicatum vniuerſalis affirmatiuæ.

Ariſt.

Arist. ibid. De nullo prædicari est, cùm nihil sumere subiecti est, à quo alterum non-remoueatur.

Id est, cùm prædicatum significatur negari de subiecto vniuersaliter sumpto. Dictum ergo de nullo est prædicatum vniuersalis negatiuæ.

Ex his duabus definitionibus sumuntur hæc duo principia lumine naturæ notissima, quæ breuitatis causâ vocari etiam solent dictum de omni, & dictum de nullo; quamuis non sint propriè illa dicta, sed regulæ ex illis desumptæ.

Principium dirigens affirmatiuum.

Quidquid dicitur de subiecto vniuersè sumpto, dicitur & de quouis, quod subsumitur sub illo, vt, quia *viuens* dicitur de omni animali, dicitur etiam de homine, & alijs sub animali contentis.

Itaque hoc principio euidenter dirigitur hic Syllogismus.

Omne

Omne animal est viuens,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est viuens.

Eodem principio regulari debent omnes Syllogismi affirmatiui, licèt quidam euidenter, alij obscurè, vt posteà dicetur.

Principium dirigens negatiuum.

Quidquid negatur de subiecto vniuersè sumpto, negatur & de quouis, quod subsumitur sub illo: vt, quia, *planta* negatur de homine, & alijs contentis sub animali, Itaque hoc principio clarissimè regulatur hic Syllogismus.

Nullum animal est planta,
Omnis homo est animal, ergo
Nullus homo est plura.

Eodem principio regulari debent omnes Syllogismi negatiui, vel euidenter, vel obscurè, vt explicabitur infrà.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Regulæ generales Syllogismorum.

HÆ regulæ dicuntur generales, quia seruandæ sunt in omnibus figuris.

1, In

1. In Syllogiſmo tres tantùm termini eſſe poſſunt.

Si ergo aliquis terminus ſumatur æquiuocè, erit vitioſus Syllogiſmus; quia cùm talis terminus ſignificatione ſit duplex, in huiuſmodi Syllogiſmo ſunt quatuor termini, vnde nullus eſt hic Syllogiſmus.

Omnis homo eſt animal viuum.
Aliqua pictura eſt homo, ergo
Aliqua pictura eſt animal viuum.

Nam, *homo*, in majori ſumitur pro vero homine, in minori pro picto.

2. Medium Syllogiſticum non poteſt ingredi concluſionem. Ratio eſt, quia ſic idem probaretur per idem.

3. In altera præmiſſarum medium debet diſtribui. Vnde non ſequitur.

Aliquod animal eſt irrationale,
Omnis homo eſt animal, ergo
Omnis homo eſt irrationalis.

Medium enim, quod eſt *animal*, in neutra præmiſſarum diſtribuitur. Ratio regulæ eſt, quia quando medium non diſtribuitur, non ſeruatur dictum de omni, aut de nullo.

4. Ex puris particularibus nihil sequitur, vt non sequitur,

Aliquod animal non est brutum,
Aliquis equus est brutum, ergo
Aliquis equus non est animal.

Aduerte Syllogismum, qui peccat contra hanc regulam, etiam peccare cõtra aliquam aliam regulam; si enim sit in prima vel secunda figura, peccabit contra specialem regulam illarum figurarum, vt infrà patebit; si autem sit in tertia figura, peccabit contra præcedentem, id est, tertiam regulam generalem, quia medium non distribuetur.

Aliquod animal est homo,
Aliquod animal est brutum, ergo
Aliquod brutum est homo.

5. Ex puris negatiuis nihil sequitur, vt fatuus est iste Syllogismus,

Nullus homo est brutum,
Nullus equus est homo, ergo
Nullus equus est brutum.

Ratio regulæ est, quia Syllogismus constans puris negatiuis pugnat cum dictis de omni, & de nullo, in quibus

præ-

præcipitur, vt medium cum altero saltem extremorum conueniat.

6. Quando altera præmissarum est particularis, conclusio etiam debet esse particularis. Ratio est, quia aliàs procederetur à non distributo ad distributum, vt hic,

Omnis homo est rationalis,
Aliquod animal est homo, ergo
Omne animal est rationale.

7. Quando altera præmissarum est negatiua, conclusio etiam debet esse negatiua; vnde stultus est hic Syllogismus,

Nullum animal est planta,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est planta.

Ratio est, quia in tali Syllogismo directè fit contra principium dicti de nullo: colligitur enim, duo extrema conuenire inter se, quia non conueniunt cum medio, cùm oppositum sit colligẽdum, scilicet, extrema non conuenire inter se, quia non conueniunt cum medio.

ARTICVLVS TERTIVS.

Regulæ speciales primæ figuræ.

DVæ sunt regulæ speciales primæ figuræ.

1. Ex minore negante nihil sequitur in prima figura, vt non sequitur,

Omne animal est viuens,
Nulla planta est animal, ergo
Nulla planta est viuens.

Ratio regulæ est, quia sic proceditur à non distributo ad distributum ex parte majoris extremi; si enim minor sit negans, major erit affirmans, cuius prædicatum est maius extremum, prædicatum verò affirmatiuæ non distribuitur; atqui illud idem in conclusione negante distribuitur, vtpote illius prædicatum, vt patet in superiori exemplo.

2. Ex Maiore particulari nihil concluditur in prima figura: non enim sequitur,

Aliquod animal est homo,
Omne brutum est animal, ergo
Aliquod brutum est homo.

Ratio

Ratio regulæ eſt, quia in tali Syllogiſmo medium non diſtribuitur.

Vtraque regula intelligenda eſt de Syllogiſmis directè concludentibus; nam indirectè concludi poteſt ex minore negante in Fapeſmo, & ex majore particulari in Friſeſom; quia ratio regulæ in illis ceſſat. Comprehenditur vtraque regula hoc verſu,

Sit minor affirmans, nec major ſit ſpecialis.

ARTICVLVS QVARTVS.

Regulæ ſpeciales ſecundæ figuræ.

ETiam in hac figura duæ ſpeciales regulæ aſſignantur.

1. Ex puris affirmatiuis nihil ſequitur in ſecunda figura, vt non ſequitur,

Omne brutum eſt animal,
Omnis homo eſt animal, ergo
Omnis homo eſt brutum.

Ratio regulæ eſt, quia in Syllogiſmo ſecundæ figuræ conſtante puris affirmatiuis, medium non diſtribuitur; eſt enim prædicatum vtriuſq; præmiſſæ affirmatiuæ.

 2. Ex

2. Ex maiore particulari nihil ſequitur in ſecunda figura. vt non ſequitur,

Aliquod animal non eſt rationale,
Omnis homo eſt rationalis, ergo
Aliquis homo non eſt animal.

Ratio regulæ eſt, quia in tali Syllogiſmo proceditur à non diſtributo ad diſtributum ex parte majoris extremi, quod eſt ſubjectum majoris particularis, & prædicatum concluſionis negantis. Duas iſtas regulas habes in hoc verſu,

Vna negans praeat, nec major ſit ſpecialis.

ARTICVLVS QVINTVS.

DVæ quoque ſunt in tertia figura regulæ ſpeciales.

1. Ex Minore negante nihil ſequitur.

Omnis homo eſt animal,
Nullus homo eſt brutum, ergo
Aliquod brutum non eſt animal.

Ratio regulæ eſt, quia in tali Syllogiſmo proceditur à non diſtributo ad diſtri-

distributum ex parte majoris extremi, quod in majori affirmatiuâ est prædicatum, & etiam in conclusione negatiuâ.

2. CONCLVSIO debet esse particularis in tertia figura. Hinc non sequitur.

Omnis homo est rationalis,
Omnis homo est animal, ergo
Omne animal est rationale.

Ratio regulæ est, quia in tali Syllogismo proceditur à non distributo ad distributum ex parte majoris extremi, quod in majori affirmatiuâ, cuius est prædicatum, non distribuitur; in conclusione verò vniuersali, cuius est subjectum, distribuitur. Duæ istæ regulæ comprehenduntur hoc versiculo.

Sit minor affirmans, conclusio sit specialis.

CAPVT SECVNDVM,

De principijs perficientibus Syllogismi.

PRINCIPIA PERFICIENTIA sunt, quibus Syllogismi imperfecti reducuntur ad perfectos. Sunt autem duo. Con-

uersio, & Præmissarum Transpositio, quibus additur Expositio.

Quinque igitur hoc capite explicabuntur. 1. Conuersio propositionum. 2. Diuisio Syllogismi in perfectum & imperfectum. 3. Reductio ostensiua Syllogismi imperfecti ad perfectum. 4. Syllogismus expositorius, & reductio per expositionem. 5. Reductio per impossibile.

ARTICVLVS PRIMVS.

De conuersione propositionum.

CONVERSIO est subiecti in prædicatum, & prædicati in subiectum, manente eâdem qualitate enuntiationis, mutatio. vt, *Omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo.*

Prior enuntiatio dicitur conuersa, posterior conuertens.

Manet eadem qualitas, cùm ex affirmatiua infertur affirmatiua, & ex negatiua infertur negatiua.

Con-

Conuersio est duplex, simplex,& per accidens.

CONVERSIO SIMPLEX est, in quâ seruatur eadem quantitas propositionum; id est, quando vniuersalis conuertitur in vniuersalem, vel particularis in particularem. vt, *Nullus homo est brutum, ergo nullum brutum est homo.*

CONVERSIO PER ACCIDENS est, in quâ mutatur quantitas propositionum, id est, quando vniuersalis conuertitur in particularem, vel contrà. vt, *Omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo.* De conuersione sunt 4. regulæ.

1. VNIVERSALIS NEGATIVA conuertitur simpliciter, & per accidens. vt, *Nullum animal est planta, ergo nulla planta est animal*, vel, *ergo aliqua planta nõ est animal*

2. VNIVERSALIS AFFIRMATIVA conuertitur per accidens, non simpliciter, vt, *Omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo*, non autem sic, *ergo omne animal est homo.*

Ratio est, quia procederetur à non

 distri-

distributo ad distributum ex parte prædicati conuersæ.

3. PARTICVLARIS AFFIRMATIVA conuertitur tantùm simpliciter. vt, *Aliquis homo est albus, ergo aliquod album est homo.*

4. PARTICVLARIS NEGATIVA non conuertitur. vt non sequitur, *Aliquod animal non est homo, ergo aliquis homo non est animal.*

Ratio est, quia procederetur à non distributo ad distributum ex parte subjecti conuersæ.

In omni conuersione vnum est præcipuè obseruandum, vt integra extrema transponantur, id est, totum subjectum fiat prædicatum, & totum prædicatum fiat subjectum. Vnde non sequitur, *Homo videt lapidem, ergo lapis videt hominem*; sed sic deberet inferri, *ergo aliquod videns lapidem, est homo.*

AN-

ANNOTATIO.

Egimus tantùm de conuersione in terminis, non autem de conuersione in oppositam qualitatem, quæ conuenit tantùm propositionibus modalibus, quia ob rationem aliàs allatam nō intendimus agere de Syllogismo modali. Rursum non egimus de conuersione per contrapositionem, quia ad Syllogisticum artificium non conducit, & quâ parte vtilis est, pertinet ad aliquem locum dialecticum. Nec putamus ista spinosa tironibus esse proponenda, nisi perceptis priùs planioribus & vtilioribus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De diuisione Syllogismi in perfectum & imperfectum.

SYllogismorum alius perfectus, alius imperfectus. Huc reijcienda fuit illa diuisio, quia sine principijs perficientibus intelligi commodè priùs non poterat.

Arist.l.1 Prior.c.1. SYLLOGISMVS perfectus est, qui nullius alîus indiget, præter ea, quæ sumpta sunt, necessarium vt appareat.

Id est, qui nullo indiget principio perficienti, vt cujus sanæ mentis appareat necessaria eius consequentia. Tales Syllogismi sunt tantùm in quatuor primis modis primæ figuræ, *Barbara, Celarent, Darij, Ferio.*

Arist. ibid. SYLLOGISMVS imperfectus est, qui vnîus pluriúmue eget.

Id est, qui indiget vno principio perficienti vel pluribus, vt cuiuis sanę mentis appareat necessaria ejus consequentia. Tales sunt omnes Syllogismi secundæ, & tertiæ figuræ, & quinque indirecti primæ.

Vt vtraque definitio meliùs percipiatur, aduertendum, ad omnem Syllogismum adhiberi tria principia, materialia, formalia, dirigentia. Sed dirigentia non eodem modo in omnibus adhibentur; in quibusdam enim tam clarè seruantur, vt quilibet sanæ mentis videat consequentiam esse necessariam. Et hi dicuntur perfecti. In alijs

autem

autem seruantur obscuriùs, ita vt rudiores interdum non videant consequentiam esse necessariam. Et hi dicuntur imperfecti. Hi ergo posteriores indigent quarto principio, scilicet perficienti, vt per reductionem ad perfectos Syllogismos probetur eorum consequentia.

Iam facilè est intelligere vtramque definitionem, *Præter sumpta*, id est, præter principia, quæ in ipso seruantur. Indiget vno, qui perfici potest solâ conuersione. Indiget pluribus, qui præter conuersionem indiget præmissarum transpositione. Quinam illi sint, iam dicetur.

ARTICVLVS TERTIVS.

De reductione ostensiua Syllogismi imperfecti ad perfectum.

REDVCERE SYLLOGISMVM est ex Syllogismo imperfecto perfectum facere, vt ostendatur imperfectus fuisse legitimus.

Triplex apud Dialecticos est reductio, ostensiua, per expositionem, & per impossibile.

REDVCTIO OSTENSIVA est, cùm in Syllogismo perfecto, ad quem fit reductio, infert eadem conclusio, quæ inferebatur in imperfecto, vel certè eius conuersa, retento eodem medio. Cur addatur, *vel certè eius conuersa*, posteà patebit. Dicitur, *retento eodem medio*, vt distinguatur reductio ostensiua à reductione per expositionem, in quâ mutatur medium commune in singulare, vt declarabitur articulo sequenti. Quanquam latiùs sumendo nomen ostensiuæ reductionis, pro illâ omni, in quâ infertur eadem conclusio, quæ inferebatur in Syllogismo imperfecto, reductio per expositionem vocari possit ostensiua.

Principia, vel instrumenta reductionis, vt diximus, duo sunt, conuersio & præmissarum transpositio.

Totum reductionis artificium indicatur

catur illis vocibus, quibus suprà modi sunt expressi. In quibus hæc notanda.

1. Quatuor sunt litteræ initiales, quatuor modorum perfectorum, scilicet, B, C, D, F. Ab vnâ istarum incipiunt reliqui modi omnes.

2. Prima littera cuiusque modi imperfecti significat illum modum reduci ad perfectum ab eâdem litterâ incipientem. Vt omnes, qui incipiunt à B, reducuntur ad *Barbara*, qui à C, ad *Celarent*, &c.

3. Duæ consonantes, S & P designant conuersionem propositionis significatæ per vocalem proximè præcedentem, S, quidem conuersionem simplicem, P, verò conuersionem per accidens, vt in *Cesare*, maior conuertenda est simpliciter; in *Camestres* minor & conclusio conuertendæ simpliciter; in *Darapti* minor conuertenda per accidens.

4. Littera, M, vbicumque posita significat transponendas præmissas, vt in *Camestres*, *Fapesmo*, &c.

5. Lit-

5. Littera C, in medio posita denotat modum non posse reduci ostensiuè, sed tantùm per impossibile. De quibus hi versiculi circumferuntur.

S, vult simpliciter verti, P, verò per acci.
M, vult transponi, C, per impossibile duci.

Vt verò horum praxin tirones videant & imitentur, subijciemus duo exempla.

Ces-	Nullum animal est planta,
a	Omnis arbor est planta, ergo
re.	Nulla arbor est animal.
	Reducitur ad
Ce-	Nulla planta est animal,
la	Omnis arbor est planta, ergo
rent.	Nulla arbor est animal.

Dis-	Aliquod animal est irrationale,
a	Omne animal est viuens, ergo
mis.	Aliquod viuens est rationale.
	Reducitur ad
Da-	Omne animal est viuens,
ri	Aliquod rationale est animal, ergo
i.	Aliquod rationale est viuens.

ARTI-

ARTICVLVS QVARTVS.

De Syllogismo expositorio, & reductione per expositionem.

SYLLOGISMVS EXPOSITORIVS est, qui constat medio singulari. vt.

Ioannes est probus,
Ioannes est homo, ergo
Aliquis homo est probus.

Diuidi ergo potest Syllogismus generatim acceptus in Syllogismum constantem medio communi, de quo pleraque eorum, quæ hactenus diximus, intelligenda sunt, & constantem medio singulari, qui dicitur expositorius.

Q. 1. *Quare ille Syllogismus vocatur expositorius?* R. Duabus de causis, 1. quia est adeò clarus, vt rem oculis videatur exponere. 2. quia exponit Syllogismum constantem medio communi, eâ ratione, quæ inferiùs proponetur.

Q. 2. *Quæ sunt principia dirigentia syllogismi expositorij?* R. Dirigitur quidem etiam principijs syllogismi constantis com-

communi medio; duo tamen maximè ipsi accommodata solent assignari. Prius est affirmatiuum, posterius negatiuum, videlicet,

Quæcunq; sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se.

Quæcunq; sic se habent, vt vnum sit idem vni tertio,

Alterum verò ab eodem diuersum, sunt diuersa inter se.

Vbi nomine, *tertij*, intelligitur aliquod singulare & incommunicabile. Quod posterius additur propter mysterium SS. Trinitatis, in quo tres personæ sunt eædem vni tertiò singulari, scilicet Deitati, nec tamen sunt eædem inter se, quia DEITAS non est quid incommunicabile. Sed hæc omnino Dialecticis relinquenda sunt, & intra naturæ limites illis consistendum, vt omne singulare est planè incommunicabile, ideóque axiomata allata ibi semper verissima inueniuntur.

Q. 3.

Q. 3. *In qua figura aptissimè fit syllogismus expositorius?* R. In tertia, quia ibi medium bis subijcitur; singulare autem medium, quali constat syllogismus expositorius, aptissimè semper subijcitur. Propterea ad probandam conclusionē particularem, optimum est vti syllogismo expositorio in tertia figura.

Vter verò sit perfectior expositorius, an primæ, an tertiæ figuræ, disputent Logici. Certum illud est, expositorium tertiæ figuræ esse valde euidentem, quia clarissimè dirigitur principijs iam allatis, quæ lumine naturæ nota sunt, v. g. sit hic syllogismus,

Iudas damnatus est,
Iudas fuit Apostolus, ergo
Aliquis Apostolus damnatus est.

Hîc ex eo, quod, *damnatus*, & *aliquis Apostolus*, sint eadem vni tertio, nempe Iudæ, inferuntur etiā inter se eadē esse.

REDVCTIO PER EXPOSITIONEM est, cùm medio singulari substituto in locum medij communis, infertur eadem con-

conclusio, quæ inferebatur in syllogismo de medio communi.

Hoc modo reducendos docet Aristoteles Syllogismos imperfectos tertiæ figuræ. v. g. sit hic syllogismus,

Omnis homo est rationalis,
Omnis homo est animal, ergo
Aliquod animal est rationale.

Sumam vnum singulare contentum sub homine, illúdque in eius locum substituam, hoc modo.

Ioannes est rationalis,
Ioannes est animal, ergo
Aliquod animal est rationale.

ARTICVLVS QVINTVS.

De reductione per impossibile.

REDVCTIO PER impossibile est, cùm ex contradictoriâ conclusionis, & vnâ præmissarum infertur contradictoria alterius præmissæ.

Vt verò cognoscatur, quomodo hæc reductio facienda sit, & in cuius præmissæ locum subrogari debeat contradictoria conclusionis, notandæ sunt hæ regulæ.

Pro

Pro prima figura.

Maior fit minor, vt fit contradictio maior,
Excipe Celantes in quo conuertitur ordo.

Pro ſecunda figura.

Seruat maiorem, variátq; ſecunda minorē.

Pro tertia figura.

Tertia maiorem variat, ſeruátq; minorem.

Ad quem verò modum ex quatuor perfectis reducendi ſint ſinguli imperfecti cuiuſcunque figuræ, duobus modis cognoſci poteſt.

1. Ex diſpoſitione præmiſſarum, quæ, ſeruatis iam dictis regulis, conſurgit: ſi enim aſſumendo contradictoriam concluſionis loco vnius præmiſſæ, & alteram retinendo, inueniantur duæ vniuerſales affirmatiuæ, reducetur ſyllogiſmus ad *Barbara*, & ſic de reliquis. Atque hic eſt optimus & facillimus modus.

2. Obſeruando ſignificationem vocum & vocalium, quæ continentur in hoc verſu in eam rem à veteribus Dialecticis confecto.

Phœ-

Phœbifer axis obit terras, Sphærámq; quotannis.

Vbi hæc obseruanda.

1. Duæ primæ voces, scilicet, *Phœbifer Axis*, quæ constant quinque syllabis, respondent quinque modis imperfectis primæ figuræ; duæ sequentes, nempe, *Obit Terras*, constantes quatuor syllabis, respondent quatuor modis secundæ figuræ. Duæ vltimæ, videlicet, *Sphærámq; Quotannis*, in quibus sunt sex syllabæ, respondent sex modis tertiæ figuræ.

2. Prima syllaba, seu potiùs vocalis prima, respondet primo modo, secunda secundo, & sic deinceps.

3. Vocalis cuiusque syllabæ designat quantitatem & qualitatem conclusionis illius modi perfecti, ad quem facienda est reductio; vt si sit vocalis, *E*, significat modum, ad quem reduci debet syllogismus, constare conclusione vniuersali negatiuâ; qualis inter quatuor perfectos est *Celarent*, & sic de cæteris: v.g prima vocalis illius vocis *Phœbifer*, quæ respondet modo *Baralip*, significat illum

illum reducendum ad *Celarent.* ſecunda vocalis, quæ reſpondet modo, *Celantes,* deſignat illum reducendum ad *Darij,* & ſic deinceps. Rem vno atque altero exemplo declarabimus.

Exemplum reductionis per impoſſibile.

Ba	Omne animal eſt ſubſtantia,
ra	Omnis homo eſt animal, ergo
lip.	Aliqua ſubſtantia eſt homo.
	Reducitur ad
Ce	Nulla ſubſtantia eſt homo,
la	Omne animal eſt ſubſtantia, ergo
rent.	Nullum animal eſt homo.

Vbi vides 1. contradictoriam concluſionis poni loco maioris. 2. Maiorem fieri minorem, vt præſcribit regula primæ figuræ. 3. inferri non quidem contrariam reliquæ præmiſſæ, ſcilicet minoris, ſed eius conuerſam: bene enim ſequitur per conuerſionem ſimplicem, *nullum animal eſt homo* (ecce concluſio ſyllogiſmi ad quem facta eſt reductio) *ergo nullus homo eſt animal* (ecce contraria minoris ſyllogiſmi, qui reductus eſt.)

Alte-

Alterum exemplum reductionis per impoßibile.

Cesare Nullus homo est irrationalis,
Omne brutum est irrationale, ergo
Nullum brutum est homo.

Reducitur ad

Ferio Nullus homo est irrationalis,
Aliquod brutum est homo, ergo
Aliquod brutum non est irrationale.

Vbi vides, 1. maiorem seruari suo loco, 2. contradictoriam conclusionis poni loco minoris, vt præscribit regula secundæ figuræ. 3. inferri contradictoriã minoris, quæ erat reliqua præmissa. Ex his reliquæ reductiones facilè formari possunt.

Q. *Ad quid inuenta est hæc reductio?* R. Ad conuincendum eum, qui concessis præmissis syllogismi imperfecti, negat eius consequentiam. Assumptâ enim contradictoriâ conclusionis, & alterâ præmissarum, quam concessit, cogitur admittere contradictoriam alterius præmissæ, quam tamen etiam concesserat.

CA-

CAPVT TERTIVM.

De speciebus argumentationis non syllogisticæ.

ARgumentatio non syllogistica diuidi solet in tres species, Enthymema, Inductionem, Exemplum. Quibus adjungemus quartum articulum, de Sorite.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Enthymemate.

Arist. l. 2. Prior, c. 27. ENthymema est syllogismus imperfectus ex verisimilibus & signis. Vt, *Omne animal est substantia, ergo omnis homo est substantia.*

Q. 1. *Quis hic vocatur syllogismus imperfectus?* R. Argumentatio, cui ad formam syllogisticam deest vna præmissa. Itaque aliter hîc accipitur syllogismus imperfectus, quàm superiùs: ibi enim accipiebatur pro syllogismo integro qui-

dem, sed in euidenti, hîc autem pro syllogismo mutilo, & cui pars vna essentialis syllogismi deest.

Q. 2. *Quomodo distinguuntur probabile & signum?* R. Quòd probabile sit propositio probabilis; vt, *Omnis mater diligit filium*; signum verò est quælibet propositio apta ad probandum, seu necessaria, seu probabilis. Itaque Enthymema potest constare qualibet materiã, siue necessaria illa sit, siue probabilis tantùm.

Q. 3. *Quomodo reducitur Enthymema ad syllogismum?* R. Additione vnius præmissæ, vt hoc, *Omne animal est substantia, ergo omnis homo est substantia,* reducitur additione hujus præmissæ, *Omnis homo est animal.*

Ad quam verò figuram, quòdq; Enthymema reducatur, & vtrîus præmissæ additione, facilè videbit, qui artificium syllogisticum priùs bene perceperit.

ARTI.

ARTICVLVS SECVNDVS.
De Inductione.

Arist. l. 1. Apoc. c. 8. **Inductio est à singularibus ad vniuersalia accessio.**

Id est, argumentatio, in quâ enumeratis omnibus, vel pluribus minùs communibus, infertur vniuersale distributum. vt,

Petrus est risibilis,
Ioannes est risibilis, & sic de reliquis, ergo
Omnis homo est risibilis.

Item, Auaritia est vituperanda,
Superbia est vituperanda; & ita de cæteris,
Ergo Omne vitium est vituperandum.

Q. 1. *Quare dicitur in sensu, minùs communibus?* R. Quia Inductio non modò procedit ab indiuiduis, sed etiam à quibuslibet minùs communibus, vt patet ex secundo exemplo; vnde per singularia intelligi debent quæuis minùs communia.

Q. 2. *Quare dicitur, omnibus vel pluribus?* R. Quia Inductio est duplex, perfecta, & imperfecta.

Perfecta est, in quâ enumerantur omnia singularia, vt in superioribus exemplis: omnia enim includuntur illâ clausulâ, *& sic de ceteris*, quæ addi solet, quando singularia nimis multa sunt.

Imperfecta est, in quâ non enumerantur omnia singularia. vt,

Ioannes est risibilis,
Petrus est risibilis,
Paulus est risibilis, ergo
Omnis homo est risibilis.

Quamuis autem in hac inductione verbo non exprimatur, relinqui idem iudicium de cæteris, tamen tacitè relinqui debet, vt valida sit.

ARTICVLVS TERTIVS.
De Exemplo.

Exemplvm est ab vno singulari ad aliud propter aliquam similitudinem progressio.

Id est, argumentatio, in quâ vnum singulare ex alio colligitur, vt, *David pœni-*

pœnitens misericordiam impetrauit, ergo & nos impetrabimus, si pœnitentiam egerimus. Item, *Absalon malè perijt, ergo & hic rebellis patri filius malè peribit.*

ARTICVLVS QVARTVS.
De Sorite, siue Coaceruatione.

SORITES est argumentatio, in quâ, cōtinuâ serie multarum propositionum, de prædicato præcedentis propositionis semper dicitur nouum prædicatum, donec vltimum prædicatum dicatur de primo subjecto. vt, *Omnis homo est animal, omne animal est viuens, omne viuens est corpus, omne corpus est substantia. ergo omnis homo est substantia.*

Hæc argumentatio, etsi expresè non habeat formam syllogisticam, quando constat pluribus enuntiationibus, quàm tribus; continet tamen implicitè plures syllogismos primæ figuræ, in quibus posterior propositio sit major, prior verò minor, vt in allato exemplo, si primas duas propositiones inuertas,

 habe-

habebis hanc dispositionem; *Omne animal est viuens, omnis homo est animal*, quæ est dispositio primæ figuræ. Nititur illa consequentia hoc axiomate.

Quidquid dicitur de prædicato vniuersalis propositionis, dicitur & de subiecto eiusdem.

Vocatur etiam hæc argumentatio, *à primo ad vltimum.*

TRACTATVS QVARTVS.

DE LOCIS.

DVæ sunt partes præcipuæ Dialecticæ, Iudicium, & Inuentio. Hactenus de Iudicio tantùm egimus. Deinceps itaque de Inuentione agendum erit.

Diuidetur hic tractatus in duas partes. Prior erit de locis Dialecticis. Posterior de locis Sophisticis, siue de fallacijs.

TRA-

TRACTATVS QVARTI.

PARS PRIMA.

De Locis Dialecticis.

HÆc pars diuidetur in 4. capita. Primum continebit quædam præambula ad locos Dialecticos. Secundum explicabit locos dialecticos internos. Tertium externos. Quartum medios.

CAPVT PRIMVM.

Quædam præambula ad locos dialecticos.

TRia breuiter hîc tradentur. 1. Diuisio Syllogismi in demonstratiuum, dialecticum, litigiosum, & pseudographum. 2. Quando argumentatio non syllogistica & materialis censeatur bona. 3. Quid locus & quotuplex.

ARTICVLVS PRIMVS.

Diuisio Syllogismi in Demonstratiuum, Dialecticum, Litigiosum, & Pseudographum.

Diuiditur syllogismus ab Aristotele in Demonstratiuum, Dialecticum, Litigiosum, & Pseudographum.

Arist. in Top. c. 1. DEMONSTRATIO est, quando ex veris & primis syllogismus erit, aut ex talibus, quę per aliqua prima & vera, suæ cognitionis principium sumpserunt.

Id est, Demonstratio est Syllogismus, cuius præmissæ sunt primò veræ, vel ex primò veris euidenter probari possunt. Prioris partis exemplum est hoc, quod procedit à causa ad effectum,

Omne animal rationale est risibile,
Omnis homo est animal rationale, ergo
Omnis homo est risibilis.

Posterioris illud procedens ab effectu ad causam,

Omne

Omne risibile est rationale,
Omnis homo est risibilis, ergo
Omnis homo est rationalis.

Arist. ibid. PRIMÒ vera sunt, quę non per alia, sed per seipsa fidem habent.

Id est, propositiones primò veræ sunt, quæ non possunt probari per alias continentes causam veritatis ipsarum, vt, *Omne animal rationale & risibile. Omne totum est majus sua parte, &c.*

Arist. ibid. DIALECTICVS syllogismus est, qui ex probabilibus est collectus.

Id est, cuius præmissæ sunt probabiles tantùm, vt,

Omnis mater diligit filium,
Hæc est mater, ergo
Hæc diligit filium.

Arist. ibid. LITIGIOSVS est Syllogismus ex ijs, quæ videntur probabilia, nō sunt autem, vel qui ex pro-

babilibus, aut ex ijs, quæ videntur probabilia, est apparens.

Id est, syllogismus litigiosus, siue sophisticus est, qui habet præmissas tantùm apparenter probabiles, vel consequentiam apparenter tantùm probabilem, vel vtrumque.

Primo membro continetur is, qui peccat in materiâ tantùm, vt,

Quidquid non caret oculis habet oculos,
Lapis non caret oculos, ergo
Lapis habet oculos.

Secundo is, qui peccat in formâ tantùm, vt,

Omnis mater diligit filium,
Omnis pater diligit filium, ergo
Omnis pater est mater.

Tertio qui peccat in vtroque. vt,

Quidquid non perdidisti, habes,
Sed aurum habes, ergo
Aurum non perdidisti.

Arist. ibid. SYLLOGISMVS pseudographus est, qui fit ex proprijs disciplinæ sumptionibus non veris.

Id

Id est, qui constat principijs alicujus scientiæ malè intellectis vt,

Omnes semicirculi sunt æquales,
Sed semicirculus majoris circuli, & semicirculus minoris sunt semicirculi,
Ergo sunt æquales.

Major à mathematicis intelligitur de semicirculis eiusdem circuli, & accipitur, quasi intelligeretur etiam de semicirculis diuersorum circulorum.

Ista diuisio, quæ à materia petitur, hoc loco proponitur, quia loci suppeditant materiam, dialectici quidem præcipuè syllogismo dialectico, sophistici litigioso.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quando argumentatio non syllogistica & materialis censeatur bona.

IN locis agitur ordinariè de argumentationibus, non formalibus, qualis est syllogismus, sed materialibus, in quibus diximus dari posse antecedens verum, consequente falso, seruatâ simili

formâ, quales ordinariè sunt argumentationes non syllogisticæ. Cùm autem hæ argumentationes etiam bonæ sint, videndum est, quid requiratur ad eorum bonitatem.

Adverte ergo, in omni argumentatione non syllogisticâ inueniri terminum inferentem & illatum.

Terminus inferens est, qui ponitur tantùm in consequente.

Quòd si ponatur terminus aliquis in antecedente & consequente (vt fit, quoties sunt tantùm tres termini) vocatur *terminus communis*, vt hic, *Omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia*; terminus inferens est, *animal*; illatus, *substantia*; communis, *homo*.

Tunc ergo argumentatio materialis est bona, cùm in nullis similis formæ & materiæ dari potest antecedens verum, consequente falso. Illæ verò argumentationes dicuntur similis materiæ, in quibus est idem terminus inferens & illatus, vel saltem eadem habitudo

ter-

termini inferentis ad illatum. Id est, si in vnâ terminus inferens respectu illati sit genus, in alterâ etiam est genus, &c. Vnde hæc argumentatio non est bona, *Aristoteles est homo, ergo est Philosophus*; quia datur antecedens verum, consequente falso in hac simili materiâ, *Rusticus est homo, ergo Rusticus est Philosophus*; hîc enim est idem terminus inferens, & illatus.

Aduerte præterea, argumentationes illas dialecticè bonas censeri, quæ vt plurimùm non habent antecedens verum, consequente falso, licèt interdum habeant.

Aduerte tertiò, argumentationem materialiter bonam aliquando latè sumi, vt etiam illas complectatur, quarum antecedens & consequens vera sunt, licèt consequentia nulla sit. Et sic ista argumentatio diceretur materialiter bona, *Aristoteles est homo, ergo Aristoteles est Philosophus*. Sed tales argumentationes simpliciter non possunt dici bonæ, seu legitimæ.

formâ, quales ordinariè sunt argumen-tationes non syllogisticæ. Cùm autem hæ argumentationes etiam bonæ sint, videndum est, quid requiratur ad eorum bonitatem.

Adverte ergo, in omni argumentatione non syllogisticâ inueniri terminum inferentem & illatum.

Terminus inferens est, qui ponitur tantùm in consequente.

Quòd si ponatur terminus aliquis in antecedente & consequente (vt fit quoties sunt tantùm tres termini) vocatur *terminus communis*. vt hic, *Omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia*; terminus inferens est, *animal*; illatus *substantia*; communis, *homo*.

Tunc ergo argumentatio materialis est bona, cùm in nullis similis formæ & materiæ dari potest antecedens verum, consequente falso. Illæ verò argumentationes dicuntur similis materiæ, in quibus est idem terminus inferens & illatus, vel saltem eadem habitudo

ter-

termini inferentis ad illatum. Id est, si in vnâ terminus inferens respectu illati sit genus, in alterâ etiam est genus, &c. Vnde haec argumentatio non est bona, *Aristoteles est homo, ergo est Philosophus*; quia datur antecedens verum, consequente falso in hac simili materiâ, *Rusticus est homo, ergo Rusticus est Philosophus*; hîc enim est idem terminus inferens, & illatus.

Aduerte praeterea, argumentationes illas dialecticè bonas censeri, quae vt plurimùm non habent antecedens verum, consequente falso, licèt interdum habeant.

Aduerte tertiò, argumentationem materialiter bonam aliquando latè sumi, vt etiam illas complectatur, quarum antecedens & consequens vera sunt, licèt consequentia nulla sit. Et sic ista argumentatio diceretur materialiter bona, *Aristoteles est homo, ergo Aristoteles est Philosophus*. Sed tales argumentationes simpliciter non possunt dici bonae, seu legitimae.

formâ, quales ordinariè sunt argumentationes non syllogisticæ. Cùm autem hæ argumentationes etiam bonæ sint, videndum est, quid requiratur ad eorum bonitatem.

Adverte ergo, in omni argumentatione non syllogisticâ inueniri terminum inferentem & illatum.

Terminus inferens est, qui ponitur tantùm in consequente.

Quòd si ponatur terminus aliquis in antecedente & consequente (vt fit, quoties sunt tantùm tres termini) vocatur *terminus communis*. vt hic, *Omnis homo est animal, ergo omnis homo est substātia*; terminus inferens est, *animal*; illatus, *substantia*; communis, *homo*.

Tunc ergo argumentatio materialis est bona, cùm in nullis similis formæ & materiæ dari potest antecedens verum, consequente falso. Illæ verò argumentationes dicuntur similis materiæ, in quibus est idem terminus inferens & illatus, vel saltem eadem habitudo

ter-

termini inferentis ad illatum. Id est, si in vnâ terminus inferens respectu illati sit genus, in alterâ etiam est genus, &c. Vnde hæc argumentatio non est bona, *Aristoteles est homo, ergo est Philosophus;* quia datur antecedens verum, consequente falso in hac simili materiâ, *Rusticus est homo, ergo Rusticus est Philosophus;* hîc enim est idem terminus inferens, & illatus.

Aduerte præterea, argumentationes illas dialecticè bonas censeri, quæ vt plurimùm non habent antecedens verum, consequente falso, licèt interdum habeant.

Aduerte tertiò, argumentationem materialiter bonam aliquando latè sumi, vt etiam illas complectatur, quarum antecedens & consequens vera sunt, licèt consequentia nulla sit. Et sic ista argumentatio diceretur materialiter bona, *Aristoteles est homo, ergo Aristoteles est Philosophus.* Sed tales argumentationes simpliciter non possunt dici bonæ, seu legitimæ.

habebis hanc dispositionem; *Omne animal est viuens, omnis homo est animal,* quæ est dispositio primæ figuræ. Nititur illa consequentia hoc axiomate.

Quidquid dicitur de prædicato vniuersalis propositionis, dicitur & de subjecto eiusdem.

Vocatur etiam hæc argumentatio, *à primo ad vltimum.*

TRACTATVS QVARTVS,

DE LOCIS.

DVæ sunt partes præcipuæ Dialecticæ, Iudicium, & Inuentio. Hactenus de Iudicio tantùm egimus. Deinceps itaque de Inuentione agendum erit.

Diuidetur hic tractatus in duas partes. Prior erit de locis Dialecticis. Posterior de locis Sophisticis, siue de fallacijs.

TRA-

TRACTATVS QVARTI.

PARS PRIMA.

De Locis Dialecticis.

HÆc pars diuidetur in 4. capita. Primum continebit quædam præambula ad locos Dialecticos. Secundum explicabit locos dialecticos internos, Tertium externos, Quartum medios.

CAPVT PRIMVM.

Quædam praeambula ad locos dialecticos.

TRia breuiter hîc tradentur. 1. Diuisio Syllogismi in demonstratiuum, dialecticum, litigiosum, & pseudographum. 2. Quando argumentatio non syllogistica & materialis censeatur bona. 3. Quid locus & quotuplex.

ARTICVLVS PRIMVS.

Diuisio Syllogismi in Demonstratiuum, Dialecticum, Litigiosum, & Pseudographum.

Diuiditur syllogismus ab Aristotele in Demonstratiuum, Dialecticum, Litigiosum, & Pseudographum.

Arist. in Top. c. 1. DEMONSTRATIO est, quando ex veris & primis syllogismus erit, aut ex talibus, quę per aliqua prima & vera, suæ cognitionis principium sumpserunt.

Id est, Demonstratio est Syllogismus, cuius præmissæ sunt primò veræ, vel ex primò veris euidenter probari possunt. Prioris partis exemplum est hoc, quod procedit à causa ad effectum.

Omne animal rationale est risibile,
Omnis homo est animal rationale, ergo
Omnis homo est risibilis.

Posterioris illud procedens ab effectu ad causam,

Omne

Omne risibile est rationale,
Omnis homo est risibilis, ergo
Omnis homo est rationalis.

Arist.ibid. PRIMÒ vera sunt, quę non per alia, sed per seipsa fidem habent.

Id est, propositiones primò veræ sunt, quæ non possunt probari per alias continentes causam veritatis ipsarum, vt, *Omne animal rationale & risibile, Omne totum est majus sua parte, &c.*

Arist.ibid. DIALECTICVS syllogismus est, qui ex probabilibus est collectus.

Id est, cuius præmissæ sunt probabiles tantùm, vt,

Omnis mater diligit filium,
Hæc est mater, ergo
Hæc diligit filium.

Arist.ibid. LITIGIOSVS est Syllogismus ex ijs, quæ videntur probabilia, nō sunt autem, vel qui ex pro-

Id est, qui constat principijs alicujus scientiæ malè intellectis vt,

Omnes semicirculi sunt æquales,
Sed semicirculus majoris circuli, & semicirculus minoris sunt semicirculi,
Ergo sunt æquales.

Major à mathematicis intelligitur de semicirculis eiusdem circuli, & accipitur, quasi intelligeretur etiam de semicirculis diuersorum circulorum.

Ista diuisio, quæ à materia petitur, hoc loco proponitur, quia loci suppeditant materiam, dialectici quidem præcipuè syllogismo dialectico, sophistici litigioso.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quando argumentatio non syllogistica & materialis censeatur bona.

IN locis agitur ordinariè de argumentationibus, non formalibus, qualis est syllogismus, sed materialibus, in quibus diximus dari posse antecedens verum, consequente falso, seruatâ simili

formâ, quales ordinariè sunt argumentationes non syllogisticæ. Cùm autem hæ argumentationes etiam bonæ sint, videndum est, quid requiratur ad eorum bonitatem.

Adverte ergo, in omni argumentatione non syllogisticâ inueniri terminum inferentem & illatum.

Terminus inferens est, qui ponitur tantùm in consequente.

Quòd si ponatur terminus aliquis in antecedente & consequente (vt fit, quoties sunt tantùm tres termini) vocatur *terminus communis*, vt hic, *Omnis homo est animal, ergo omnis homo est substātia*; terminus inferens est, *animal*; illatus, *substantia*; communis, *homo*.

Tunc ergo argumentatio materialis est bona, cùm in nullis similis formæ & materiæ dari potest antecedens verum, consequente falso. Illæ verò argumentationes dicuntur similis materiæ, in quibus est idem terminus inferens & illatus, vel saltem eadem habitudo

ter-

termini inferentis ad illatum. Id est, si in vnâ terminus inferens respectu illati sit genus, in alterâ etiam est genus, &c. Vnde hæc argumentatio non est bona, *Aristoteles est homo, ergo est Philosophus*; quia datur antecedens verum, consequente falso in hac simili materiâ, *Rusticus est homo, ergo Rusticus est Philosophus*; hîc enim est idem terminus inferens, & illatus.

Aduerte præterea, argumentationes illas dialecticè bonas censeri, quæ vt plurimùm non habent antecedens verum, consequente falso, licèt interdum habeant.

Aduerte tertiò, argumentationem materialiter bonam aliquando latè sumi, vt etiam illas complectatur, quarum antecedens & consequens vera sunt, licèt consequentia nulla sit. Et sic ista argumentatio diceretur materialiter bona, *Aristoteles est homo, ergo Aristoteles est Philosophus*. Sed tales argumentationes simpliciter non possunt dici bonæ, seu legitimæ.

formâ, quales ordinariè sunt argumentationes non syllogisticæ. Cùm autem hæ argumentationes etiam bonæ sint, videndum est, quid requiratur ad eorum bonitatem.

Adverte ergo, in omni argumentatione non syllogisticâ inueniri terminum inferentem & illatum.

Terminus inferens est, qui ponitur tantùm in consequente.

Quòd si ponatur terminus aliquis in antecedente & consequente (vt fit, quoties sunt tantùm tres termini) vocatur *terminus communis*, vt hic, *Omnis homo est animal, ergo omnis homo est substātia*; terminus inferens est, *animal*; illatus, *substantia*; communis, *homo*.

Tunc ergo argumentatio materialis est bona, cùm in nullis similis formæ & materiæ dari potest antecedens verum, consequente falso. Illæ verò argumentationes dicuntur similis materiæ, in quibus est idem terminus inferens & illatus, vel saltem eadem habitudo

ter-

termini inferentis ad illatum. Id est, si in vnâ terminus inferens respectu illati sit genus, in alterâ etiam est genus, &c. Vnde hæc argumentatio non est bona, *Aristoteles est homo, ergo est Philosophus*; quia datur antecedens verum, consequente falso in hac simili materiâ, *Rusticus est homo, ergo Rusticus est Philosophus*; hîc enim est idem terminus inferens, & illatus.

Aduerte præterea, argumentationes illas dialecticè bonas censeri, quæ vt plurimùm non habent antecedens verum, consequente falso, licèt interdum habeant.

Aduerte tertiò, argumentationem materialiter bonam aliquando latè sumi, vt etiam illas complectatur, quarum antecedens & consequens vera sunt, licèt consequentia nulla sit. Et sic ista argumentatio diceretur materialiter bona, *Aristoteles est homo, ergo Aristoteles est Philosophus*. Sed tales argumentationes simpliciter non possunt dici bonæ, seu legitimæ.

formâ, quales ordinariè sunt argumentationes non syllogisticæ. Cùm autem hæ argumentationes etiam bonæ sint, videndum est, quid requiratur ad eorum bonitatem.

Adverte ergo, in omni argumentatione non syllogisticâ inueniri terminum inferentem & illatum.

Terminus inferens est, qui ponitur tantùm in consequente.

Quòd si ponatur terminus aliquis in antecedente & consequente (vt fit, quoties sunt tantùm tres termini) vocatur *terminus communis*. vt hic, *Omnis homo est animal, ergo omnis homo est substãtia*; terminus inferens est, *animal*; illatus, *substantia*; communis, *homo*.

Tunc ergo argumentatio materialis est bona, cùm in nullis similis formæ & materiæ dari potest antecedens verum, consequente falso. Illæ verò argumentationes dicuntur similis materiæ, in quibus est idem terminus inferens & illatus, vel saltem eadem habitudo

ter-

termini inferentis ad illatum. Id est, si in vnâ terminus inferens respectu illati sit genus, in alterâ etiam est genus, &c. Vnde hæc argumentatio non est bona, *Aristoteles est homo, ergo est Philosophus*; quia datur antecedens verum, consequente falso in hac simili materiâ, *Rusticus est homo, ergo Rusticus est Philosophus*; hîc enim est idem terminus inferens, & illatus.

Aduerte præterea, argumentationes illas dialecticè bonas censeri, quæ vt plurimùm non habent antecedens verum, consequente falso, licèt interdum habeant.

Aduerte tertiò, argumentationem materialiter bonam aliquando latè sumi, vt etiam illas complectatur, quarum antecedens & consequens vera sunt, licèt consequentia nulla sit. Et sic ista argumentatio diceretur materialiter bona, *Aristoteles est homo, ergo Aristoteles est Philosophus*. Sed tales argumentationes simpliciter non possunt dici bonæ, seu legitimæ.

formâ, quales ordinariè sunt argumentationes non syllogisticæ. Cùm autem hæ argumentationes etiam bonæ sint, videndum est, quid requiratur ad eorum bonitatem.

Adverte ergo, in omni argumentatione non syllogisticâ inueniri terminum inferentem & illatum.

Terminus inferens est, qui ponitur tantùm in consequente.

Quòd si ponatur terminus aliquis in antecedente & consequente (vt fit, quoties sunt tantùm tres termini) vocatur *terminus communis*. vt hic, *Omnis homo est animal, ergo omnis homo est substãtia*; terminus inferens est, *animal*; illatus, *substantia*; communis, *homo*.

Tunc ergo argumentatio materialis est bona, cùm in nullis similis formæ & materiæ dari potest antecedens verum, consequente falso. Illæ verò argumentationes dicuntur similis materiæ, in quibus est idem terminus inferens & illatus, vel saltem eadem habitudo

termini inferentis ad illatum. Id est, si in vnâ terminus inferens respectu illati sit genus, in alterâ etiam est genus, &c. Vnde hæc argumentatio non est bona, *Aristoteles est homo, ergo est Philosophus*; quia datur antecedens verum, consequente falso in hac simili materiâ, *Rusticus est homo, ergo Rusticus est Philosophus*; hîc enim est idem terminus inferens, & illatus.

Aduerte præterea, argumentationes illas dialecticè bonas censeri, quæ vt plurimùm non habent antecedens verum, consequente falso, licèt interdum habeant.

Aduerte tertiò, argumentationem materialiter bonam aliquando latè sumi, vt etiam illas complectatur, quarum antecedens & consequens vera sunt, licèt consequentia nulla sit. Et sic ista argumentatio diceretur materialiter bona, *Aristoteles est homo, ergo Aristoteles est Philosophus*. Sed tales argumentationes simpliciter non possunt dici bonæ, seu legitimæ.

babilibus, aut ex ijs, quæ videntur probabilia, est apparens.

Id est, syllogismus litigiosus, siue sophisticus est, qui habet præmissas tantùm apparenter probabiles, vel consequentiam apparenter tantùm probabilem, vel vtrumque.

Primo membro continetur is, qui peccat in materiâ tantùm. vt,

Quidquid non caret oculis habet oculos,
Lapis non caret oculos, ergo
Lapis habet oculos.

Secundo is, qui peccat in formâ tantùm. vt,

Omnis mater diligit filium,
Omnis pater diligit filium, ergo
Omnis pater est mater.

Tertio qui peccat in vtroque. vt,

Quidquid non perdidisti, habes,
Sed aurum habes, ergo
Aurum non perdidisti.

Arist. ibid. SYLLOGISMVS pseudographus est, qui fit ex proprijs disciplinæ sumptionibus non veris.

Id

Id eſt, qui conſtat principijs alicujus ſcientiæ malè intellectis vt,

Omnes ſemicirculi ſunt æquales,
Sed ſemicirculus majoris circuli, & ſemicirculus minoris ſunt ſemicirculi,
Ergo ſunt æquales.

Major à mathematicis intelligitur de ſemicirculis eiuſdem circuli, & accipitur, quaſi intelligeretur etiam de ſemicirculis diuerſorum circulorum.

Iſta diuiſio, quæ à materia petitur, hoc loco proponitur, quia loci ſuppeditant materiam, dialectici quidem præcipuè ſyllogiſmo dialectico, ſophiſtici litigioſo.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quando argumentatio non ſyllogiſtica & materialis cenſeatur bona.

IN locis agitur ordinariè de argumentationibus, non formalibus, qualis eſt ſyllogiſmus, ſed materialibus, in quibus diximus dari poſſe antecedens verum, conſequente falſo, ſeruatâ ſimili

termini inferentis ad illatum. Id est, si in vnâ terminus inferens respectu illati sit genus, in alterâ etiam est genus, &c. Vnde hæc argumentatio non est bona, *Aristoteles est homo, ergo est Philosophus*; quia datur antecedens verum, consequente falso in hac simili materiâ, *Rusticus est homo, ergo Rusticus est Philosophus*; hîc enim est idem terminus inferens, & illatus.

Aduerte præterea, argumentationes illas dialecticè bonas censeri, quæ vt plurimùm non habent antecedens verum, consequente falso, licèt interdum habeant.

Aduerte tertiò, argumentationem materialiter bonam aliquando latè sumi, vt etiam illas complectatur, quarum antecedens & consequens vera sunt, licèt consequentia nulla sit. Et sic ista argumentatio diceretur materialiter bona, *Aristoteles est homo, ergo Aristoteles est Philosophus*. Sed tales argumentationes simpliciter non possunt dici bonæ, seu legitimæ.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quid locus, & quotuplex, & quot modis ab eo argumentemur.

LOcus est sedes argumenti.

Duplex est, maxima siue axioma, & differentia maxima.

MAXIMA, SIVE AXIOMA est propositio generalis, per se nota, per quam multa argumenta probantur. vt hic. *Quidquid dicitur de definitione, dicitur de definito.*

DIFFERENTIA MAXIMA ex locis continens plures maximas. vt, *locus à definitione, à genere, &c.*

Triplex ille est, internus, externus, & medius, de quibus ex ordine dicetur.

Dupliciter argumentamur à locis dialecticis; affirmatiuè, dum antecedens est affirmatiuum; negatiuè, dum antecedens est negatiuum.

Vtroque modo argumentamur tripliciter.

Ex parte subiecti, dum terminus inferens

ferens est subiectum. vt, *Omnis homo est risibilis, ergo Petrus est risibilis.*

Ex parte prædicati, dum terminus inferens est prædicatum. vt, *planta non est animal, ergo planta non est brutum.*

Ex parte vtriusque, dum & subiectum, & prædicatum est terminus inferens; quod accidit, quando sunt duo termini inferentes, & duo illati, nullus communis. vt, *sobrietas est laudanda, ergo ebrietas est vituperanda.*

Vnde euadunt sex modi argumentandi, ex parte subiecti affirmatiuè, ex parte prædicati affirmatiuè, ex parte vtriusque affirmatiuè, & totidem modis negatiuè.

CAPVT SECVNDVM.

De Locis internis.

LOCVS INTERNVS est, ex quo petuntur argumenta, quorum terminus inferens est intrinsecus illato. Hos locos sigillatim iam exponemus.

AR-

ARTICVLVS PRIMVS.

Locus à Definitione.

QVid sit definitio, dictum est tractatu 2. p. 2. cap. 1. Comprehendimus etiam Descriptionem.

Argumentamur à definitione tribus modis; ex parte subiecti, prædicati, & vtriusque iuxta hæc axiomata.

1. QVIDQVID affirmatur, vel negatur de definitione, affirmatur, vel negatur de definito.

2. DE QVOCVMQVE affirmatur, vel negatur definitio, de eodem affirmatur, vel negatur definitum.

3. SI DEFINITIO affirmetur, vel negetur de definitione, etiam definitum affirmabitur, vel negabitur de definito.

Exemplum 1. vt, *Animal rationale est risibile, ergo homo est risibilis.*

Exemplnm 2. vt, *Homo est substantia materialis, ergo homo est corpus.*

Exem-

Exemplum 3. vt. *Animal rationale est substantia corporea, ergo homo est corpus.*

Ad hunc locum reuocantur, locus à differentia, locus à proprietate, deniq; locus à conuertibilibus; quia ab omnibus, quæ inter se conuertuntur, eadem est argumentandi ratio, & singulis, mutato nomine, accommodari possunt dicta axiomata.

Eôdem reuocatur locus ab etymologiâ; sed hic non est tam frequens, quàm alij, quia etymologia plerumque non est conuertibilis.

Loco à definitione respondet locus à definito; à quo totidem modis argumentamur, & penes eadem axiomata, mutato tantùm nomine definitionis in nomen definiti, & contrà.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Locus à genere ad speciem.

Accipitur hîc genus pro quolibet magis communi, seu toto vniuersali;

fali; & species pro quolibet minùs communi, seu parte subiectiuâ.

Argumentamur vel à genere distributo, vel à genere non distributo.

A genere distributo argumentamur ad certam speciem tribus modis; ex parte subiecti, prædicati, vtriusque, tam affirmatiuè quàm negatiuè iuxta hæc axiomata.

1. QVIDQVID affirmatur, vel negatur de genere distributo, affirmatur, vel negatur de qualibet eius specie.

2. DE QVOCVNQVE affirmatur, vel negatur genus distributum, de eodem affirmatur, vel negatur quælibet eius species.

3. SI GENVS distributum affirmetur, vel negetur de altero genere distributo, quælibet eius species affirmabitur, vel negabitur de qualibet alterius specie.

Exemplum 1. vt, *Nulla planta est lapis, ergo nulla quercus est lapis.*

Exem-

Exemplum 2. vt, *Nulla planta est animal, ergo nulla planta est homo.*

Exemplum 3. vt, *Nulla planta est animal. ergo nulla quercus est homo.*

Posui exempla negatiua, quia etsi argumenta affirmatiua ab hoc loco, ex parte subiecti frequentissima sint, ex parte tamen prædicati sunt rariora, rarissima ex parte vtriusque.

Huc pertinet locus à toto in quantitate ad partem, quod nihil est aliud, quàm vocabulum affectum signo vniuersali. vt, *omne animal.*

Huc etiam reuocatur locus à toto in tempore, quod est vocabulum significans omne tempus. vt, *semper. nusquam.* Et locus à toto in loco, quod est vocabulum significans omnem locum, vt, *vbiq; nullibi.* Exempla. vt, *Deus est vbiq; ergo & in terra. Hæreses semper fuerunt, ergo & tempore Christi.*

A genere non distributo argumentamur ad speciem sub diuisione tantùm. vt, *Animal est quadrupes; ergo homo*

vel

vel brutum est quadrupes. Ad certam speciem non licet argumentari.

ARTICVLVS TERTIVS,

Locus à specie ad genus.

A Specie ad genus distributum argumentari non licet, vt, non sequitur. *Omnis homo est rationalis, ergo omne animal est rationale.* Si tamen enumerentur omnes species, licebit, quia tunc erit.

A specie ad genus non distributum, argumentamur tribus modis, vt suprà, affirmatiuè & negatiuè. Axiomata facilè formari possunt.

Exemplum 1. *Homo est rationális, ergo aliquod animal est rationale.*

Exemplum 2. *Ioannes est homo, ergo est animal.*

Exemplum 3. *Aliquod corpus est album, ergo aliqua substantia est colorata.*

Huc reuocatur locus à parte in quãtitate, parte in tempore, & loco; à quibus

bus ad totum non licet argumentari, nisi additâ negatione, impediendo distributionem, vt, *Brutum non est rationale, ergo non omne animal est rationale. In Anglia sunt lupi, ergo non vbique.*

ARTICVLVS QVARTVS.

Locus à toto in modo.

TOTVM IN MODO est nomen commune positum sine restrictione, comparatum ad idem nomen positum cum restrictione.

PARS IN MODO est nomen restrictum comparatum ad idem non restrictum. vt, *homo*, est totum in modo, *homo doctus* pars in modo. Itaque à toto in modo argumentamur ad partem eodem planè modo quo à genere ad speciem. vt, *Ioannes non est Philosophus, ergo non est Philosophus eximius. Aristoteles est Philosophus eximius, ergo est Philosophus.*

Videndum, ne sumatur particula alienans, vel diminuens; vnde non sequitur,

tur, *Cadauer est homo mortuus, ergo est homo. Æthiops est albus secundùm dentes, ergo est albus.*

ARTICVLVS QVINTVS.

Locus à toto integrali.

QVid sit totum integrale, & quid partes integrales, dictum est tractatu 2. part. 2. cap. 2. a. 1.

Partes integrales sunt duplices, necessariæ, id est, sine quibus totum esse non potest; vt *fundamentum* in domo, *caput* in homine; & non necessariæ, id est, sine quibus totum esse potest; vt *fenestra* in domo, *manus* in homine.

A toto integrali ad partem argumentamur iuxta hæc axiomata.

1. Posito toto integrali ponuntur omnes partes necessariæ.

2. Ablato toto aufertur aliqua pars necessaria.

A parte ad totum argumentamur iuxta hæc.

3. Positis omnibus partibus necessarijs ponitur totum.

4. Ab-

4. Ablatâ aliquâ parte necessariâ tollitur totum.

Exemplum 1. vt, *Domus est, ergo fundamentum est, tectum, parietes.*

Exemplum 2. vt, *Non est domus, ergo fundamentum non est, vel tectum, &c.*

Exemplum 3. vt, *Fundamentum, tectum, parietes sunt, ergo domus est.*

Exemplum 4. vt, *Tectum non est, ergo non est domus.*

ARTICVLVS SEXTVS.

Locus à causa materiali.

CAusæ sunt 4. materia, forma, efficiens, finis.

Materia est duplex, permanens & transiens.

Permanens, quæ manet in effectu, vt, *ferrum* in gladio.

Transiens, quæ non manet, vt, *farina*, respectu panis.

Argumentamur à materia iuxta hæc axiomata.

1. Po-

1. Positâ materiâ fieri potest effectus, supple, quantum est ex parte materiæ.

2. Sublatâ materiâ fieri non potest effectus, intellige de materia necessaria.

3. Sublatâ materiâ permanente, tollitur effectus.

4. Si materia transiens non fuerit, non est effectus.

Exemplum 1. *Ferrum est, ergo gladius fieri potest.*

Exemplum 2. *Non sunt ligna, ergo domus fieri non potest.*

Exemplum 3. *Non sunt ligna, ergo domus non est.*

Exemplum 4. *Non fuit farina, ergo non est panis.*

Ab effectu ad materiam quomodo argumentandum sit, facilè ex dictis colligitur.

ARTI-

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Locus à causa formali.

CAVSA FORMALIS est forma comparata ad compositum, quod constituit, vt, *anima* ad hominem, *albedo* ad album, *nigredo* ad nigrum, &c.

Argumentamur à causa formali juxta hæc axiomata.

1. POSITA causa formali, ponitur effectus, supple, si sit conjuncta materiæ.

2. SVBLATA causa formali, tollitur effectus. Nullam patitur exceptionem.

3. CVIVS FORMA præstantior, ipsum præstantius, supple, cæteris paribus.

Non tamen sequitur, *Animal rationale est, ergo homo est*; quia potest non esse conjuncta materiæ, vt accidit post mortem.

Exemplum 1. *Albedo est, ergo album est.*

Exemplum 2. *Albedo non est, ergo album non est.*

Exemplum 3. *Anima humana est præstantior formâ cœli, ergo & homo cœlo.*

M Ab

Ab effectu formali ad causam formalem argumentamur juxta has maximas.

1. POSITO effectu formali ponitur causa formalis. Nullam patitur exceptionem.

2. SVBLATO effectu formali tollitur causa formalis, supple; vel non est conjuncta materiæ.

3. SI EFFECTVS formalis est præstantior; forma est præstantior, supple, nisi aliunde major illi præstantia proueniat. Exempla ex superioribus facilè formabuntur.

ARTICVLVS OCTAVVS.

Locus ab inesse ad denominare.

ARgumentamur ab inesse ad denominare, quando ex eo, quod forma sit, vel non sit in aliquo, colligimus concretum de illo affirmari, vel negari. vt, *albedo est in pariete, ergo paries est albus.*

Pertinet itaque hic locus ad causam formalem.

Seruandæ autem potissimùm sunt hæ conditiones.

1. Vt forma insit sufficienter, nimirum *satis intensè*, id est, perfectiùs, quàm forma opposita; *satis extensè*, id est, vltra mediam partem subjecti capacis; *satis diu*. Hinc non sequitur, *Aquæ tepidæ inest calor, ergo est calida. Æthiopi inest albedo in dentibus, ergo est albus. Homini ex timore inest pallor, ergo est pallidus.*

2. Vt sumatur proprium concretum formæ. Vnde non sequitur. *Dormienti inest visus, ergo dormiens videt*: nam *videt* est concretum *visionis*, non visus. Inferendum erat, *ergo est visiuus.*

3. Ne sumatur concretum extrinsecè denominans. Vnde non sequitur, *Oculo inest visio, ergo oculus videtur.*

4. Vt modus denominandi responde- at modo inexistendi, inest, si forma insit accidentaliter, concretum denominet accidentaliter: si essentialiter, denominet essentialiter. Hinc non sequitur, *In albedine est color, ergo albedo est*

colorata. In bursa est aurum, ergo bursa est aurea: nam aurum est in bursa extrinsecè, id est, non per modum partis. Illud verò concretũ *aurea*, denominat intrinsecè, id est, per modum partis, cùm significet *id, quod ex auro componitur.*

A denominare ad inesse argumentamur, quando ex eo, quòd concretum denominet, colligimus formam inesse, vt, *paries est albus, ergo ipsi inest albedo.*

Duo hîc specialiter seruanda.

1. Ne concretum extrinsecè denominet. Vnde non sequitur. *Paries videtur, ergo parieti inest visio.*

2. Vt sit proprium concretum formæ. Hinc nulla est consequentia, *Dormiens non videt, ergo illi non inest visus.*

ARTICVLVS NONVS.

Locus ab efficiente.

CAVSA EFFICIENS est, à quâ aliquid fit. vt, *artifex*, respectu domûs.

Hæc causa duplex est, vna necessaria, id est, sine quâ non potest esse effectus, nec

nec contrà. vt, *ortus solis*, respectu diei. Altera sufficiens tantùm, id est, quæ sine effectu esse non potest, sed bene effectus sine ipsa. vt, *jugulatio*, respectu mortis. Non agitur hîc de causis liberis, sed naturaliter agentibus.

Argumentamur à causa efficiente juxta hæc axiomata.

1. POSITA causâ necessariâ, ponitur effectus, & contrà.

2. SVBLATA causâ necessariâ, tollitur effectus, & contrà.

3. POSITA causa sufficienti ponitur effectus, non tamen contrà.

4. SVBLATA causa sufficienti, non tollitur effectus, sed bene contrà.

Exemplum 1. *Sol ortus est, ergo dies est*; & contrà, *dies est, ergo sol ortus est*.

Exemplum 2. *Sol ortus non est, ergo dies non est*; & vice versa.

Exemplum 3. *Iugulatus est, ergo interijt*; non sic, *Interijt, ergo jugulatus est*.

Exemplum 4. Non sequitur, *Non est jugulatus, ergo non interijt*, sed sic, *Non interijt, ergo non est jugulatus*.

 Ar-

Argumentamur item penes hæc axiomata.

Cvivs causa efficiens bona, ipsum bonum; cujus mala, ipsum malum.

Cvivs causa interimens bona, ipsum malum; cuius mala, ipsum bonum.

Exempla facilè occurrent.

ARTICVLVS DECIMVS.

Locus à potentiâ ad actum.

Argumentamur à potentiâ ad actum, & contrà, penes hæc axiomata.

1. De qvocvnqve negatur potentia, de eodem negatur actus, non contrà.

2. De qvocvnqve affirmatur actus, de eodem affirmatur potentia, non contrà.

3. Frvstra est potentia, quæ non reducitur ad actum, nec in se, nec in simili.

Exemplum. 1. *Christus nunquam potuit peccare, ergo nunquam peccauit.*

Exem-

Exemplum 2. *Deus quosdam ad vitā reuocauit, ergo potest mortuos ad vitā reuocare*

Exemplum 3. *Heretici nunquam fecerunt miracula, ergo non possunt vlla facere.*

ARTICVLVS VNDECIMVS.

Locus à causa finali.

FINIS est, cuius gratiâ aliquid fit.

MEDIVM est, quod ordinatur ad aliquid assequendum.

Ab hoc loco argumentamur juxta has maximas.

1. CVIVS finis bonus, ipsum bonum; cuius malus, ipsum malum.

2. SI FINIS sit possibilis, media sunt possibilia, & contrà.

3. OBTENTO fine cessant media; nisi tamen ijsdem medijs conseruandus sit.

4. POSITA intentione finis, eligenda sunt media.

Exemplum 1. *Scientia est bona, ergo studium bonum.* Item, *Occidere malum est, ergo & insidias struere.*

Argumentamur item penes hæc axiomata.

Cvivs causa efficiens bona, ipsum bonum; cujus mala, ipsum malum.

Cvivs causa interimens bona, ipsum malum; cuius mala, ipsum bonum.

Exempla facilè occurrent.

ARTICVLVS DECIMVS.

Locus à potentiâ ad actum.

ARgumentamur à potentiâ ad actum, & contrà, penes hæc axiomata.

1. De qvocvnqve negatur potentia, de eodem negatur actus, non contrà.

2. De qvocvnqve affirmatur actus, de eodem affirmatur potentia, non contrà.

3. Frvstra est potentia, quæ non reducitur ad actum, nec in se, nec in simili.

Exemplum. 1. *Christus nunquam potuit peccare, ergo nunquam peccauit.*

Exem-

Exemplum 2. *Deus quosdam ad vitã reuocauit, ergo potest mortuos ad vitã reuocare*

Exemplum 3. *Haeretici nunquam fecerunt miracula, ergo non possunt vlla facere.*

ARTICVLVS VNDECIMVS.

Locus à causa finali.

FINIS est, cuius gratiâ aliquid fit.

MEDIVM est, quod ordinatur ad aliquid assequendum.

Ab hoc loco argumentamur juxta has maximas.

1. CVIVS finis bonus, ipsum bonum; cuius malus, ipsum malum.

2. SI FINIS sit possibilis, media sunt possibilia, & contrà.

3. OBTENTO fine cessant media; nisi tamen ijsdem medijs conseruandus sit.

4. POSITA intentione finis, eligenda sunt media.

Exemplum 1. *Scientia est bona, ergo studium bonum.* Item, *Occidere malum est, ergo & insidias struere.*

Argumentamur item penes hæc axiomata.

Cuius causa efficiens bona, ipsum bonum; cujus mala, ipsum malum.

Cuius causa interimens bona, ipsum malum; cuius mala, ipsum bonum.

Exempla facilè occurrent.

ARTICULUS DECIMUS.

Locus à potentiâ ad actum.

Argumentamur à potentiâ ad actum, & contrà, penes hæc axiomata.

1. De Quocunque negatur potentia, de eodem negatur actus, non contrà.

2. De Quocunque affirmatur actus, de eodem affirmatur potentia, non contrà.

3. Frustra est potentia, quæ non reducitur ad actum, nec in se, nec in simili.

Exemplum. 1. *Christus nunquam potuit peccare, ergo nunquam peccauit.*

Exem-

Exemplum 2. *Deus quosdam ad vitā reuocauit, ergo potest mortuos ad vitā reuocare*

Exemplum 3. *Haeretici nunquam fecerunt miracula, ergo non possunt vlla facere.*

ARTICVLVS VNDECIMVS.

Locus à causa finali.

FINIS est, cuius gratiâ aliquid fit.

MEDIVM est, quod ordinatur ad aliquid assequendum.

Ab hoc loco argumentamur juxta has maximas.

1. CVIVS finis bonus, ipsum bonum; cuius malus, ipsum malum.

2. SI FINIS sit possibilis, media sunt possibilia, & contrà.

3. OBTENTO fine cessant media; nisi tamen ijsdem medijs conseruandus sit.

4. POSITA intentione finis, eligenda sunt media.

Exemplum 1. *Scientia est bona, ergo studium bonum.* Item, *Occidere malum est, ergo & insidias struere.*

Argumentamur item penes hæc axiomata.

Cvivs causa efficiens bona, ipsum bonum; cujus mala, ipsum malum.

Cvivs causa interimens bona, ipsum malum; cuius mala, ipsum bonum.

Exempla facilè occurrent.

ARTICVLVS DECIMVS.

Locus à potentiâ ad actum.

Argumentamur à potentiâ ad actum, & contrà, penes hæc axiomata.

1. De qvocvnqve negatur potentia, de eodem negatur actus, non contrà.

2. De qvocvnqve affirmatur actus, de eodem affirmatur potentia, non contrà.

3. Frvstra est potentia, quæ non reducitur ad actum, nec in se, nec in simili.

Exemplum. 1. *Christus nunquam potuit peccare, ergo nunquam peccauit.*

Exem-

Exemplum 2. *Deus quosdam ad vitã reuocauit, ergo potest mortuos ad vitã reuocare*

Exemplum 3. *Haeretici nunquam fecerunt miracula, ergo non possunt vlla facere.*

ARTICVLVS VNDECIMVS.

Locus à causa finali.

FINIS est, cuius gratiâ aliquid fit.

MEDIVM est, quod ordinatur ad aliquid assequendum.

Ab hoc loco argumentamur juxta has maximas.

1. CVIVS finis bonus, ipsum bonum; cuius malus, ipsum malum.

2. SI FINIS sit possibilis, media sunt possibilia, & contrà.

3. OBTENTO fine cessant media; nisi tamen ijsdem medijs conseruandus sit.

4. POSITA intentione finis, eligenda sunt media.

Exemplum 1. *Scientia est bona, ergo studium bonum.* Item, *Occidere malum est, ergo & insidias struere.*

colorata. In bursa est aurum, ergo bursa est aurea: nam aurum est in bursa extrinsecè, id est, non per modum partis. Illud verò concretũ *aurea*, denominat intrinsecè, id est, per modum partis, cùm significet *id, quod ex auro componitur.*

A denominare ad inesse argumentamur, quando ex eo, quòd concretum denominet, colligimus formam inesse, vt, *paries est albus, ergo ipsi inest albedo.*

Duo hîc specialiter seruanda.

1. Ne concretum extrinsecè denominet. Vnde non sequitur. *Paries videtur, ergo parieti inest visio.*

2. Vt sit proprium concretum formæ. Hinc nulla est consequentia, *Dormiens non videt, ergo illi non inest visus.*

ARTICVLVS NONVS.

Locus ab efficiente.

CAVSA EFFICIENS est, à quâ aliquid fit. vt, *artifex*, respectu domûs.

Hæc causa duplex est, vna necessaria, id est, sine quâ non potest esse effectus, nec

nec contrà. vt, *ortus solis*, respectu diei. Altera sufficiens tantùm, id est, quæ sine effectu esse non potest, sed bene effectus sine ipsa. vt, *jugulatio* , respectu mortis. Non agitur hîc de causis liberis, sed naturaliter agentibus.

Argumentamur à causa efficiente juxta hæc axiomata.

1. POSITA causâ necessariâ , ponitur effectus, & contrà.

2. SVBLATA causâ necessariâ, tollitur effectus, & contrà.

3. POSITA causa sufficienti ponitur effectus, non tamen contrà.

4. SVBLATA causa sufficienti, non tollitur effectus, sed bene contrà.

Exemplum 1. *Sol ortus est, ergo dies est*; & contrà, *dies est, ergo sol ortus est.*

Exemplum 2. *Sol ortus non est, ergo dies non est*; & vice versa.

Exemplum 3. *Iugulatus est, ergo interijt*; non sic, *Interijt, ergo jugulatus est.*

Exemplum 4. Non sequitur, *Non est jugulatus , ergo non interijt*, sed sic, *Non interijt, ergo non est jugulatus.* M 3 Ar-

Exemplum 2. *Deus quosdam ad vitã reuocauit, ergo potest mortuos ad vitã reuocare*

Exemplum 3. *Haretici nunquam fecerunt miracula, ergo non possunt vlla facere.*

ARTICVLVS VNDECIMVS.

Locus à causa finali.

FInis est, cuius gratiâ aliquid fit.

Medium est, quod ordinatur ad aliquid assequendum.

Ab hoc loco argumentamur juxta has maximas.

1. Cuius finis bonus, ipsum bonum; cuius malus, ipsum malum.

2. Si Finis sit possibilis, media sunt possibilia, & contrà.

3. Obtento fine cessant media; nisi tamen ijsdem medijs conseruandus sit.

4. Posita intentione finis, eligenda sunt media.

Exemplum 1. *Scientia est bona, ergo studium bonum.* Item, *Occidere malum est, ergo & insidias struere.*

Exemplum 2. *Potes saluari, ergo potes diuinam legem seruare.*

Exemplum 3. *Pax est, ergo pugnandum non est.* Non tamen sequitur, *Hic est doctus, ergo non amplius studet*; quia doctrina conseruatur studio.

Exemplum 4. *Vis esse doctus? ergo tibi studendum est.*

Possunt ex istis formari axiomata comparantia.

CVIVS finis melior, ipsum melius; cujus peior, ipsum peius; cuius optimus, ipsum optimum; cuius pessimus, ipsum pessimum.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

Locus ab appositione.

ARgumentamur ab appositione, siue adjunctione, cùm aliquam denominationem de aliquo colligimus, ex eò, quòd ipsam alteri tribuas. Duo sunt axiomata.

1. Pro-

1. PROPTER quod vnum quodque est tale, etiam illud est tale.

2. PROPTER quod vnumquodque est tale, & illud magis; supple. est tale.

Exemplum 1. *Ignis calefacit aquam, ergo est calidus.* 2. si inferas, *ergo est magis calidus, quàm aqua.*

Requiruntur hæ conditiones. 1. non debet sumi causa intrinseca respectu effectûs: non enim sequitur, *Ioannes est homo propter animam, ergo anima est homo, vel magis homo.*

2. Si sumatur causa efficiens, debet sumi causa vniuoca, id est, ejusdem speciei cum effectu. Vnde non sequitur, *Terra est calida propter solem, ergo sol est calidus*, vel. *magis calidus.*

3. Vt secundum axioma locum habeat, debet sumi denominatio, quæ admittit magis & minùs. Hinc non sequitur. *Lumen existit propter solem, ergo sol magis existit.* Vsu deprehendes, quædam alia requiri; sed hæc sunt potissima.

ARTICVLVS DECIMVS TERTIVS.

Locus à generatione, corruptione & vsu.

A Generatione, corruptione, & vsu argumentamur juxta has maximas.

1. CVIVS generatio per se bona, ipsum bonum; cuius mala, ipsum malum.

2. CVIVS corruptio per se bona, ipsum malum; cujus mala, ipsum bonum.

3. CVIVS vsus per se bonus, ipsum bonum; cuius malus, ipsum malum.

Exemplum 1. *Natiuitas Christi bona, ergo ipse bonus. Lutheri mala, ergo ipse malus.*

Exemplum 2. *Mors furum bona, ergo ipsi mali. Mors patris filio nocet, ergo proderat pater.*

Exemplum 3. *Impugnare hæresim est bonum, ergo bona scientia. Commercium habere cum dæmone malũ est, ergo magia mala.*

Additum est (*per se*) quia si ista non

sint

sint bona per se, sed tantùm per accidens, locum non habebunt istæ regulæ. Nō enim sequitur. *Mors Christi fuit nobis bona, ergo ipse malus.* Sic si sumatur abusus pro vsu, nihil concludetur. vt, *Inebriari malum est, ergo vinum malum est.*

ARTICVLVS DECIMVS QVARTVS.

Locus ab antecedente & consequente.

ANtecedens dupliciter dicitur, illatione & tempore.

ANTECEDENS ILLATIONE est id, quod alterum infert, vt, *homo* respectu animalis.

CONSEQVENS, quod infertur ab altero, vt, *animal*, respectu hominis.

ANTECEDENS TEMPORE est id, quod tempore debet alterum præcedere. vt, *flores* respectu fructuum.

CONSEQVENS, quod alterum tempore sequi debet. vt, *fructus* respectu florum.

Dialectici potissimùm agunt de antecedente & consequente quoad illationem, de quibus hæc sunt axiomata.

1. Posito antecedente ponitur consequens; non tamen posito consequente ponitur antecedens.

Ex Opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis; non tamen ex opposito antecedentis sequitur oppositum consequentis.

Exemplum 1. Bene sequitur; *Si homo est, animal est, sed homo est, ergo animal est*; nõ tamen sic, *sed animal est, ergo homo est*.

Exemplum 2. Bene sequitur, *Si homo est, animal est, sed nullum animal est, ergo nullus homo est*, non tamen sic; *sed nullus homo est, ergo nullum animal est*.

Ab antecedente & consequente quoad tempus contraria est argumentandi forma. Et ratio est, quia antecedens tempore est consequens illatione, & consequens tempore est antecedens illatione. vt, non sequitur, *Sunt flores, ergo erunt*

erunt fructus, sed sic, *Non sunt flores, ergo non erunt fructus.*

ARTICVLVS DECIMVS QVINTVS.

Locus à communiter accidentibus.

COMMVNITER ACCIDENTIA sunt, quæ rem ordinariè circumstant. Horum quædam præcedunt, quædam concomitantur, alia subsequuntur. A quibus argumentamur secundùm hoc axioma.

POSITO vno communiter accidentium, verisimiliter ponitur & alterum. Intellige, ordine & tempore, quo illi coniungi solet. vt, *Sunt encænia, ergo erunt rixæ. Ille expallescit, ergo est sibi malè conscius. Hic est commodis moribus, ergo bene est educatus.* Hæc de locis internis.

CAPVT TERTIVM.

De Locis externis.

LOCVS EXTERNVS est, ex quo sumuntur argumenta, quorum terminus inferens est extrinsecus illato. De his locis iam sigillatim agemus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Locus ab Authoritate.

AVthoritas duplex est, diuina & humana. Ab vtrâque argumentamur affirmatiuè, sed à diuinâ infallibile, non dialecticum argumentum ducitur.

Ab humanâ argumentamur iuxta hoc axioma.

Vnicuique experto in sua arte credendum est. vt, *Aristoteles dicit terram quiescere, ergo quiescit.*

Ab authoritate negatâ non valet argumentum. vt, *Aristoteles hoc non dicit, ergo non ita est.*

ARTICVLVS SECVNDVS.

Locus à simili & pari.

Similia sunt, quæ alicuius attributi similem causam habent; paria, quæ parem, vt, Ioannes parem habet rationem, cur sit mortalis, quàm Petrus, scilicet, quia est homo; idcirco Ioannes & Petrus in hoc sunt paria. Ratio habet similem causam ad imperandum appetitui, quàm domina ad imperandum ancillæ, nempe, quia est superior; ideo ratio & domina sunt in hoc similia.

Argumentamur ab hoc loco secundùm hanc maximam.

Similium similis est ratio. vt, *Domina debet imperare ancillæ, ergo & ratio appetitui, Ioannes est mortalis, ergo & Petrus.*

A dissimili & dispari contrario modo argumentamur secundùm hanc maximam.

Dissimilium dissimilis est ratio. Sed hic locus à dissimili rarò est in vsu.

AR-

ARTICVLVS TERTIVS.

Locus à maiori & minori.

MAius hîc est, quod est verisimilius. Minus verò, quod est minus verisimile. Itaque maius & minus sunt integræ propositiones. Sumuntur tamen etiam pro simplicibus terminis, qui propositiones in quibus sunt, reddunt magis, vel minùs verisimiles.

Argumentamur à maiori ad minus ex parte subiecti, prædicati, vtriusque negatiuè tantùm, iuxta hoc axioma.

Si quod verisimilius videtur, verum non est, nec id, quod minùs verisimile videtur, verum erit.

Exemplum 1. *Rex non potuit arcem expugnare, ergo nec dux poterit.*

Exemplum 2. *Non potes pati verbum iniuriosum, ergo multò minùs mortem.*

Exemplum 3. *Aristoteles non potuit vnam rem perfectè comprehendere, ergo nos multò minùs possumus comprehendere omnes.*

Affirmatiuè non argumentamur.

Non

Non enim sequitur, *Vir robustus potest illud pondus ferre, ergo & puer.*

A minori argumentamur affirmatiuè tantùm per hoc axioma.

Si, quod minùs videtur verisimile, verum est; multò magis, quod videtur verisimilius, verum erit. vt, *Puer potest illud pondus ferre, ergo multò magis vir robustus.*

ARTICVLVS QVARTVS.

Locus à comparatione.

A Comparatiuo ad positiuum argumentamur affirmatiuè tantùm; à positiuo ad comparatiuum, negatiuè tantùm, vt, *Est melior, ergo est bonus: Non est bonus, ergo non est melior.*

Cauendum, ne comparatiuus sumatur impropriè, id est, pro opposito sumpto cum aduerbio, *minùs.* vt, *melior* pro *minùs malo.* Non enim sequitur: *Iste prædo est melior illo, ergo est bonus.*

Proceditur etiam à duobus positiuis

ad duos comparatiuos, & contrà. vt, *Docti sunt honorandi, ergo doctiores sunt magis honorandi.*

ARTICVLVS QVINTVS.

Locus à repugnantibus.

A Quibusuis repugnantibus argumentamur ex affirmatione vnius inferendo negationem alterius, per hoc axioma.

De qvocvnqve affirmatur vnum repugnantium, de eodem negatur alterum. vt, *Æthiops est niger, ergo non est albus. Ioannes est homo, ergo non est equus.*

Disparata nullum alium habent sibi proprium modum argumentandi.

ARTICVLVS SEXTVS.

Locus ab oppositis.

SPecialiter argumentamur à relatiuè oppositis per hoc axioma.

Relativa se mutuò ponunt & tollunt. vt, *Est præceptor, ergo est discipulus. Non est præceptor, ergo nec discipulus.*

A contrarijs argumentamur iuxta has maximas.

1. CVI CONVENIT vnum contrariorum, poteſt & alterum conuenire. Subaudi; niſi inſit naturâ.

2. SI DE ALIQVO ſubiecto capaci negatur vnum contrariorum immediatorum, de eodem affirmabitur alterum.

Exemplum 1. *Hic ægrotat, ergo poteſt ſanus eſſe.*

Exemplum 2. *Ioannes non ægrotat, ergo eſt ſanus.*

A priuantibus argumentamur etiam à negatione vnius de ſubiecto capaci ad affirmationem alterius, vt, *Hic homo non eſt cæcus, ergo eſt viſiuus.*

A contradictorijs argumentamur à negatione vnius de quocumque ſubiecto, ad affirmationem alterius, iuxta hanc maximam.

De quolibet eſt affirmatio, vel negatio vera. vt, *Brutum non eſt homo, ergo non eſt homo.*

Argu-

Argumentamur rursum ab oppositis iuxta hanc maximam.

Oppositorvm opposita sunt consequentia. Valet in relatis, vt, *Praeceptoris est docere, ergo discipuli est discere.*

In contrarijs, vt, *Omnis virtus est laudanda, ergo omne vitium est vituperandum.*

Cauenda duo. Vnum in contrarijs, ne sumantur contraria, quæ opponuntur per excessum & defectum. Vnde non sequitur. *Auaritia est vituperanda, ergo prodigalitas est laudanda.*

Alterum vtrobique, ne sumatur propositio per accidens vera. Vt non sequitur, *Album est dulce, ergo nigrum est amarum.*

Hæc consequentia vocatur *consequentia oppositorum contra seipsa, vel, eiusdem ordinis*: quia nempe subiectum consequentis opponitur subiecto antecedentis, & prædicatum prædicato.

In alijs oppositis, maximéq; in contradictorijs, non vtimur consequentiâ eiusdem ordinis, sed inuersi. vt, *Omnis*

homo

homo est animal, ergo omne non animal est non homo. Sed hæc consequentia refertur ad locum ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis; semper enim prædicatum vniuersalis affirmatiuæ est consequentis subiectum.

CAPVT QVARTVM.

De Locis medijs.

LOcus medius est, ex quo sumuntur argumenta, quorum terminus inferens non est omnino intrinsecus, nec omnino extrinsecus illato.

ARTICVLVS PRIMVS.

Locus à coniugatis & casibus.

COniugata sunt plura, quorum vnum ab altero deriuatur; nimirum abstractum & concretum, vt, *iustus & iustitia.*

CASVS sunt plura, quæ ab eodẽ deriuantur; nimirum plura concreta & denomi-

nominatiua eiusdem formæ. vt, *sapiens & sapienter, iustus & iustè.*

Argumentamur ab illis primò ex parte vnius extremi, tribuendo aliquid denotans bonum, vel malum, iuxta hoc axioma.

CVM QVO cohæret vnum coniugatorum, vel casuum, cum eo cohæret & alterum. vt, *Sobrietas est laudanda, ergo sobrius est laudandus.*

Argumentamur secundò ex parte vtriusque, à duobus abstractis, ad duo concreta; vel à duobus concretis ad duo abstracta. vt, *Albedo est color, ergo album est coloratum. Album est coloratum, ergo albedo est color. Iustum est bonum, ergo quod iustè fit, bene fit.*

Obseruandæ sunt duæ conditiones potissimùm.

1. Vt sumantur coniugata significatione conuenientia. Vnde non sequitur, *Turpitudo est forma, ergo turpis est formosus.*

2. Vt

2. Vt ſumantur propoſitiones eſſentiales, non prædicationes per accidens. Vnde non ſequitur, *Album eſt dulce, ergo albedo eſt dulcedo.*

Terminus inferens in hoc loco dicitur partim intrinſecus, partim extrinſecus illato, quia coniugata & caſus ſumuntur vt ſignificatione formali conuenientia, ſed differentia in modo ſignificandi.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Locus à diuiſione.

DE diuiſione dictum eſt tract. 2. p. 2. cap. 2. Agimus autem præcipuè de diuiſione totius vniuerſalis, quia illa maximè eſt in vſu; à quâ argumentamur iuxta hæc axiomata.

1. AFFIRMATO diuiſo, & negatis omnibus membris diuidentibus, excepto vno, concluditur, quod eſt reliquũ.

2. A QVO remouentur omnia membra diuidentia, ab eodem remouetur diuiſum.

Exem-

Exemplum 1. *Equus est animal, & non est homo. ergo est brutum.*

Exemplum 2. *Planta non est homo, nec brutum. ergo non est animal.*

Argumentum ab affirmatione vnius membri ad negationem alterius potiùs confirmari solet per locum à repugnantibus. Hæc de locis Dialecticis.

TRACTATVS QVARTI.

PARS POSTERIOR.

De Locis Sophisticis.

LOCVS SOPHISTICVS est sedes argumenti sophistici, id est; ex quo sumuntur argumenta fallacia.

Nota hîc, nomen fallaciæ tribui aliquando ipsi loco sophistico, sæpius verò fallaci argumentationi; & in hac posteriori significatione illo vtemur.

Diuidetur hæc pars in duo capita.

Prius

Prius explicabit fallacias in dictione.
Posterius fallacias extra dictionem.

CAPVT PRIMVM.

De fallacijs in dictione.

IN hoc capite ita procedetur. 1. agetur de metis Sophisticis. 2. de fallacia in communi, eiúsque diuisione. 3. de singulis in dictione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quot sunt meta sophistica?

MEta sophistica est scopus, ad quam sophista fallaci argumento respondentem conatur deducere. Sunt quinq;. Redargutio, Falsum, Inopinabile, Solœcismus, Nugatio.

Meta Redargutionis est prænegati concessio, vel præconcessi negatio, in eâdem disputatione; vt, si respondens negauerit dormientem videre, & postea cogatur concedere, quia dormiens habet visum.

Meta Falsi est concessio manifestè falsi, vel negatio manifestè veri, vt

N si co-

si cogatur respondens admittere hominem habere alas, quia eas non amisit.

Meta inopinabilis est concessio ejus, quod communi hominum opinioni repugnat, vel saltem circumstantium. vt, si apud imperitos sophista cogeret respondentem admittere solem esse majorem totâ terrâ, apud peritos verò minorem.

Meta soloecismi est incongrua locutio. vt, si respondens cogatur admittere hanc locutionem, *Omnis mulier est sensitiuus*, propter hoc argumentum.

Omnis homo est sensitiuus,
Omnis mulier est homo, ergo
Omnis mulier est sensitiuus.

Meta nugationis est eiusdem vocis inutilis repetitio. vt, si quis cogatur sic loqui, *Aliquis nasus est nasus simus*; vbi inutiliter, *nasus*, repetitur propter hoc argumentum.

Omnis simus est nasus simus,
Aliquis nasus est simus, ergo
Aliquis nasus est nasus simus.

AR-

ARTICVLVS SECVNDVS.

De fallacia in communi, eiúsq; diuisione.

AD omnem fallaciam duo concurrunt. 1. Causa apparentiæ. 2. Causa defectûs.

Cavsa apparentiæ est id, ratione cuius valida videtur argumentatio, vt in fallaciâ æquiuocantis, identitas vocis æquiuocæ.

Cavsa defectvs est id, ratione cujus inualida est argumentatio, vt in eâdem fallaciâ, diuersa significatio vocis æquiuocæ.

Causa defectûs etiam vocatur causa non existentiæ.

Diuiditur fallacia in fallaciam in dictione, & fallaciam extra dictionem.

Fallacia in dictione est, quæ causam apparentiæ habet in dictione, seu voce.

Fallacia extra dictionem est, quæ causam apparentiæ habet in rebus per voces significatis.

Fallaciæ in dictione sunt quinque, fallacia Æquiuocationis, Amphiboliæ, Compositionis & Diuisionis, Accentûs, Figuræ dictionis.

ARTICVLVS TERTIVS.

De fallacia Æquiuocationis, Amphiboliæ & Accentûs.

FALLACIA ÆQVIVOCATIONIS est, quæ prouenit ex voce æquiuocâ æquiuocè sumptâ. vt,

Omnis canis latrat,
Sydus cæleste est canis, ergo
Sydus cœleste latrat.

Mutatur significatio nominis, *canis.*

FALLACIA AMPPHIBOLIÆ est, quæ prouenit ex oratione in vario sensu acceptâ. vt,

Qui arat littus scindit terram,
Sed operam perdens arat littus, ergo
Operam perdens scindit terram.

In vario sensu accipitur illa oratio, *arat littus.*

FALLACIA ACCENTVS est, quæ prouenit ex accentu vnius vocis mutato,

Sub

Sub accentu comprehenditur quantitas, & ſpiritus, vt,

Qui lepores venatur, canibus indiget,
Poëta lepores venatur, ergo
Poëta canibus indiget.

ARTICVLVS QVARTVS.

De fallacia compoſitionis, & Diuiſionis.

NOta, quaſdam propoſitiones, & potiſſimùm eas, quę conſtant terminis connotatiuis, ſeu denominatiuis, habere duplicem ſenſum, compoſitum & diuiſum. Talis eſt hæc propoſitio, *Poſſibile eſt, album eſſe nigrum.*

Sensvs compositvs eſt, ſi formale ſignificatum prædicati applicetur formali ſignificato ſubiecti,

Divisvs, ſi applicetur tantùm materiali. vnde prædictæ propoſitionis ſenſus compoſitus eſt hic, *Poſſibile eſt, album manens album eſſe nigrum*, ſiue, *vt albedo & nigredo ſimul in eodem ſint.* Diuiſus ſenſus eſt hic; *Poßibile eſt id, quod eſt album, non tamen manens album, eſſe nigrum.*

FALLACIA COMPOSITIONIS est, cùm propositio vera in sensu diuiso, falsa est in sensu composito. vt,

Possibile est omnem parietem esse album,
Sed aliquis paries est niger, ergo
Possibile est aliquod nigrum esse album.

Hoc argumentum, vt legitimum sit, debet sumi conclusio in sensu diuiso; si enim vera est, rectè sequitur ex antecedente; si autem sumatur in sensu composito, est fallacia compositionis.

FALLACIA DIVISIONIS est, cùm propositio vera in sensu composito, falsa in diuiso, sumitur tamen in sensu diuiso. vt,

Impossibile est album esse nigrum,
Hic paries est albus, ergo
Impossibile est hunc parietem esse nigrum.

Maior vera est in sensu composito, sed in diuiso falsa, in quo tamen deberet sumi, vt illud consequens falsum ex eâ colligeretur.

ARTICVLVS QVINTVS.

De fallacia figuræ dictionis.

FALLACIA FIGVRÆ DICTIONIS est, quæ

quæ prouenit ex vocum diuerſarum ſimilitudine.

Fit dupliciter. 1. ſecundùm proprietates grammaticas. vt, *Pons eſt maſculini generis, ergo & frons.* 2. ſecundùm proprietates dialecticas, idque duobus modis. 1. explicitè, vt, *coloratum prædicamenti qualitatis, ergo & lineatum.* 2. implicitè, cùm ſub vno ſigno ſignificante ſubſtantiam ſubſumitur quantitas, vel qualitas, aut contrà.

Significant ſubſtantiam, *quidquid, omne, quodcunque, &c.* Quantitatem, *quantus, quantuſcunque, &c.* Qualitatem, *qualis, qualiſcumque, &c.* Exemplum eſt,

> Quidquid heri emiſti, comediſti,
> Carnem crudam heri emiſti, ergo
> Carnem crudam comediſti.

Hîc enim ſub ſubſtantiâ ſignificatâ per, *quidquid,* ſubſumitur qualitas.

CAPVT SECVNDVM.

Ex fallacijs extra dictionem.

FAllaciæ extra dictionem sunt septem, Fallacia accidentis, Dicti secundùm quid, & dicti simpliciter, Ignorationis elenchi, Consequentis, Petitionis principij, Non causæ vt causæ. Plurium interrogationum vt vnius.

ARTICVLVS PRIMVS.

De fallacia accidentis.

ACCIDENS hîc dicitur, quidquid aliquo modo distinguitur ab altero, de eo tamen prædicari potest, siue essentialiter, siue accidentaliter. Itaque accidentia respectu hominis sunt, ANIMA, RISIBILE, ALBVM, & reliqua ipsius prædicata. Cùm verò omne id, quod de altero prædicatur, debeat esse aliquo modo idem cum illo, vt patet ex tractatu de prædicatione, fit, vt accidens aliquo modo sit idem cum eo, cuius dicitur accidens. vt, ANIMAL, est aliquo modo idem, quod HOMO, quia homo comprehenditur in significatione animalis, & est aliquo modo diuersum, quia animal præter hominem includit etiam brutum.

Ex hac aliquali vnitate & diuersitate accidentis cum subiecto oritur hæc fallacia.

Igitur fallacia accidentis est, in quâ malè infer-

infertur aliquid conuenire rei ex eo, quod conueniat eius accidenti. vt, *Animal est quadrupes, ergo homo est quadrupes.* Ratio est, quia accidens non sumitur, quatenus est idem cum re, cuius est accidens, sed quatenus diuersum, vt ibi, ANIMAL, sumitur pro bruto, quod est diuersum ab homine.

Huc pertinent omnia argumenta procedentia à non distributo ad distributum, à genere non distributo ad certam speciem, Syllogismi vitiosi, modò in reipsa, & non in sola voce apparentiam habeant, &c.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De fallacia dicti secundùm quid, & dicti simpliciter.

NOta, in hoc loco vsum esse duplicis determinationis potissimùm, alienantis, & diminuentis.

DETERMINATIO ALIENANS est, quæ planè tollit significationem vocis, cui coniungitur. vt, MORTVVS, respectu vocis, HOMO.

DIMINVENS est, quæ non quidem planè tollit significationem vocis; eam tamen ita minuit, vt ei possit tribui, cui sine ista determinatione tribui non posset. vt, SECVNDVM DENTES; respectu ALBI; dicitur enim Æthiops

thiops albus secundum dentes, qui simpliciter albus dici non potest.

Igitur DICTVM SIMPLICITER est vox absolutè posita. vt, ALBVS.

DICTVM SECVNDVM QVID est vox sumpta cum determinatione alienante vel diminuente, vt, *albus secundum dentes.*

FALLACIA ergo DICTI SECVNDVM QVID, ET DICTI SIMPLICITER est, in quâ proceditur à dicto secundum quid, ad dictum simpliciter, vel contra, vt, *Æthiops est albus secundùm dentes, ergo est albus.* Vide locum à toto in modo ad partem; argumenta enim, quæ contra regulas illius loci peccant, sunt fallaciæ huc pertinentes.

ARTICVLVS TERTIVS.

De fallacia ignorantiæ Elenchi.

ELenchus idem est, quod redargutio, id est, contradictorij admissio.

FALLACIA IGNORATIONIS ELENCHI est, in qua colligitur id, quod apparet esse contradictorium eius, quod assertum est, re vera tamen non est contradictorium. Vt autem aliquæ propositiones sint contradictoriæ, requiritur, vt extrema illarum in eâdem planè significatione sumantur. Vnde si quis defendat, Platonem fuisse doctiorem Aristotele, intelligendo, ia

do, in rebus diuinis, alius verò inferat Platonem non fuisse doctiorem Aristotele, intelligendo in rebus humanis, erit fallacia ignorationis elenchi.

ARTICVLVS QVARTVS.

De fallacia petitionis principij.

PETERE PRINCIPIVM est probare idem per idem, vel per aliud obscurius, aut æquè obscurum, vt si probes aliquem hominem esse iustum, quia aliquis homo est iustus, vel quia omnes homines sunt iusti. Sæpè committitur hæc fallacia, cùm obscurioribus verbis, & per ambages idem per se ipsum probatur.

ARTICVLVS QVINTVS.

De fallacia Consequentis.

FALLACIA CONSEQVENTIS est, in qua ex consequente infertur antecedens, vel ex opposito antecedentis oppositum consequentis. vt, *Si homo est, animal est, sed animal est, ergo homo est.* Item, *Si homo est, animal est; ergo si homo nō est, animal nō est.*

Directè opponitur hæc fallacia loco ab antecedente & consequente, ad quem idcirco erit recurrendum.

ARTICVLVS SEXTVS.

De fallacia non causæ vt causæ.

FALLACIA NON CAVSAE VT CAVSAE est, cùm falsitas conclusionis, proueniens ex

vnâ præmissâ falsâ, attribuitur alteri præmissæ veræ, quæ causa non est. Hinc dicitur fallacia non causæ vt causæ, quia illa propositio, quæ non est causa falsitatis conclusionis, sumitur tanquam illius causa, vt si quis ita discurrat, *Omnis virtus est laudanda. sed omnis prodigalitas est virtus, ergo omnis prodigalitas est laudanda; atqui consequens illud est falsum, ergo falsa est maior*, scilicet, *Omnis virtus est laudanda.* Inferendum erat minorem esse falsam.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

De fallacia plurium interrogationum vt vnius.

FAllacia plurium interrogationum vt vnius est, cùm ad plures interrogationes petitur responsio vna, tanquam si esset vna interrogatio, vt si petat sophista, *Homo & lapis súntne animal?* Si assumes, inferet lapidem esse animal, si neges, inferet hominem non esse animal. Ad vitandam fraudem pluribus responsionibus vtendum est, dicendo, *Homo est animal, lapis non est.*

***

FINIS.

Impedita Vienna;
Buda expugnata

Budensem Bavarus Victor iam
Ceperat Arcem, | Erat.
Post, Vrbis Victor, Dux Lotharingus
Ille Caput Cepit, Capitis tu mem=
bra subegit
Alter: Vix utri gloria partaminor,
Gloria de Buda fuit Dux tibi gloria,
~~Ampla~~ Boie:
Gloria hi fuit Vrbis, Dux Lotharin,
g(?) tua.
Cepit uterque Locum, Laurus debetur
utrique:
Bicipiti Laurum ad Ponere Capar
habet—

Adi 5 di Novembre mi
partij da [illegible] per Milano
nel'anno 1658
Adi 9 d'Agosto mi partij da
Milano verso Firenze nel
Anno 1659 [illegible]
[illegible]
Adi [illegible] Novembre mi
partij da [illegible] per Roma
nel'anno 1660
Adi [illegible] Febraro mi
partij di Roma verso
Fiorenza nel Anno 1661

De Individuo — c. 52 -

Sapientia est Cognitio rerum altissimarum difficil[ium].

Genus ut sumpsimus fuit a Porfirio, 3 distinxit ab antiquis. genus pro illud nomine a Grammaticis de genere masculino [illegible], et a Rhetoricis d. [illegible] deliberationibus et indiciis. Et a Jurisperitis qui [illegible] illud usurparunt [illegible]. Quod ab antiquis usque d. Aristotelis in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] genere [illegible] Porph. enumeravit ex antiquis, [illegible] [illegible] [illegible] aliquid [illegible] [illegible] ac [illegible] [illegible] [illegible] ad illud [illegible].

Quando penso di gir coll'Ordinario
e di menarne ogn'hora su l'altario
fra dive Donne la fiamma avvio
penso esalar lo spirito sul Calvario.
Dunque dunq. io pur senza salario
ho da piangere ogn'hora il tuo adulterio;
questo è il mal che mi mena in cimiterio
lo stomaco è lungo e lo chiaman [illegible]
che dico, e forse piango il mio mortorio
più tosto mi darei su l'[illegible]
che mandar quel [illegible] in adulterio.
Se scorgo da lungi un [illegible]
fido come se fossi in purgatorio
ad alcun de' amici [illegible]

Se nō m'inganni o Nume arciero
a tanti affanni, viver nō posso. Deh
Crudo ahi Crudo, Deh nō più pene nò
~~afi~~ Deh nō più pene nò spietato ignudo.

[illegible]
bonitate dei [illegible]
tis et in sanctificationib9 [illegible]
[illegible] illis [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]